

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

POLLENCINS ALÇAU-VOS QUE EU PIRATES SÓN AQUÍ. ORÍGEN I EVOLUCIÓ DEL DIA DE LA PATRONA DE POLLENÇA

Joan Torrens Pascual

Màster Universitari MPAT - Màster Universitari de Patrimoni Cultural:

Investigació i Gestió

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2024-25

***Pollencins alçau-vos que eu pirates són aquí.
Origen i evolució del dia de la Patrona de
Pollença***

Joan Torrens Pascual

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2024-25

Paraules clau del treball:

Patrimoni immaterial, festa popular, Patrona, Pollença, simulacre de moros i cristians,
ball dels Cossiers, processó

Nom Tutor/Tutora del Treball: Jaume Andreu Galmés

Voldria dedicar aquest Treball de Final de Màster, primer, a la meva família, juntament amb els que he passat moltes Patrones i són una de les causes de que estimi tant aquesta festa. Gràcies per recolzar-me en tot el que he volgut fer, i per ser la meva font d'inspiració.

A la meva padrina Amparo, que fa els anys el dia 2 d'agost, dia de la Patrona.

A na Lydia, la meva parella, la qual m'ha ajudat amb tot el que ha pogut i s'ha mantingut al meu costat al llarg d'aquest camí, donant-me suport i aguantant-me.

Moltes gràcies a tots! Aquest treball no seria possible sense vosaltres. Vos estim!

Índex

Resum	6
Resumen	6
Abstract.....	6
Introducció.....	7
Justificació.....	10
Estat de la qüestió.....	11
Metodologia.....	13
Objectius	15
L'Alborada	15
El ball dels Cossiers	18
La Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels.....	22
El Simulacre de Moros i Cristians. Origen i evolució de la festivitat.....	25
Context històric.....	25
Origen de la festa	27
Itinerari i desenvolupament del simulacre.....	29
Preparatius abans del simulacre	30
Arribada dels moros i sortida de Joan Mas	32
Recorregut del Carrer Major i combat de Sant Jordi	34
Combats i recorregut posterior a Sant Jordi	36
Retorn a la vila, Tedèum i discurs	39
Personatges i càrrecs	41
Evolució de la vestimenta i l'armament	49
Evolució del paper de la dona	59
Conclusions	63
Fonts audiovisuals.....	72

Fonts orals.....	72
Fonts legislatives	72
Fonts documentals.....	72
Apèndix documental	73
Transcripció dels escrits de Ramon Picó i Campamar, Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.....	73
Fragment transcrit de l'entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual.....	80
Fragment transcrit de l'entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni"	82
Fragment transcrit de l'entrevista a Lydia Galindo Puche	90
Fragment transcrit de l'entrevista a Miquel Ordines "Moixet"	93
Fragment transcrit de l'entrevista a Joan Xumet	94
Fragment transcrit de l'entrevista a Joana Valls Pérez "Xana"	96
Fragment transcrit de l'entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas "Micer"	105
Fotografies	107
Mapes	128

Resum

En aquest treball es durà a terme una investigació sobre l'origen i l'evolució dels principals actes que se celebren el dia de la Patrona de Pollença, els quals són l'Alborada, el Ball dels Cossiers, la Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels i el Simulacre de Moros i Cristians. Per a aquesta investigació s'ha fet ús de fonts orals, mitjançant entrevistes, a més de la utilització de fonts documentals i bibliografia. Al llarg del treball s'analitzaran els processos evolutius dels actes festius mencionats, fent èmfasi en alguns aspectes com la vestimenta i el paper de la dona.

Paraules clau: Patrimoni immaterial, festa popular, Patrona, Pollença, simulacre de Moros i Cristians, ball dels Cossiers, processó

Resumen

En este trabajo se llevará a cabo una investigación sobre el origen y la evolución de los principales actos que se celebran el día de la Patrona de Pollença, los cuales son la Alborada, el Baile de los Cossiers, la Procesión de la Antigua Imagen de la Virgen María dels Àngels y el Simulacro de Moros y Cristianos. Para esta investigación se ha hecho uso de fuentes orales, mediante entrevistas, además de la utilización de fuentes documentales y bibliografía. A lo largo del trabajo se analizarán los procesos evolutivos de los actos festivos mencionados, haciendo énfasis en algunos aspectos como la vestimenta y el papel de la mujer.

Palabras clave: Patrimonio inmaterial, fiesta popular, Patrona, Pollença, simulacro de Moros y Cristianos, baile de los Cossiers, procesión

Abstract

In this work, an investigation will be carried out on the origin and evolution of the main acts that are celebrated on the day of the Patron Saint of Pollença, which are the Alborada, the Dance of the Cossiers, the Procession of the Ancient Image of the Virgin of the Angels and the Simulacrum of Moors and Christians. For this research, oral sources

have been used, through interviews, in addition to the use of documentary sources and bibliography. Throughout the work, the evolutionary processes of the festive events will be analyzed, emphasizing some aspects such as clothing and the role of women.

Keywords: Intangible heritage, popular festival, Patron Saint, Pollença, simulacrum of Moors and Christians, dance of the Cossiers, procession

Introducció

Les festes patronals de la vila de Pollença són unes de les celebracions més conegudes i multitudinàries de Mallorca. En l'actualitat conformen un conjunt d'actes festius i esdeveniments, tant cívics com religiosos, que es duen a terme a finals del mes de juliol i principis d'agost. Molts pollencins consideren l'inici d'aquestes festes amb les votacions que es duen a terme el segon divendres del mes de juliol, en les que s'elegeixen les persones que interpretaran els càrrecs i personatges principals del simulacre de moros i cristians. Però oficialment les festes de la Patrona de Pollença s'inicien el 26 de juliol, dia de Santa Aina. Amb el davallament a migdia de la bandera de Pollença a la façana de l'Ajuntament, amb les canonades i els coets, i el Pregó i concert de la Banda de Música de Pollença, que es du a terme al vespre.

El dia més destacat i celebrat d'aquest conjunt de festivitats, és el dia 2 d'agost, el dia de la Mare de Déu dels Àngels, la Patrona. Al llarg d'aquest dia es duen a terme els esdeveniments més importants de totes les festes de la Patrona. S'inicia la matinada amb l'Alborada, interpretada per la Banda de Música de Pollença pels carrers de tot el municipi de Pollença, per despertar a tots els habitants i avisar de l'inici de la festa. Durant el matí es realitza el ball dels Cossiers, el qual es du a terme en diferents punts del poble, com són la Plaça Major, l'Església Parroquial de Pollença, Monti-Sion, entre d'altres. Ja al capvespre, se celebra la processó consagrada a la Mare de Déu dels Àngels, que precedeix l'espectacle més esperat que és el simulacre de moros i cristians, el qual acaba amb el Tedèum i els focs artificials.

Al llarg d'aquest treball s'aniran explicant l'origen i l'evolució dels diferents actes festius que es duen a terme al llarg del dia 2 d'agost, el dia de la Patrona. No es tendran en compte els altres esdeveniments celebrats durant els anteriors dies que conformen el conjunt de les festes de la Patrona.

Primer, es farà una breu exposició de l'evolució general de les festivitats de la Patrona de Pollença, ja que el dia de la Patrona no sempre va ser el dia 2 d'agost, i no sempre s'han fet els mateixos actes ni celebracions.

Com explica Miquel Ripoll Torres, en el seu pregó de 1998, sembla que inicialment el dia de la Patrona de Pollença, consagrat a la Mare de Déu, era el 15 d'agost, dia que es celebra l'Assumpció de la Verge Maria a molts d'indrets. Al 1607, en concret el 12 de juliol, el Bisbe de Mallorca, Alfonso Lasso Sadeño, va decretar que dia 2 d'agost fos dia de festa de precepte en honor a la Mare de Déu dels Àngels, Patrona de Pollença. Això és degut al fet que el Consell Municipal de Pollença va demanar, en un escrit del 10 de juny del 1607, tornar a celebrar la festa dedicada a Nostra Senyora dels Àngels, que feia molt de temps que s'havia deixat de celebrar. Miquel Ripoll, esmenta que es varen equivocar en la data elegida, ja que fins aleshores, Pollença mai havia celebrat la seva Patrona el dia 2 d'agost, sinó que ho havia fet el 15 d'agost, com explica el Canonge Rotger a *Historia de Pollença*.¹

Les celebracions de la Patrona no només varen ser interrompudes al segle XVI i XVII, sinó que al llarg del temps han deixat de celebrar-se per diferents motius. S'ha de tenir en compte que les festes de la Patrona comportaven actes religiosos i també actes cívics, sent aquests darrers els més afectats, ja que en moltes ocasions només s'acabaven celebrant els actes religiosos. S'ha de tenir en compte que la celebració de la Patrona i la celebració del simulacre de moros i cristians no és el mateix en aquest apartat, perquè hi havia anys que se celebraven actes cívics de la Patrona, però entre aquests no estava el simulacre de moros i cristians. El cas dels anys que no es va realitzar el simulacre s'explicarà en l'apartat dedicat a aquest.

Un exemple és el de 1864, quan l'Ajuntament de Pollença va decidir suspendre els actes cívics per dificultats econòmiques, s'ha de tenir en compte que era el moment en què Espanya estava perdent les seves colònies. Aquesta suspensió dels actes cívics va durar devuit anys, i no va ser fins al 1882 que es va restablir, amb la incorporació de l'Alborada a la festa.²

¹ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença; Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

² Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

El 1889 l'Ajuntament de Pollença va tornar a suspendre els actes cívics, a causa de falta de finançament, i la crisi econòmica que estava afectant la vila. El 1891 també es va suspendre aquests actes, a causa de les males collites. En els anys següents, la part cívica de la festa va tornar a estar en dubte per falta de fons, però va rebre finançament mitjançant una comissió popular que es va encarregar de recaptar diners.³

Durant la Segona República hi va tornar a haver problemàtica amb la Patrona, ja que el Govern espanyol deixava triar tres dies festius més, com a festa local, a més dels dies de festa nacionals. A Pollença, el 1932, es varen elegir en un primer moment el Corpus, la Immaculada i la Patrona com a dies festius, però hi va haver insatisfacció amb la decisió, ja que hi havia discussions en si havia de celebrar-se la Patrona, a més dels altres dies assenyalats. Al juliol, pocs dies abans de celebrar-se la Patrona, que ja tenia un programa de festes aprovat, es va decidir canviar els dies de festa, sent els nous el Dilluns de Pasqua, la segona festa de Nadal i el dilluns del primer diumenge d'agost, que aquell any era dia 1 d'agost. Finalment, dia 1 d'agost va ser dia festiu i dia 2 d'agost dia fener, però igualment es varen realitzar els actes acordats al programa de festes aprovat. És a dir, que dia 1 d'agost es va fer ball de bot, i dia 2 d'agost, l'Alborada, concert el capvespre i revetlla el vespre. A l'any següent hi va tornar a haver problemes amb l'elecció del dia festiu, però finalment va ser elegit el dia 2 d'agost, data que no es va tornar a canviar.⁴

Durant la Guerra Civil, en concret en els anys 1937 i 1938, es varen suspendre els actes cívics de la Patrona⁵. Des del 1939 les festes de la Patrona s'han celebrat de manera ininterrompuda, ja que durant la pandèmia de la COVID-19 es varen continuar celebrant actes, seguint les normes de seguretat i restriccions sanitàries, perquè no es trobava en època de confinament.

S'ha de tenir en compte que les festes de la Patrona no sempre han tengut els mateixos actes ni ha tengut la mateixa durada. Inicialment, les festes de la Patrona estaven conformades de dos o tres dies de festa, quasi sempre l'1 i el 2 d'agost, aquesta es va ampliar a tres dies, fins a la nit del 3 d'agost. No va ser fins als anys cinquanta del segle XX, es va començar a allargar més, afegint més actes i més dies. En l'actualitat, en el

³ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

⁴ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

⁵ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

darrer programa de festes, el de 2025, els actes es varen iniciar el 19 de juliol i varen acabar el 2 d'agost, a pesar que la cartellera explica que inicia el 26 de juliol.⁶

Justificació

Les festivitats de la Patrona de Pollença són unes celebracions molt importants, que en l'actualitat s'han convertit en una de les festivitats més seguides i massificades de les Illes Balears, fins i tot, tenint una retransmissió i seguiment en directe des dels mitjans de comunicació. La Patrona té una repercussió molt important pels veïns de Pollença que esperen amb ànsia el dia 2 d'agost, des de la finalització de la festa de l'any anterior. Els fets que varen ocórrer el 31 de maig de 1550 són coneguts per gran part de la població pollencina, i es veu reflectida amb el gran nombre de publicacions, commemoracions i actes que els recorden. Aquests esdeveniments, que varen marcar la vila de Pollença, són la causa de la celebració del Simulacre de Moros i Cristians, que es du a terme durant les festivitats de la Patrona de Pollença, la Mare de Déu dels Àngels.

Com s'ha esmentat, els fets de 1550 es coneixen molt bé i han estat objecte d'estudi per molts d'historiadors i erudits. En canvi, l'origen de la festa que commemora el "Dia de la Desgràcia" de 1550 és del tot incert, i no ha estat tant en el punt de mira com el fet històric. En l'actualitat hi ha alguns estudis puntuals sobre l'origen d'aquesta festa, com l'obra de Miquel Cifre Cifre, *Joan Mas. La història i el mite*, que parla sobretot del fet històric, però també de la festa; a més dels articles de Pere Sales a partir de la seva investigació de la figura de Ramon Picó i Campamar del 2017. De la mateixa manera, els estudis es continuen centrant, sobretot, en el fet històric de 1550 i en l'origen del Simulacre de Moros i Cristians. El que no s'ha arribat a realitzar és un estudi de l'evolució d'aquesta festivitat des dels seus inicis fins a l'actualitat. Es poden trobar nocions d'aquesta evolució a partir dels Pregons que es duen a terme durant la Patrona, i els Programes de Festes, encara que aquests solen tractar temes concrets i vivències personals. El record de l'esdeveniment de la festa en els temps passats s'està perdent, ja que els que encara en tenen memòria, sigui per haver-ho viscut personalment o perquè els hi han contat, pereixen a poc a poc.

⁶ Ajuntament de Pollença. (2025): *La Patrona. Del 26 de juliol al 2 d'agost 2025*. Ajuntament de Pollença.; Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

Per aquests motius, es creu necessari fer aquest Treball de Final de Màster per documentar l'origen i l'evolució de la Patrona de Pollença. Les festivitats de la Patrona de Pollença són un patrimoni immaterial molt important que està en constant evolució, i aquesta s'ha de documentar per poder conèixer quins són els canvis que s'han produït. S'ha de tenir en compte que el Simulacre de Moros i Cristians es va perdre durant un llarg període de temps, provocant una gran modificació de la festa quan es va recuperar. Passa el mateix amb el Ball dels Cossiers, que també es va perdre durant un període de temps molt més gran, i la tasca de recuperació va ser molt complexa, ja que hi havia poca documentació sobre aquest ball. En l'actualitat s'estan produint canvis substancials en la festivitat de la Patrona, que han estat gràcies a la documentació recuperada dels escrits de Ramon Picó i Campamar, per Pere Sales, que han servit d'aval històric per incorporar nous elements dintre de la celebració.

Estat de la qüestió

Les festivitats de la Patrona de Pollença han estat estudiades des de diferents punts de vista, i fent èmfasi en diferents aspectes de la celebració, com puguin ser els fets històrics que representen, com és el cas del simulacre de moros i cristians. Es poden veure diferents àmbits en els quals s'han realitzat estudis o publicacions referents a les festes de la Patrona de Pollença.

Primerament, es troben els documents i publicacions que són generades en la mateixa festivitat, com poden ser els programes de festes, els pregons o les campanyes realitzades per l'Ajuntament de Pollença, a més de la documentació oficial pertanyent als diferents esdeveniments que es duen a terme, com permisos, actes de l'Ajuntament o candidatures, entre d'altres. Aquesta és una font molt important, ja que, a més de fonts primàries, també es troben alguns estudis dins els programes de festes o en els pregons, els quals estan fets per erudits, alguns historiadors, o veïns de Pollença, molt marcats per experiències personals i les fonts orals, però en alguns casos basats en documentació i bibliografia. Alguns d'aquests se centren en aspectes de la celebració, en experiències pròpies, o en la història de la festa o Pollença.

En segon lloc, es troba la diversa documentació o bibliografia referent a la mateixa festivitat o a la història de Pollença. Sobre la Patrona, es poden trobar diversos llibres en el que es fa referència, com pot ser l'obra de Pere Sales *Història de Pollença. Segle XX*,

en la que es realitza una recapitulació dels esdeveniments més importants del segle XX. És una obra de caràcter general, encara que es pot trobar molta informació al respecte, ja que consta de diferents apartats referents a les festivitats de Pollença.

En el cas de la història de Pollença, com a cita important, es troba *Joan Mas. La història i el mite*, de Miquel Cifre Cifre, la qual és una obra de referència tant al fet històric de l'atac corsari del 31 de maig del 1550, com del simulacre de moros i cristians, ja que consta de diferents apartats dedicats a aquest. Majorment, està dedicat a la figura històrica de Joan Mas, encara que es tracten punts importants de la celebració, com el possible origen i transcripcions de texts dedicats al simulacre, com la carta d'Antoni Alcover del 1884 dirigida al director del *El Àncora*, en la que es descriu el simulacre d'aquell any.

És també important *Historia de Pollensa* de Mateu Rotger, sobretot referent als successos de 1550, ja que es troben diferents transcripcions d'escrits propers als esdeveniments, que descriuen com va ser aquest atac. És una obra de referència per la resta de publicacions que tracten aquest fet històric.

Com es pot veure, el tema central de les publicacions, majorment és el succés històric de 1550, i es fan intervencions sobre les celebracions d'un caràcter més general, i majorment exclusiu del simulacre de moros i cristians. No obstant això, l'obra de Pere Sales sí que tractaria de manera més àmplia les diferents festivitats que es realitzen a Pollença, tant el simulacre, com els Cossiers i, fins i tot, la Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels.

Un altre tipus de producció documental són les imatges i els audiovisuals, els quals són una font primordial i un testimoni que ajuda a conèixer els esdeveniments que es recreen en aquests. Destaquen els arxius privats de particulars, els arxius de fotògrafs privats i l'Arxiu fotogràfic Bestard-Cerdà. A més, també es troben els diferents reportatges i retransmissions televisives que s'han anat realitzant al llarg del temps. Un dels reportatges a destacar és el realitzat per IB3 el 2020, a causa de la impossibilitat de la celebració de les festes patronals de Pollença, per la COVID-19. En aquest documental o reportatge, es realitzen diverses entrevistes i es fa una breu recapitulació dels esdeveniments més importants que es duen a terme el dia 2 d'agost, a destacar l'apartat sobre els Cossiers i el simulacre de moros i cristians.

En el cas dels Cossiers, com que no és un ball exclusiu de Pollença, es troba bibliografia referent a altres balls dels Cossiers, com pot ser "Els Cossiers de Manacor.

Documents, històries i vivències” d’Aina Maria Sansó. L’obra *Les danses rituals de Mallorca*, és una referència clau que explica els possibles orígens d’aquestes danses, i fa esment de la vestimenta i els balls de diferents pobles. S’ha de tenir en compte que els Cossiers de Pollença varen ser recuperats a partir de fonts orals i comparacions amb altres Cossiers de Mallorca, per tant, és una bibliografia útil per conèixer els referents que es varen utilitzar. A més, Miquel Bota Totxo va dedicar un capítol de la seva obra *Llegendes i tradicions* als Cossiers de Pollença, quan aquests varen ser recuperats.

Sobre bibliografia referent a vestimenta antiga mallorquina, es poden trobar diverses obres riques en descripcions i exemplificacions, com són el *Die balearen. In wort und Bild geschildert Zweiter, 1869-1891* de l’Arxiduc Lluís Salvador, o *Trajes de la Isla de Mallorca* de Cristobal Vilella.

Es creu necessari fer aquest Treball de Final de Màster per documentar l’origen i l’evolució de la Patrona de Pollença, ja que la bibliografia existent se centra en temes més concrets, i no abasta l’estudi que es pretén abordar. Molta de la informació referent a aquestes festes, resideix en les fonts orals, per tant, és important fer ús d’aquestes.

Metodologia

A continuació s’exposarà la metodologia que s’utilitzarà en l’elaboració d’aquest treball de final de Màster. En primer lloc, cal destacar que s’ha extret informació mitjançant quatre tipus de fonts, que són les bibliogràfiques, les fonts documentals, les orals i les visuals o audiovisuals.

La primera font usada és la bibliogràfica, de la qual s’han recalcat els recursos bibliogràfics bàsics en l’apartat d’estat de la qüestió. A més de la bibliografia exposada, es consultaran altres obres i publicacions, com poden ser els articles de premsa, majoritàriament del *Punt Informatiu Pollença*. Finalment, com a darrer recurs bibliogràfic que s’ha emprat com a font pel desenvolupament del treball són els Pregons i els Programes de Festes que ha editat l’Ajuntament de Pollença.

La segona font emprada és la documental, entre la qual es pot destacar l’escrit de Ramon Picó i Campamar sobre els primers simulacres de Moros i Cristians de Pollença que es varen documentar, *Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15*. A més d’altra

documentació de l'Arxiu Municipal de Pollença, com les actes de 1860 *AMP 1711*, o la carta d'Antoni Maria Alcover al director del diari *El Àncora*.

La tercera font de la qual s'ha fet us són les fonts orals, ja que s'han realitzat entrevistes semiestructurades a veïns de Pollença de diferents edats i àmbits, sobre la festivitat de la Patrona de Pollença, amb les quals s'ha extret valuosíssima informació, des de diferents punts de vista. Aquestes entrevistes, majorment s'han gravat en àudio, i dues d'elles han estat escrites a mà durant l'entrevista, a causa que els entrevistats no volien ser gravats. A més s'han transcrit les parts que es consideren més importants, les quals estan adjuntades a l'apèndix. Les preguntes realitzades als entrevistats són personalitzades a cada un, encara que hi ha preguntes que es repeteixen, com demanar el que recorden de les festes durant la seva infància i quins canvis han notat d'aquestes festes d'ençà que eren petits fins a l'actualitat. S'han elegit diverses persones de diferents àmbits concrets, com càrrecs del simulacre, persones que han participat en el ball dels Cossiers o en la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels, i membres del Batalló Femení. Les entrevistes a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", Lydia Galindo Puche, Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual (fill) varen ser realitzades el 2024. En canvi, les entrevistes a Miquel Ordines "Moixet", Joana Valls Pérez "Xana", Joan Xumet i Miquel Cerdà Cabanellas "Micer" es varen dur a terme al llarg del 2025.

Finalment, s'han utilitzat fonts audiovisuals, com són les fotografies obtingudes del Fons Fotogràfic Bestard/Cerdà, de l'Arxiu Municipal de Pollença; fotografies i vídeos extrets de Fons Privats o Familiars, el reportatge d'IB3 del 2020, a més dels que s'han penjat a les xarxes socials.

Els continguts del treball es dividiran en diferents apartats. Es farà una anàlisi de l'origen i l'evolució de cada element de la festa que es realitzen el dia 2 d'agost a Pollença, en ordre en què es duen a terme. Es començarà per l'Alborada, seguidament pel ball dels Cossiers, després la processó de la Mare de Déu dels Àngels, i finalment el simulacre de Moros i Cristians. En el cas del simulacre de Moros i Cristians, es desenvoluparà molt més el tema, parlant dels diferents esdeveniments i elements que componen el simulacre, com poden ser els personatges i bàndols que hi participen, i la seva elecció; l'evolució de la vestimenta que porten els participants, com han anat canviant els recorreguts de la festa, quin és i ha estat el paper de la dona en aquest simulacre, entre d'altres.

Objectius

Objectius principals:

- Realitzar un estudi dels actes principals tradicionals del dia de la festa de la Patrona de Pollença. Els quals són l'Alborada, el Ball dels Cossiers, la Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels i el Simulacre de Moros i Cristians.
- Analitzar l'origen d'aquests actes, la seva evolució i la situació actual d'aquests.

En concret a cada un:

- o Documentar l'origen de l'Alborada i com ha evolucionat aquest acte fins a l'actualitat.
- o Explicar la recuperació del ball dels Cossiers, i veure quins canvis estan produint-se en l'actualitat.
- o Explicar la Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels i el seu paper en la festivitat de la Patrona de Pollença.
- o Conèixer l'origen i l'evolució del Simulacre de Moros i Cristians de Pollença, i veure quins canvis s'han anat produint al llarg del temps.

Objectius secundaris:

- Observar l'evolució de la vestimenta que s'utilitza en el simulacre de Moros i Cristians.
- Analitzar l'evolució del paper de la dona en aquests actes festius de la Patrona.

L'Alborada

L'acte que inicia les celebracions del dia de la Patrona, dia 2 d'agost, és l'Alborada, la interpretació de la cançó del mateix nom, per part de la Banda de Música de Pollença, a les 5:00 h del matí, per despertar a la vila de Pollença. La banda de música recorre tot el Municipi de Pollença fent sonar l'Alborada, per avisar al poble de l'inici del dia de la Patrona.

L'Alborada és una peça musical composta per Nicolau de Castro i Porto, que es va tocar per primera vegada a l'alba de 1882, l'any que es varen recuperar les celebracions cíviques, ja que des de 1864 s'havien suspès. L'Alborada va ser tocada per la Banda Liberal, dirigida pel director Mestre Martí Bennàssar, i el mateix Nicolau de Castro. S'ha

de destacar que des de 1882, sempre es va tocar l'Alborada el dia 2 d'agost, encara que no hi hagués banda de música pròpia, com va ser el cas del 1954, que va ser interpretada per la Unión Artística Murense. Aquesta peça musical va agafar tanta importància a Pollença, que va ser considerada himne del municipi fins que es va adoptar el "Visca Pollença" de Pere Melià.⁷

S'ha de tenir en compte que "l'Alborada" que s'interpreta en l'actualitat no és la mateixa que es va interpretar el 1882, ja que aquesta ha estat modificada en diverses ocasions, ja sigui per fer canvis harmònics i enriquir-la, com és el cas de la modificació per part del compositor Miquel Capllonch i Rotger; o per adaptar-la als instruments, en aquest cas de vent, de la Banda Municipal de Pollença, que es va realitzar devers el 1930, pel Mestre Jaume Albertí i Ferrer.⁸

Com s'ha mencionat amb anterioritat, l'Alborada pretenia despertar als habitants de la vila de Pollença, per avisar de l'inici de les celebracions de la Patrona. Per aquest motiu, és que durant els primers anys l'Alborada es tocava sense públic present, ja que era escoltat des de les cases i els balcons⁹. La Banda de Música recorria els carrers de Pollença perquè tothom la pogués escoltar. Posteriorment, la gent va començar a assistir i a seguir a la banda de música que interpretava l'Alborada. Realitzant el primer concert a la Plaça Major, damunt el cadafal que hi havia al centre de la plaça. Es col·locaven cadires perquè la gent es pogués asseure per escoltar l'Alborada. Amb el temps, aquest acte es va convertir en més multitudinari, en el que la gent s'aglomerava a la Plaça Major per escoltar la primera Alborada¹⁰. El recorregut seguia cap a Monti-Sion, on es toca davant les portes de l'Ajuntament, seguidament se continua pels carrers de la vila de Pollença, anant també a la Cala Sant Vicenç, al voltant de les 8:30 h, i al Port de Pollença, a les 9:15 h, perquè tots els habitants de Pollença puguin gaudir de l'Alborada.

S'ha de tenir en compte que els músics que participen de l'Alborada, són els mateixos que realitzen l'acte institucional a les 12:00 h, la Processó de l'Antiga Imatge

⁷ Coves Quer, Rafel. (1981): "Petita història del teatre pollencí". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1981*. Ajuntament de Pollença; Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

⁸ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

⁹ March Cerdà, Joan Carles (2012): "Els secrets de l'experiència". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2012*. Ajuntament de Pollença.

¹⁰ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

de la Mare de Déu dels Àngels, i que acompanyen a Joan Mas en la marxa triomfal cap a la Parròquia de Pollença, per aquest motiu, molts dels músics es retiren al llarg del matí per descansar, i no és la totalitat de la banda que acaba el recorregut, que s'inicia a les 5:00 h del matí i acaba a les 9:30 h aproximadament.

Aquest és un moment molt esperat i emocionant per part dels pollencins, agafant un paper molt important. Com ja s'ha esmentat, l'Alborada arriba a ser considerat himne de Pollença, i al final del Tedèum, a la Plaça Major, s'interpreta "l'Alborada" i el "Visca Pollença", que precedeixen a l'espectacle pirotècnic que finalitza amb les festes de la Patrona. És també per aquest motiu, que l'Alborada deixa de despertar a gran part de la població pollencina, ja que aquests es mantenen desperts des de la revetla del dia anterior, o es desperten abans que comenci, per poder gaudir-la des del principi a la Plaça Major.

L'itinerari de l'Alborada ha anat canviant, però es mantenen les dues primeres localitzacions on es toca, la Plaça Major, actualment damunt l'escenari on es fan els concerts de la revetla, ja que el cadafal va ser retirat amb les reformes dels anys noranta; i Monti-Sion, davant les portes de l'Ajuntament. A partir d'aquestes dues localitzacions, l'itinerari pot variar, quasi sempre indicat en els programes de festes. Durant uns anys en el segle XX, l'Alborada va seguir un recorregut semblant, amb algun petit canvi, però aquest va ser interromput a causa de la pandèmia de la COVID-19. No va ser fins al 2022 que es va recuperar aquest recorregut habitual, encara que sempre amb alguna variació. S'ha de tenir en compte que la persona encarregada de realitzar aquest itinerari és el director de la Banda Municipal de Pollença¹¹, que en l'actualitat és en Toni Moltó. De la mateixa manera, quan ha passat algun esdeveniment important a algun membre de la banda, ja sigui que deixi la banda o que hagi tengut un fill, es toca l'Alborada a davant casa seva, afegint un nou punt a l'itinerari general. A més, en l'actualitat la Banda de Música de Pollença penja a les seves xarxes socials l'itinerari que es realitzarà en aquell any, amb unes hores aproximades.

El darrer recorregut que es va seguir, el 2025, és el següent: Pollença: 1. Plaça Major, 2. Placeta de Monti-Sion, 3. Placeta Martorell, 4. Cantonada Coronel Aloy i Canonge Llobera, 5. Cantonada Mare Alberta i Joan Vives Rotger, 6. Abeurador de Sant Isidre, 7. Cantonada Bota Totxo i Alcúdia, 8. Cantonada via Cecili Metel i Hort Nou, 9. Plaça de Ca les Monnares, 10. Placeta de Sant Jordi, 11. Cantonada carrers Mar i Verger,

¹¹ Entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas "Micer", 22/07/2025.

12. Cantonada carrers Pere Vives i Joan Binimelis, 13. Cantonada carrers Bartomeu Aloy i Campos, 14. Cantonada carrers Horta i Gruat, 15. Cantonada Lleó i Bona vista, 16. Cantonada carrers Horta i Barques, 17. Plaça de l'Almoina; Cala Sant Vicenç: 18. Plaça de Cala Molins; Port de Pollença: 19. Cantonada Rotger de Llúria i plaça de l'Alzina, 20. Plaça de Miquel Capllonch.¹²

Cal destacar que l'Alborada es va interpretar en els dos anys que hi va haver mesures de seguretat per la pandèmia provocada pel SARS-CoV-2, també conegut com a COVID-19. Durant aquests dos anys es varen suspendre molts dels actes de la Patrona, com el Simulacre de Moros i Cristians, però l'Alborada es va mantenir, amb canvis. Es va intentar tornar als inicis de l'Alborada, en la que les músics sorprenien els habitants de Pollença despertant-los amb aquesta cançó. Per aquest motiu el 2020 l'Alborada no apareixia entre els actes oficials del programa de festes d'aquell any, per tant, molta gent va pensar que s'havia cancel·lat. Però, per sorpresa, la Banda Municipal de Pollença, separada en dos grups, va recórrer, tocant "l'Alborada", la majoria dels carrers de Pollença, inclosos el Port de Pollença i la Cala Sant Vicenç. Alguna gent va sortir al carrer per escoltar-la i seguir als músics, però la policia municipal aconsellava quedar-se a les cases a causa de les mesures i restriccions per la pandèmia de la COVID-19¹³. El 2021 també va ser un any marcat per les restriccions i les mesures de seguretat, però no va impedir que es tornés a celebrar l'acte de l'Alborada, aquesta vegada apareixent al programa de festes i iniciant-se una hora més tard, a les 6:00 h.

A partir del 2022, i amb la tornada a la normalitat, després de la pandèmia, l'Alborada, ha seguit amb normalitat. Es va retornar a l'horari de les 5:00 h del matí, i es va tornar a permetre les aglomeracions, prohibides durant la pandèmia per qüestions sanitàries i de seguretat. També s'ha pogut observar una major assistència de forans per escoltar la interpretació de la peça musical i l'inici del dia de la Patrona.

El ball dels Cossiers

El ball de l'Oferta dels cossiers, és el segon acte del dia de la Patrona, que es realitza al matí un cop acabat l'Alborada, en concret a les 11:00 h, durant l'Ofici Major.

¹² Banda de Música de Pollença. (2025): *Alborada 2025*. Instagram. https://www.instagram.com/bandamusica_pollenca/p/DMz0LHeo9x-/

¹³ Viera, Curro. (2020, 02 d'agost): "Alborada por sorpresa en Pollença". *Ultima Hora*.

Es tracta d'un dels actes més recentment afegits al dia de la Patrona, ja que es varen incorporar el 1981. El ball dels cossiers està conformat per dotze cossiers i una dama, els quals realitzen un conjunt de danses a diferents indrets de la vila, acompanyats del so de xeremies, flabiols i tamborinos.

Quant al seu origen, encara és incert i referent a aquest es troben diferents hipòtesis. L'Arxiduc Lluís Salvador explica que aquesta dansa podria provenir d'Escòcia, ja que Menorca va estar sota dominació anglesa al segle XVIII. Però aquesta hipòtesi de l'Arxiduc queda totalment descartada, perquè a partir de la filologia es coneix que el mot "cossier", que apareix per primer cop a Mallorca el 1554, provindria de l'adaptació catalana del mossarabisme "kosair", que significa corredor o que corre cerimonialment. El 1403 apareix una dansa a Tarragona anomenada "ball del scosí", i posteriorment a Manresa, el 1466, coneguda com "los scosis". Al segle XVII, la dansa dels cossiers era coneguda com a "ball de cossis". A Mallorca es té constància del ball dels cossiers des del segle XVI i XVII.¹⁴

Sobre l'origen de la dansa, apareixen tres hipòtesis, la primera explica que es tractaria d'una dansa religiosa executada per sacerdots de la catedral, consistent en inclinacions i salts de costat a costat. La segona, proposa que els cossiers podrien ser els intèrprets d'algun joc antic, o jocs d'exercicis gimnàstics, que en passar a la processó eucarística es convertirien en ball. Finalment, la tercera hipòtesis esmenta que l'origen dels cossiers es remuntaria a les civilitzacions agràries, els quals feien cultes a deïtats femenines, de caràcter matriarcal. Explica que aquests balls haurien estat assimilats pel cristianisme a partir d'antics balls de la fertilitat. El moment d'esplendor del ball dels cossiers va ser durant el barroc, on es realitzaven a molts pobles de l'illa com Pollença, Porreres, Campos, Felanitx, Santa Maria, Sineu, Valldemossa, Sóller, Alaró, Manacor, Montuïri, Algaida, entre d'altres.¹⁵

Cal destacar, que no totes les danses dels cossiers són iguals, ja que existeixen diferències entre els pobles on es balla, sobretot quant al nombre de personatges. Les principals diferències amb altres balls dels cossiers és que a Pollença ballen dotze cossiers i una dama, encara que en les imatges del 1910 eren deu cossiers i una dama. En la majoria

¹⁴ Castro, Maria; Plaza, Lleonard i Serrano, Juli. (1995): Les danses rituals de Mallorca. Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports; Sansó i Rosselló, Aina Maria. (1991): "Els Cossiers de Manacor. Documents, històries i vivències". Papers de Sa Torre. Aplecs de cultura i ciències socials.

¹⁵ Castro, Maria; Plaza, Lleonard i Serrano, Juli. (1995): Les danses rituals de Mallorca. Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports.

dels pobles són sis cossiers i una dama i/o dimoni, però quant al moment que es balla i la dansa, presenten moltes similituds. El moment que es realitza el ball dels cossiers sempre solen ser durant una Missa Major, durant l'ofertori, la música que els acompanya és interpretada amb xeremies, flabiols i tamborinos; i la dansa quasi sempre es realitza alçant els braços amb els mocadors i els rams d'alfabeguera, entorn de la dama. A més a Pollença només es realitzen quatre danses, a diferències d'altres pobles on els cossiers compten amb un gran repertori de balls i cançons.¹⁶

Tot i ser un ball que es remunta al segle XVI i XVII, el ball dels cossiers durant les festes de la Patrona es varen realitzar per primer cop el dia 2 d'agost del 1981, per tant, és l'acte més recent afegit al dia de la Patrona. Cal destacar que el ball dels cossiers es duia terme amb anterioritat, per infants, durant les festes de Sant Pere, el dia 29 de juny, però es va ballar per darrer cop el 1910, i posteriorment va desaparèixer. Quan es ballava per Sant Pere, ballaven a la Parròquia de Pollença a les 10:00 h durant l'ofici, posteriorment ballaven a la Plaça Vella. Ja al capvespre, anaven en processó i ballaven a la Plaça Major i a l'Ajuntament, els vespres anaven a ballar a les "cases bones" del poble.

El ball dels cossiers a Pollença no es va recuperar fins al 1981, gràcies als membres de l'Esbart Pollencí, a destacar en Jaume Payeras Vives i en Mateu Coll Torres, que varen realitzar una investigació per recuperar el ball dels cossiers a Pollença. La investigació es va dur a terme el 1980, però la problemàtica era que no hi havia documents ni fonts escrites que descrivissin aquesta dansa de Pollença. Per aquest motiu, es va fer ús d'una fotografia del 1910 (Imatge 1), el darrer ball que es va realitzar, i el testimoni de Madò Marimona, la darrera dama que va ballar els cossiers quan tenia nou anys, i que al 1980 tenia vuitanta anys, juntament amb Margalida Cerdà Cabanellas, que el 1980 tenia vuitanta-cinc anys i Joana Vives March, que tenia vuitanta-set anys al 1980. Gràcies als tres testimonis que recordaven la dansa i les melodies de les cançons, a més de la fotografia que va ser molt útil per la vestimenta, es va aconseguir recuperar el ball dels cossiers de Pollença. Na Francesca Vert de "Can Totxa", va ser l'encarregada d'incorporar l'alfabeguera durant els primers anys de recuperació dels Cossiers¹⁷. Les tres primeres dames que varen ballar després de la recuperació del ball dels cossiers el 1981,

¹⁶ Castro, Maria; Plaza, Lleonard i Serrano, Juli. (1995): *Les danses rituals de Mallorca*. Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports; Sansó i Rosselló, Aina Maria. (1991): "Els Cossiers de Manacor. Documents, històries i vivències". *Papers de Sa Torre. Aplecs de cultura i ciències socials*.

¹⁷ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

varen ser na Francisca Coll de “Can Niu”, el mateix 1981, Teresa Cànaves el 1982 i na Maria Cerdà al 1983, les quals havien format part de la investigació.¹⁸

Al juny es realitza el sorteig de la Dama, a la que es poden presentar totes les dones majors d’edat, empadronades o nascudes a Pollença. El sorteig es realitza un any anterior al que la dama elegida ballarà, ja que d’aquesta manera permet que la dama i els cossiers puguin assajar durant dos anys. A partir del sorteig s’inicien els assajos, els quals es duen a terme a la Parròquia de Pollença, en els que participen tant els cossiers i dama actuals, com dama de l’any vinent i els cossiers de reserva, ja que aquests exerceixen de suplents en cas d’alguna baixa. En el cas dels cossiers, per poder ser cossier s’ha d’assistir als assajos, i les persones que més temps han assajant, tenint en compte que ballin bé, són les elegides per ballar el dia 2 d’agost. Normalment, cada tres o quatre anys els cossiers que ballen es canvien, encara que no hi ha un màxim ni límit de temps per formar part dels cossiers. Així mateix, la dama quan és elegida, pot triar dos cossiers perquè ballin amb ella.¹⁹

L’itinerari dels diferents balls que realitzen els cossiers és semblant al que es duia a terme per Sant Pere, el principal canvi és l’ordre dels balls i, que durant la Patrona només es realitzen al matí. El primer el qual és el ball de l’Oferta, es realitza a la Parròquia de Pollença durant l’Ofici Major, igual que per Sant Pere, en el que la dama i els cossiers van oferint rams d’alfabeguera a l’altar. El segon es realitza a la Plaça Major (Imatge 2), davant les autoritats, una localització que ja apareixia durant Sant Pere, però es ballava al capvespre. Posteriorment, es realitza un ball a la Plaça Vella, i seguidament els cossiers, juntament amb la dama, van ballant en Processó pels carrers de Pollença dirigint-se a l’Ajuntament, on realitzen el ball de la Cadena. Finalment, es du a terme un últim ball a la casa de la dama, anomenat Ca la Dama, fet que el 1981, es va fer també a la casa de la darrera dama dels cossiers de Sant Pere, Madò Marimona, al carrer dels Àngels, com a homenatge per la seva ajuda amb la recuperació dels cossiers.²⁰ Les tonades que s’utilitzen són dos, l’anomenada de la Processó, la qual es fa servir pels balls de l’Oferta,

¹⁸ IB3. (2020): *Feim la Patrona, Pollença 2020*. IB3. <https://ib3alacarta.com/play/tv/documentals/e103>; March Cerdà, Joan Carles (2012): “Els secrets de l’experiència”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2012*. Ajuntament de Pollença.

¹⁹ Entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas “Micer”, 22/07/2025.

²⁰ Cerdà Amengual, Agnès A. (2019): “El ball de la Dama i els Cossiers, una tradició mallorquina ancestral”. *Punt Informatiu Pollença*.

Plaça Major, Processó i Ca la Dama; i la tonada anomenada de la Plaça Vella, que s'usa pels balls de la Plaça Vella i la Cadena.

La indumentària que porten els cossiers no és idèntica a tots els pobles, en el cas de Pollença porten un capell de palla d'ala ample que va fermat al coll, ornats amb una cinta amb flors, i unes tires de colors i picarols; una camisa blanca de màniga llarga sense coll, amb les mateixes tires de colors a les espatlles; uns calçons de bufes blancs, amb una faldilla que pot ser de color blau, vermell, verd o groc; unes calces blanques i unes sabates negres de pell. A més, els cossiers porten un mocador blanc a la mà esquerra i un mocador vermell a la dreta. En el cas de la dama, porta una corona de flors al cap amb una cinta blanca, un gipó blanc de mitja màniga, amb una faldilla interior de color vermell, i una falda llarga blanca a sobre; unes calces blanques i unes sabates negres de pell. La dama també porta un mocador blanc i un ram d'alfabeguera, i els cossiers al llarg dels balls també en van portant.

El 2023 es va decidir permetre a les dones poder participar del ball com a cossiers, i no només com a dama²¹, però no va ser fins al 2024 que una dona, Lluïcia Victòria Cerdà, va ballar com a cossier per primer cop²², i ho va tornar a fer el 2025. Cal destacar que no és l'única dona cossier, perquè algunes ja assagen amb els cossiers per poder participar dels balls en els anys vinents²³.

La Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels

L'acte religiós que precedeix el simulacre de moros i cristians és la Processó de l'Antiga imatge de la Mare de Déu dels Àngels. Aquest acte, religiós, és el més antic que es celebra durant el dia de la Patrona, ja que l'Alborada es fa per primer cop el 1882, el ball dels Cossiers s'introdueix al 1981, i la data més antiga documentada del simulacre de moros i cristians és d'entorn el 1858 o 1859²⁴.

²¹ Roig, Juanjo. (2023, 27 de juny): "Las mujeres podrán ejercer de Cossiers en la Patrona de 2024". *Ultima Hora*.

²² Borràs, Aina. (2024, 01 d'agost): "Una mujer bailará como 'cossier' en la Patrona de Pollença por primera vez". *Ultima Hora*; Martorell, Joan. (2024, 31 de juliol): "Una dona serà cossier enguany per primera vegada". *Punt Informatiu Pollença*.

²³ Entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas "Micer", 22/07/2025.

²⁴ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

La processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels, dedicada a la Patrona de la vila, es realitza a les 17:00 h del capvespre, després de la cercavila de la Tropa de Soldà, en la que els cristians porten aquesta antiga imatge, juntament amb les autoritats eclesiàstiques, l'Ajuntament Vella, que participarà en el simulacre, la Banda de Música de Pollença, i els personatges històrics i fills il·lustres de la vila, encarnats per infants.

Els personatges històrics que participen en la processó, encarnats per infants són els següents i apareixen en processó en el següent ordre. Encapçala la processó l'Ajuntament Vella (Imatge 3), conformada per sis senyors i sis amos, el primer és un senyor que porta la bandera de Pollença, el segueixen la resta de senyors i posteriorment els sis amos. Seguirien el Bisbe Cànaves, el Bisbe Desbach i l'Arquebisbe Rull, acompanyats del capellenet d'honor. Al darrere Miquel Costa i Llobera, seguit de la Madre Alberta i Sor Elizabet Cifre de Colonya. A continuació Joan Mas i la Mare de Déu dels Àngels, acompanyada de dos angelets, i finalment, les tres dones de Can Sales. Després d'aquests infants que interpreten els personatges històrics, els segueix l'Ajuntament Vella, que participa posteriorment en el simulacre de moros i cristians. Rere l'Ajuntament Vella, els cristians porten l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels (Imatge 4), seguit de les autoritats eclesiàstiques, i finalment de la Banda de Música de Pollença, que entona el "Puix Patrona". En algunes imatges de l'Arxiu Bestard, i en els documents de Picó Campamar, es pot observar com a principis del segle XX la processó era acompanyada per una banda de músics, conformatos per instruments de corda, com guitarres, guitarrons i violins (Imatge 5)²⁵. També en els escrits de Ramon Picó²⁶ i Antoni Alcover²⁷ es fa referència a la processó, explicant que surten l'Ajuntament d'en temps de la batalla, i que anaven vestits a l'antiga, a més dels infants que encarnen els pollencins cèlebres²⁸, a més que també portaven penons alts. El 2025 s'han recuperat aquests penons, dels que Alcover fa referència, ja que tres banderes o estendards blancs han encapçalat la processó.

²⁵ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "acompanyats de l'ajuntament antiga y de un so de guitarres y violins".

²⁶ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

²⁷ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

²⁸ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "surt la proceso, en la qual selien la imatge de la Patrona, y du el talam l'Ajuntament de l'antigua: y colque vegada hey han fet anar una lira d'altos alots figurant els pollencins cèlebres vestits cada hun segons l'estat del que representa".

L'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels que es porta en processó, és la mateixa a la qual posteriorment, durant el Tedèum, Joan Mas amb la resta de cristians li fan entrega de la bandera presa al bàndol sarraí, com a símbol de victòria, i en agraïment per la seva protecció de la vila.(Imatge 6)

Els nins i nines que encarnen aquests personatges són elegits per sorteig, i alguns han de tenir unes condicions, majorment d'altura i edat. En el cas de l'Ajuntament Vella, es poden presentar nins i nines, i com a condició especial es pot veure en la Mare de Déu dels Àngels, la qual ha de portar una cabellera llarga, i en el cas dels dos angelets acompanyants, que es presenten en parella i, igual que l'Ajuntament Vella, poden ser nins i nines. S'ha de tenir en compte, que anteriorment els participants de la processó eren elegits pels membres de l'Església, tant el capellà com les monges, i a causa de la poca participació, en moltes ocasions les mateixes persones eren elegides per participar en la processó en diferents anys²⁹. En aquest sentit, també es pot veure una obertura en l'elecció de participants, ja que anteriorment els membres de l'Ajuntament Vella havien de ser del sexe masculí, i en l'actualitat alguns dels personatges poden ser representats per membres del sexe oposat.

Cal destacar que al matí, entorn de les 11:00 h, abans de l'Ofici Major, precedent el ball de l'Oferta dels cossiers, es realitza una petita processó en la qual aquests personatges il·lustres i històrics, encarnats per nins petits, s'encarreguen d'anar a cercar a les autoritats de la vila per poder iniciar l'Ofici Major. La processó comença des de l'Ajuntament i arriba a la Parròquia de Pollença. En aquesta processó només hi participen els personatges històrics, interpretats per infants, ja que l'Antiga Imatge només surt en processó al capvespre.

A pesar de ser un dels actes religiosos més importants de les festes de la Patrona, juntament amb l'Ofici Major, les diverses fonts apunten que al llarg del temps aquesta processó ha estat molt marcada per la manca participació³⁰, ja que aquest fet causava que en moltes ocasions no arribessin a sortir tots els personatges de la processó³¹. La manca de participació en aquest acte, denota el canvi de significat de les festes de la Patrona, les quals tenen un origen i arrel religiosos, perquè estan dedicades a la Patrona de la vila,

²⁹ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

³⁰ Salas Vives, Pere. (2011): *Història de Pollença. Segle XX*. Ajuntament de Pollença i Sa Nostra Caixa de Balears.

³¹ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas "Micer", 22/07/2025.

però en l'actualitat tenen un caràcter més popular, en el que destaquen més els actes cívics.

El Simulacre de Moros i Cristians. Origen i evolució de la festivitat

Per poder iniciar amb el desenvolupament de l'estudi sobre el simulacre de moros i cristians, primer s'ha d'explicar el context històric, els fets que narra aquest simulacre. Ja que gran part del recorregut del simulacre es realitza amb localitzacions reals, en les que va ocórrer el conflicte, a més dels diversos personatges que apareixen en la celebració. Per aquest motiu a continuació es durà a terme l'explicació del context històric de l'atac corsari del 31 de maig de 1550. Posteriorment, se seguirà amb l'explicació de l'origen i l'evolució del simulacre de moros i cristians.

Context històric

El Mar Mediterrani ha estat escenari de pirateria i corsarisme des de la Prehistòria. Un d'aquests territoris afectats per aquestes pràctiques, ja des de temps immemorials, són les Illes Balears, molt vinculat ja des de la Prehistòria i l'Edat Antiga, com documenten els autors Diodor Sícul i Florus³². Aquestes activitats pirates i corsàries no varen cessar durant l'Edat Mitjana, es varen incrementar a causa de l'expansió de la Corona d'Aragó i dels diferents conflictes que hi havia amb els Estats del Nord d'Àfrica. Però els casos més coneguts de pirateria i corsarisme a les Illes Balears, i que han deixat més vestigis que han arribat fins a l'actualitat, són els que varen succeir durant l'Edat Moderna, especialment al segle XVI, quan un gran nombre de pobles de les Balears varen ser saquejats i atacats per corsaris otomans.

D'aquests fets en són testimonis les diverses restes arqueològiques que es poden trobar al llarg de l'arxipèlag balear, com les talaies de defensa i vigilància, que recorren les costes de les illes, a més d'altres elements defensius, també peces arqueològiques com canons, arcabussos, entre d'altres, que es poden visitar en diversos museus; i algunes

³² Blanes i Blanes, C.; Bonet Rosselló, J.; Font Jaume, A. i Rosselló Callejas, A. M. (1990): *Les illes a les Fonts clàssiques*. Miquel Font Editor, Col·lecció Alicorn/5.

tradicions i festivitats que recorden els fets ocorreguts a l'Edat Moderna, per exemple el Firó de Sóller o la Patrona de Pollença.

El municipi de Pollença no va ser una excepció, ja que la localitat pollencina va ser atacada en nombroses ocasions, però la que més es recorda és la que es va produir en la matinada del 30 al 31 de maig de 1550. A causa d'aquests nombrosos atacs corsaris, es va organitzar un sistema de defensa basat en milícies. Cada poble comptava amb la seva milícia, la qual havia de defensar el poble i els pobles veïnats designats. En el cas de Pollença, els pobles veïnats designats per ajudar en cas d'atac eren Inca, Campanet i Selva, que també disposaven les seves milícies. És en aquest context que es crea la bandera de Pollença, el 15 de juliol de 1542, per distingir la milícia pollencina de les altres, ja que el Capità Mossèn Pedro Desbrull va encarregar realitzar una bandera de tafetà de color negre i vermell³³. La milícia de Pollença estava formada per 465 homes armats a peu i 43 a cavall. El diferent armament amb el qual comptava aquesta milícia constava de 50 arcabussos, 200 ballestes, 248 llances, 11 espases, 7 rodelles i 3 alabardes. Joan Mas, l'heroi que es recorda en el simulacre de moros i cristians, era un dels cavallers que formava part de la milícia.³⁴

A la matinada del 30 al 31 de maig de 1550, Turgut Reis, també anomenat Dragut, va desembarcar amb 20 galeres de 1500 homes a Pollença, al Caló. Els mesos anteriors hi havia hagut avisos que Dragut s'acostava a l'illa, i el mes d'abril es varen produir alguns atacs a les costes. Aquests 1500 homes, entre els quals hi havia cristians renegats, com Bartomeu Bissanyes, nascut a Pollença, es varen separar en tres columnes de 500 homes cada una per saquejar la vila, una d'elles va atacar per la zona del Calvari, una altra part va anar per la zona de l'abeurador o Pou Nou, i aquests s'havien de reunir tots davant una creu de pedra. Una de les columnes que havia penetrat a la vila per la zona del Pou Nou, es va trobar amb una altra creu de pedra, la qual no era la que havien elegit com a punt d'encontre, i es varen aturar per esperar a la resta de columnes. Aquest fet va permetre que els pollencins que restaven al poble es poguessin despertar, sense avís dels sentinelles de la costa. Cal destacar, que posteriorment els sentinelles de la costa, a més del capità d'armes Mossèn Pedro Bruy per la seva absència, varen ser castigats.

³³ Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

³⁴ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença; Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

S'ha de tenir en compte que la majoria d'homes i joves havien partit a dormir al camp per poder collir el blat a primera hora del matí. Aquest temps que els corsaris varen perdre esperant a la creu equivocada, va permetre que Joan Mas, Massot, Roger, Moragues, Bautista Nadal, Garcia, Cànaves i Llobera³⁵ poguessin despertar a la quantitat més gran de gent possible, a més de l'arribada de gent que havia dormit al camp. Aquests, a qui els havia agafat l'atac desprevingut, es varen armar ràpidament i sortiren a l'enfront dels atacants. Una tercera columna va penetrar dins la vila saquejant i captivant a les persones que no havien pogut fugir a la muntanya. Joan Mas amb el seu grup es va enfrontar a aquesta columna a l'Almoina, fent-los retrocedir fins a l'església de Sant Jordi, on els corsaris havien agrupat el botí i els captius, els quals majorment eren infants i dones. Gràcies a l'arribada de les milícies de Selva, Inca i Campanet es va aconseguir salvar a un gran nombre de gent que els turcs havien segrestat a Sant Jordi, aconseguint repel·lir la incursió i expulsar als corsaris de la vila.³⁶

Aquest fet històric es recorda com el dia de la desgràcia, ja que els corsaris otomans varen aconseguir segrestar un centenar de pollencins, a més de la mort de més de cent habitants durant la defensa de la vila. Així mateix, els atacants també varen rebre algunes baixes, cinquanta morts, fins i tot, es varen aconseguir fer tres captius, a més de la bandera i el tambor que els pollencins varen poder prendre dels corsaris.³⁷

Origen de la festa

No es coneix amb exactitud en quin moment es va començar a realitzar aquesta celebració del simulacre. Alguns autors com Miquel Cifre Cifre³⁸ vincula la celebració d'aquest simulacre amb el context de la Renaixença al segle XIX, ideologia de la qual està basada en la defensa de la identitat i la recerca d'elements diferenciadors com la llengua i la història. Amb el moviment de la Renaixença a les Illes Balears sorgeixen grups d'intel·lectuals que promouen la llengua i la cultura mallorquina. Pollença també

³⁵ Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

³⁶ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença; Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició; Serra de Gayeta, Francesc. (1973): "L'atac corsari de Dragut a la vila de Pollença l'any 1550: La llegendària figura d'en 'Joan Mas'", *BSAL*. 34, 303-312.

³⁷ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença; Rotger Capllonch, Mateu. (1995). *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

³⁸ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

va tenir membres importants d'aquest moviment sociocultural, entre els quals destaca Miquel Costa i Llobera.

El poble de Vilajoiosa, a València, i Sóller, a Mallorca, que, igual que Pollença, també varen sofrir atacs corsaris a les seves costes durant el segle XVI, sortint victoriosos en la defensa, varen celebrar una reproducció de l'atac corsari el 1855. La celebració del simulacre de Moros i Cristians de Pollença pareix que també sorgeix en un context similar, i en unes dates semblants, ja que la primera referència que es té del simulacre als llibres d'actes de l'Ajuntament de Pollença daten del 1860³⁹, però un estudi de l'historiador Pere Sales Vives del 2017 va recuperar un escrit de Ramon Picó i Campamar del 1858 o 1859⁴⁰ en el que descriu el simulacre de moros i cristians, que pareix que ja es duia a terme amb anterioritat⁴¹. Per tant, sembla que el simulacre de moros i cristians de Pollença es podria haver iniciat en el mateix moment que les festivitats de Sóller i Vilajoiosa, o pocs anys després.

El simulacre de moros i cristians va començar a formar part dels actes celebrats en les festes de la Patrona, més en concret el 2 d'agost, dia de la Patrona, encara que realment els esdeveniments històrics reals es varen produir el 31 de maig. Encara que no sempre es va celebrar el simulacre dels moros i cristians en les festes de la Patrona, ja que durant molts d'anys es va perdre aquesta part de la festa. El mateix Ramon Picó Campamar en els seus escrits, explica que la festa que descriu feia anys que s'havia perdut, i només en tenia el record de quan era petit⁴².

Es desconeix l'origen real de la festivitat, però agafa molta força en el període de la Renaixença, que pareix que es vincula amb la festivitat de la Mare de Déu dels Àngels d'agost, la Patrona de Pollença, ja que el fet històric es va produir el 31 de maig. A la dècada del 1880 es comença a parlar del simulacre als diaris i publicacions periòdiques, com són *El Isleño* i *El Áncora*⁴³.

³⁹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença; Sales Vives, Pere. (2007): "Pollença". *Les fires, els mercats i les festes populars dels nostres pobles*. Ed. Consell Insular de Mallorca, 173-176.

⁴⁰ Tenint en compte que en l'escrit explica el simulacre de quan ell tenia entre 10 i 12 anys, i que va néixer al 1848, les dates del simulacre han de ser el 1858 o 1859, ja que al 1860 ja era a Barcelona, per tant havia de ser abans.

⁴¹ Sales Vives, Pere. (2018): *Ramon Picó i Campamar. Un home de la renaixença*. El Gall Editor, Pollença.

⁴² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁴³ Serra de Gayeta, Francesc. (2005): *Nova aportació a la Història de Pollença*. El Gall Editor, Pollença.

El simulacre de moros i cristians no va tenir una trajectòria continuada, perquè va sofrir molts de parèntesis i interrupcions al llarg de la història. Ja en el 1864 va romandre suspès fins que no es va reprendre el 1882. A l'inici del segle XX va entrar en un període de decadència per falta de participació, com el 1925 també es coneix que no hi va haver simulacre. És també per aquest motiu que ni el 1932, ni al 1933 es va programar el simulacre, i al 1934 es va haver de suspendre, ja que molt poca gent s'havia apuntat per participar-hi. Entre el 1936 i el 1939 no es va celebrar cap simulacre a causa de la Guerra Civil, i no va ser fins al 1942 que es va reprendre i va tenir una continuïtat fins a l'actualitat. Així mateix, durant uns anys es va continuar incentivant a la participació regalant licors, tabac i entrades per la revetla⁴⁴. Encara que els anys 2020 i 2021 també es va suspendre el simulacre de moros i cristians a causa de la pandèmia del SARS-CoV-2.⁴⁵

Itinerari i desenvolupament del simulacre

Igual que la resta d'actes i esdeveniments de la Patrona, el simulacre de moros i cristians també ha tengut modificacions i variacions al llarg del temps, sobretot en el cas de l'itinerari de la festa. El recorregut que es du a terme al simulacre parteix de la base històrica dels fets del 31 de maig de 1550, sobretot en dues localitzacions, l'Almoina i Sant Jordi.

Tots els itineraris dels simulacres de moros i cristians tenen en comú que part del recorregut es desenvolupa en l'Almoina, el carrer de Joan Mas, seguit del Miquel Costa i Llobera, també conegut com a carrer Major, i Sant Jordi. Els canvis sobretot es duen a terme en la localització dels combats finals posteriors al de Sant Jordi.

Un recorregut i desenvolupament general de la festa, una vegada s'ha acabat la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels, s'inicia amb la preparació dels participants, que es vesteixen i s'armen. Posteriorment, els cristians esperen l'arribada dels moros a l'Almoina, amb Joan Mas pujat damunt la finestra, simulant que està amagat. Seguidament, un grup de moros arriba a la plaça de l'Almoina topant-se amb Joan Mas, el qual realitza el Via Fora, encomanant-se a la Mare de Déu dels Àngels, patrona de Pollença, perquè els pollencins es despertin i facin front als invasors. A

⁴⁴ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

⁴⁵ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

continuació es duen a terme un conjunt d'enfrontaments al llarg del carrer Major o de Costa i Llobera, en el que s'incorpora l'Ajuntament Vella, i en algunes èpoques apareixen altres personatges a la batalla, com els cavallers moros. Tot seguit s'arriba a Sant Jordi on es duu a terme un gran combat, a més de la participació femenina que varia segons els anys. Acabat el combat a Sant Jordi es du a terme un combat final, que es duia a terme en localitzacions diferents depenent de l'època. Finalment, Joan Mas, havent vençut als moros, tornava a la vila amb la bandera enemiga, realitzant el Tedèum a la Parròquia de Nostra Senyora dels Àngels, en el que es consagra la victòria a la Patrona. A més, per acabar amb les festes es realitzava un espectacle pirotècnic, que també ha canviat de localització amb el pas del temps.

A continuació es farà un desenvolupament més específic de les parts del simulacre explicant les diferències i l'evolució que es pot veure al llarg del temps, mitjançant descripcions de simulacres de diferents anys, com la de Ramon Picó i Campamar, referent al simulacre de 1857 o 1858, que és considerat el simulacre més antic descrit; el simulacre de 1884 descrit per Antoni Maria Alcover, en el que s'ha de tenir en compte que el simulacre s'havia recuperat el 1882, ja que es va deixar de fer durant bastants d'anys; i els recorreguts explicats en les entrevistes i a partir dels audiovisuals.

Preparatius abans del simulacre

El primer itinerari del qual es té constància apareix en els escrits de Ramon Picó i Campamar, que fa referència al simulacre de 1857 o 1858. En aquests escrits fa una descripció de com era l'esdeveniment, que iniciava amb els preparatius dels participants. Els cristians, que no passaven de 20 a 30 homes, es vestien a l'antiga i es preparaven a l'Almoïna. En el cas dels moros, es vestien i es pintaven la cara de negre, amb un suro cremat,⁴⁶ a les casetes del Camp d'en Campos⁴⁷. Allà també es repartien els cartutxos i la munició pels escopeters i els canoners⁴⁸.

Un altra descripció del simulacre data del 1884 i és extret d'una carta d'Antoni Maria Alcover al director del diari *El Àncora* escrita el 3 d'agost⁴⁹. És bastant similar al

⁴⁶ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15. Ramon Picó Campamar explica que l'encarregat d'emascarar als moros era Mestre Francesc Fantasia.

⁴⁷ El Camp den Campos estava situat entre Sant Jordi, el Puig dels Beguins i el Torrent de la Vall d'en Marc, la zona que actualment en conformarien el perímetre els carrers de la Mar, Formentor i Joan Binimelis, aproximadament.

⁴⁸ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15. L'encarregat de la pirotècnia i les municions era Mestre Martí Sargent.

⁴⁹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

de Ramon Picó i Campamar, però comporta algunes diferències o aprofundiments en altres parts del simulacre. Explica que els cristians estaven amagats dintre de les cases a l'Almoina, mentre que els moros s'agrupaven en el camí del Port, el qual estaria situat a la mateixa zona que el Camp d'en Campos, que Ramon Picó i Campamar descrivia.

En les entrevistes, s'explica com en la primera meitat del segle XX els moros es vestien i es preparaven a l'Ajuntament i Monti-Sion, que són dos edificis connexos. Durant aquesta època els vestits de moro i les espases les deixava l'Ajuntament, per aquest motiu la gent es vestia en aquest espai, a més d'ennegrir-se la cara o pintar-se bigots o barba. Els cristians encara s'amagaven a l'interior de les cases a l'Almoina, esperant l'arribada dels moros, però al començar a participar més gent, alguns ja esperaven des del carrer. Des d'aquest moment els moros sempre sortiran des de Monti-Sion, per col·locar-se al carrer Major.⁵⁰

A partir de les entrevistes i el material extret de l'Arxiu Fotogràfic Bestard/Cerdà (Imatge 7), es pot veure com en la segona meitat del segle XX es comença a iniciar un altre fenomen, abans de la processó de la Mare de Déu dels Àngels, al voltant de 17:30 h, es realitzava una cercavila per part de la banda de tambors i cornetes convidada o del poble, depèn de l'any, que acabava a Monti-Sion. Aquesta era una manera d'avisar als que havien de participar com a moros que havien d'anar a vestir-se. Sobre els anys noranta fins a l'actualitat, aquesta cercavila es va convertir en més multitudinària. Els bars de la Plaça Major varen començar a fer festa les hores abans del combat, fent que aquesta festa s'ajuntés amb la cercavila que passava per la Plaça Major. Els participants del bàndol moro varen començar a esperar la cercavila a la Plaça Major, juntament amb els càrrecs, convertint-se en una festa multitudinària, en el que es varen començar a incorporar pilotes de platja i llevar-se les camisetes⁵¹. Actualment, s'ha convertit en un dels esdeveniments més massificats i esperats de la festa, conegut popularment com "les camisetes", per l'espectacle visual de les camisetes de colors ondejant amb el ritme de la Banda de Cornetes i Tambors del Regiment d'Infanteria "Palma 47" fins al 1999, i de la Tropa de Soldà a partir del 2000 fins a l'actualitat⁵². En aquesta cercavila, els participants van

⁵⁰ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁵¹ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁵² Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

realitzant envestides i corregudes pels carrers de la vila, fins a arribar a Monti-Sion, on els càrrecs moros i els seus acompanyants es vesteixen.

Cal destacar que durant el segle XX, l'Ajuntament, a més dels vestits, també deixava les espases de fusta pels que participaven en el bàndol moro. Ja al final del segle XX fins al 2008, l'Ajuntament encarregava fer espases de fusta pels moros, que es feien amb la fusta del Pi de Sant Antoni del mateix any (Imatge 8). Cada any s'encarregava fer les espases a fusteries diferents de la vila. Aquestes espases eren regalades a l'Ajuntament, i qualsevol que anés vestit de moro les podia recollir. Aquest fet es va acabar el 2008 a causa de la crisi econòmica, pràctica que no s'ha tornat a fer⁵³. En l'actualitat per aconseguir una espasa de moro, s'ha de comprar a negocis privats o ha de ser de manufactura pròpia⁵⁴.

Durant els primers anys de la segona meitat del segle XX, encara hi havia alguns cristians que sortien de les cases, però finalment desapareix a la dècada dels vuitanta, per l'augment de participants del simulacre que impossibilitava realitzar aquestes accions, com sortir de les finestres de les cases amb una corda o amb llençols⁵⁵. Una altra diferència, que comença a sorgir a durant els vuitanta, és l'interpret de Joan Mas es comença a embenar el braç que porta l'escut. Inicialment, Tomeu Niu va ser l'encarregat d'embenar als càrrecs de Joan Mas, i va ser succeït per Jaume Simó Plomer, que ha continuat amb aquesta tasca fins al 2022 que va deixar pas a Joana Xacon, fisioterapeuta, que continua amb la tradició en l'actualitat⁵⁶. També cal afegir, que durant les mateixes dates, els càrrecs corsaris comencen a realitzar una petita arenga abans del combat⁵⁷, a Monti-Sion, la qual se continua realitzant en l'actualitat.

Arribada dels moros i sortida de Joan Mas

Ramon Picó i Campamar en els seus escrits explica que els moros anaven formats en quadrilles i esquadrans, cada un dirigit per un capità, però entre tots destacava el capità major o general, a més de l'abanderat. Tots aquests eren seguits per un grup de moros infants que anaven a la rereguarda amb senalles amb les quals guardaven les joies i el botí

⁵³ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

⁵⁴ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

⁵⁵ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁵⁶ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁵⁷ Entrevista a Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025.

que anaven robant. Els moros entraven a la vila per Sant Jordi, formats amb els esquadrans, i arribaven a la plaça de l'Almoina, on els cristians estaven amagats dins les cases. Joan Mas guaitava per la finestra, i en veure els moros, saltava d'aquesta enfrontant-los. Seguidament s'encomanava a la Mare de Déu dels Àngels, demanant ajuda als pollencins, amb el famós crit "Mare de Déu dels Àngels assistiu-mos", tal com descriu Ramon Picó. A continuació, Joan Mas s'enfrontava als corsaris, mentre començaven a sortir cristians armats de les cases, que s'incorporaven a l'atac. Picó Campamar explica que els moros simulaven que morien i poc després revivien per continuar amb els enfrontaments.⁵⁸

En la descripció de 1884, d'Antoni Maria Alcover, explica que els moros entraven a la vila pel camí del Port i deixaven els escopeters a Sant Jordi. A diferència de la descripció de Ramon Picó, Antoni Alcover explica que a Sant Jordi els moros se separaven en dos grups, simulant els esdeveniments històrics, i es dirigien a l'Almoina per dos camins diferents, el primer recorria el carrer Major, també anomenat carrer de Costa i Llobera, i el segon no s'especifica. Els moros anaven robant i fent captius, botí que anaven deixant a Sant Jordi. Els dos grups de moros es reunia a la plaça de l'Almoina, on es trobaven amb Joan Mas, el qual realitzava el Via Fora mentre sonaven les campanes de l'església, igual que en les descripcions anteriors de Ramon Picó, perquè els cristians es despertessin, amb el famós crit dedicat a la Mare de Déu dels Àngels. En aquest moment és quan s'inicia el primer combat a l'Almoina, amb la primera investida.⁵⁹

En els segles XX i XXI, els moros accedien al carrer Major pels carrers adjacents, ja que partien des de Monti-Sion. Igual que en els simulacres anteriors, els moros, aquesta vegada amb un únic grup, recorrien el carrer Major fins a arribar prop de l'Almoina. En aquest moment les campanes de la parròquia sonaven avisant de l'arribada dels moros, com en les descripcions anteriors, també avisat pel renou de les paperines al vent⁶⁰, mentre el lloctinent, seguit de Dragut, arrossegant l'espasa de ferro per terra, fent renou, arribaven a la plaça de l'Almoina, on es trobava amb Joan Mas que guaitava per la finestra. Seguidament, Joan Mas saltava de la finestra i s'enfrontava a Dragut, i finalment, realitzava, mirant al Puig de Maria, el crit encomanat a la Mare de Déu per demanar auxili, iniciant l'investida dels dos bàndols. Algunes fonts indiquen que en alguns anys

⁵⁸ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁵⁹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

⁶⁰ Les paperines sembla que també és un element que comença a ser present al segle XX, en algunes ocasions sent de colors, encara que en l'actualitat sempre són blanques.

Dragut també realitzava una arenga a les seves tropes abans de l'investida, sent la frase "Sarracenos a degüello contra los cristianos"⁶¹. El crit de Joan Mas sempre s'ha fet en català⁶², mentre que el crit de Dragut, quan s'ha realitzat, es feia en castellà. En l'actualitat Dragut no fa cap arenga abans de l'investida, mentre Joan Mas s'encomana a la Mare de Déu dels Àngels. També cal destacar que sembla que el càrrec de Joan Mas sempre ha saltat des de la finestra de la qual es coneix va ser casa del Joan Mas vertader, encara que com explica Jaume Simó, un any el que representava a Joan Mas no es duia bé amb els propietaris de la casa i va saltar de la finestra del Bar Alhambra⁶³.

Amb l'augment de la participació en el simulacre, el que inicialment eren combats d'una cinquantena de persones, va acabar convertint-se en investides de centenars, fins a milers de persones. Inicialment, els combats entre els bàndols a l'Almoina eren molt més teatrals, però amb l'augment de participants dels dos bàndols, les investides es convertien amb empentes i estretes, amb el xoc dels dos grups. En les entrevistes expliquen que sobre els anys 70 i 80 els enfrontaments arribaven a un punt que els cristians havien d'empènyer fort per poder avançar, ja que els moros oposaven resistència⁶⁴. En l'actualitat, a pesar de ser encara més massificat, tant per l'augment de participants, com per l'augment d'espectadors, molts d'ells forans, els enfrontaments són molt més controlats, perquè els moros cedeixen molt més, perquè els cristians puguin avançar sense problemes⁶⁵. Encara que la primera investida continua sent de gran magnitud, en la que els càrrecs, Joan Mas, Dragut, Lloctinent i Abanderat, són resguardats en el carrer del Moro perquè no siguin engolits per la massa de combatents.

Recorregut del Carrer Major i combat de Sant Jordi

En la descripció del simulacre de 1858 o 1859, s'explica com els moros anaven reculant cap a Sant Jordi, on es trobava un esquadró de reforç i els morets petits amb les canastres i senalles amb les quals portaven el botí. Allà també es trobaven els dos canons, que anaven disparant, mentre es desenvolupava la batalla. En l'enfrontament a Sant Jordi,

⁶¹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁶² Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

⁶³ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁶⁴ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁶⁵ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025; Entrevista a Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025; Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

on els moros havien aconseguit reforços, apareix també un grup de dones cristianes que portaven filoses, aspes i falçons, que s'enfrontaven als corsaris, ajudant a Joan Mas. A aquest grup de dones, Ramon Picó i Campamar les anomena les costureres⁶⁶. És també el moment en què els cristians recuperaven el botí, ja que alguns cristians intentaven llevar les canastres als moros petits, on portaven el que havien robat.⁶⁷

El que explica Antoni Alcover, és similar a la descripció de Ramon Picó, però amb algunes diferències. Els moros reculaven pel carrer Major fins a arribar a Sant Jordi, on també es duïen a terme descàrregues de canons, arcabussos i escopetes. Una vegada a Sant Jordi es duïa a terme un fort combat entre els dos bàndols, però a diferència del simulacre de 1858 o 1859, no hi havia cap participació de les dones filadores.⁶⁸

Durant el segle XX i gran part del XXI el recorregut era similar al de les descripcions anteriors, recorrent el carrer Major fins a arribar a Sant Jordi, encara que al carrer Major es realitzaven alguns combats entre els càrrecs, en aquest cas Joan Mas contra els càrrecs moros, que acabaven tornant a envestir-se. És també en el carrer Major en el qual l'Ajuntament Vella, conformada per quatre personatges que són el batle i tres regidors de l'Antiga Universitat de Pollença, que porten la bandera de Pollença, s'incorpora al combat. Inicialment, sortien des de Can Nogués o Can Casset, però amb el temps varen canviar de localització. No va ser fins al 2015, que es va recuperar aquest aspecte, ja que actualment l'Ajuntament s'incorpora des del carrer de l'Àguila, on es troba Can Nogués. En les dues descripcions anteriors, del segle XIX, no hi ha cap referència a l'Ajuntament Vella. A principi del segle XX, també hi havia una figura dels moros que participaven en aquest punt de la batalla, els cavallers moros (Imatge 9). Aquests moros a cavall recorrien el carrer Major, alguns inclús arribaven a l'Almoina. La figura dels cavallers moros va desaparèixer als anys quaranta⁶⁹. A Sant Jordi també es realitza un gran combat, en el que es realitzen descàrregues de canons, que estan apostats a la placeta de Sant Jordi, sense participació de les dones. No és fins al 2019, que es va recuperar aquest aspecte de la festa, en la que el Batalló Femení, conformat per cristianes filadores armades amb filoses i falçons, envesteixen des del carrer de Sant Jordi als corsaris, amb de l'avís del so d'un corn o del mateix Joan Mas⁷⁰. (Mapa 5)

⁶⁶ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁶⁷ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁶⁸ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

⁶⁹ Entrevista Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁷⁰ Entrevista Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

El 2025 aquest aspecte podria haver canviat, ja que els membres de l'Ajuntament Vella, que varen guanyar les votacions per ser els únics candidats, varen presentar una proposta, que va generar molta controvèrsia, per canviar la sortida de l'Ajuntament Vella. El que varen plantejar era que l'Ajuntament Vella no sortís del carrer de l'Àguila, com és habitual, sinó que ho fes des de carrer de Sant Jordi, igual que el Batalló Femení. La idea era que l'Ajuntament Vella envestís des de Sant Jordi, abans que el Batalló Femení, es produís un combat entre els càrrecs principals d'ambdós bàndols, i, posteriorment les cristianes s'incorporessin a la batalla, amb una segona envestida. La intenció dels membres de l'Ajuntament Vella era donar més visibilitat i importància a la bandera de Pollença. Aquesta proposta, en un primer moment, va ser acceptada per la Comissió de Festes, però a causa de la gran polèmica d'aquesta i les crítiques que va sofrir, els mateixos membres de l'Ajuntament Vella varen decidir retirar la seva proposta. Els detractors de la proposta explicaven que no hi havia un motiu de força ni arguments necessaris per realitzar aquest canvi. A més, exposaven que el canviar la localització de la sortida de la bandera a Sant Jordi, el que es feia era treure la bandera als afores de la vila i ocupar un espai que pertanyia al Batalló Femení, al que havia costat molt poder aconseguir-lo. Així mateix, la sortida de l'Ajuntament Vella des de Can Nogués o Can Casset estava documentada, i havia estat recuperada el 2015, tal com s'ha mencionat anteriorment. Finalment, la sortida de l'Ajuntament Vella es va produir al carrer de l'Àguila, com és habitual, i les cristianes del Batalló Femení varen realitzar la seva envestida amb normalitat.⁷¹

Combats i recorregut posterior a Sant Jordi

Una vegada havia acabat el combat a Sant Jordi, Picó i Campamar explica en els seus escrits, que el capità moro ordenava amb un tret de pistola la retirada cap al Camp den Campos, on els moros morts tornaven a la vida i es reorganitzaven per realitzar una darrera batalla que durava fins que es feia fosc. Els cristians, liderats per Joan Mas, es reorganitzaven darrera Sant Jordi, per fer front a aquest darrer combat. Els dos bàndols iniciaven una disputa, en la que es tiraven escopetades, es fermaven captius i s'enfrontaven amb espases, amb el ritme del tambor i la corneta. Les filadores o costureres ja no participaven d'aquesta darrera batalla, tal i com explica Ramon Picó⁷². Els

⁷¹ Martorell, Joan. (2025, 21 de juliol): "L'Ajuntament Vella retira la proposta de canvi en la sortida del Simulacre després del rebombori generat". *Punt Informatiu Pollença*.

⁷² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "ja no hi havia costureres y les culasses ballaven a la ayre".

escopeters d'ambdós bàndols disparaven una munició que feia llums de colors diferents⁷³, mentre les tropes es replegaven per realitzar una darrera envestida. El capità o general moro agafava la bandera de la mitja lluna i l'estrella, amb el tamborer i el corneta als seus costats, i s'enfrontava amb en Joan Mas, mentre cada bàndol animava al seu membre. Tots els participants i els espectadors estaven pendents d'aquesta batalla, que acabava amb la victòria de Joan Mas, que prenia la bandera i el tambor als moros. En aquest punt els moros fugien i s'amagaven pel Camp d'en Campos. (Mapa 1)

Antoni Alcover descriu una escena semblant a la de Picó i Campamar, ja que els moros després de Sant Jordi també es dirigien al Camp d'en Campos, per efectuar el darrer combat. Explica que els dos bàndols descansaven un poc, mentre els espectadors prenien lloc i s'asseien en bancs, les autoritats com l'Ajuntament, el clero i el senyoriu s'asseien a cadires preparades. Posteriorment, les cornetes i tambors sonaven, avisant de l'inici del combat, es disparaven els canons i les escopetes, i els dos bàndols s'enfrontaven, fent captius d'ambdós costats. Finalment, quan comença a fer fosca, Joan Mas arrabassa la bandera als moros, acabant el combat.⁷⁴ (Mapa 2)

Durant els anys posteriors, sembla que el lloc on es realitzava el darrer combat va anar canviant, a causa de la urbanització dels diversos indrets on es produïa aquest darrer enfrontament. Amb la urbanització del Camp d'en Campos, des del 1903 es realitzen els darrers combats al Camp de les Monges. Posteriorment, el 1926 es canvia la localització al Camp d'en Brull, després al Camp de l'Om i a Ca les Monnares, fins que a mitjan segle XX, s'acabaria duent a terme al camp de futbol de Can Escarrintxo, localització que ha perdurat fins a l'actualitat⁷⁵. Alguns d'aquests indrets en l'actualitat estan urbanitzats com és el Camp d'en Campos, abans mencionat, o Ca les Monnares. S'ha de tenir en compte que tant el Camp d'en Brull, com el Camp de l'Om i Ca les Monnares estan en una zona propera, al sud de Sant Jordi. És a dir, que el recorregut del simulacre no seguia per darrera Sant Jordi, com el Camp den Campos, a la zona del Puig dels Beguins, sinó que prosseguiria pel carrer de Sant Jordi, recorrent l'actual carrer Tito Cittadini, fins a arribar al camp elegit.

⁷³ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: Ramon Picó explica que aquesta munició la feia Mestre Martí Sargent, i que la llum durava un temps fins que s'apagava.

⁷⁴ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

⁷⁵ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

A partir de les entrevistes⁷⁶ i el material de l'Arxiu Fotogràfic Bestard/Cerdà (Imatge 10) es pot saber que aquest combat final es realitzava a Ca les Monnares a principis del segle XX, fins als anys cinquanta. Ca les Monnares en aquesta època encara no estava urbanitzat i es coneix que era una finca d'ametllers i tarongers⁷⁷. Durant aquests combats se continuaven realitzant lluites en les quals alguns participants eren fets captius i fermats als arbres, a més de bregues i disputes amistoses, semblants a les descripcions dels anys anteriors (Imatge 11). (Mapa 3)

No és fins als anys cinquanta que el combat final es realitza a Can Escarrintxo, iniciant un nou recorregut del simulacre, similar als del segle XIX, que ha perdurat fins a l'actualitat. Un cop realitzat el combat a Sant Jordi, els moros reculen pel carrer Adan Diehl, en el que es realitza un combat i investida. Seguidament, es travessa el carrer de la Mar, en el que es realitzen uns quants combats, que se solen realitzar prop del forn de Can Xim i de la botiga de Can Xumet. En arribar al final del carrer de la Mar, prop del pont que travessa el Torrent de la Vall d'en Marc, els cristians es dirigeixen cap a Can Escarrintxo passant el pont per la carretera del Port. Són els primers a arribar i es reagrupen per rebre el darrer atac corsari. En canvi, els moros van pel camí llarg, pel Carrer de Formentor fins a la rotonda de Can Berenguer. Els corsaris liderats pels càrrecs, amb la bandera al capdavant, entren al camp de futbol de Can Escarrintxo per la porta del Camí de la Font, carregant contra els cristians⁷⁸. Allà sonen els tambors i les trompetes, i les descàrregues de canons i escopetes o arcabussos. Es realitzen un conjunt de combats, en els que Joan Mas intenta prendre la bandera als moros, mentre que els participants es barallen amistosament pel camp de batalla (Mapa 4). És també, a partir del 2019, que el batalló femení participa en el combat de Can Escarrintxo (Mapa 5). Segons els entrevistats, durant la segona meitat del segle XX, aquests combats es podien allargar perquè l'abanderat dels moros no volia amollar la bandera⁷⁹. A més, la bandera de la lluna i l'estrella se solia rompre, per aquest motiu, hi havia alguns encarregats de portar banderes de recanvi, que solien dur com a faixa, o la portaven els canoners, de la mateixa manera que hi havia pals i banderes de recanvi en diferents indrets, com Can Xumet⁸⁰. En l'actualitat, la bandera, que és molt més protegida i no se sol rompre, és entregada a Joan

⁷⁶ Entrevista Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁷⁷ Entrevista Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁷⁸ Imatge 11

⁷⁹ Entrevista Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁸⁰ Entrevista Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

Mas al tercer combat a Can Escarrintxo. En aquest punt final de la batalla, els cristians també recuperen els canons, que a finals del segle XX se solien prendre durant la batalla (Imatge 12), durant un combat estaven en mans dels moros, i aquests eren presos pels cristians al final d'aquest, i a la inversa, fins que en acabar la batalla quedaven en mans del bàndol pollencí⁸¹.

Retorn a la vila, Tedèum i discurs

En la descripció de 1858 o 1859, Ramon Picó explica que Joan Mas tornava a Sant Jordi, amb la bandera dels moros i el tambor, acompanyat pels cristians, on la Banda de Música els esperava. Realitzaven una marxa triomfal, a bombo i platerets, pels carrers de Pollença, en direcció a la Parròquia de Nostra Senyora dels Àngels, travessant el carrer Major i tornant a passar per l'Almoina, acompanyat per la música, els cristians, i els moros captius. La gent l'aclamava al seu pas, amb llums perquè ja era fosc. Joan Mas i els cristians entraven a l'església per donar les gràcies a la Mare de Déu dels Àngels. Els captius romanien defora de l'església, ja que eren moros i no se'ls estava permès entrar. A l'interior de la Parròquia, Joan Mas feia entrega de la bandera i el tambor, agenollat davant l'altar, i rodejat de l'Ajuntament i els cristians, mentre el clero realitzava el Tedèum, moment molt emocionant, que Ramon Picó esmenta que provocava llàgrimes entre els presents. En acabar l'acte, es realitzava un espectacle pirotècnic a la Plaça Major, donant per finalitzada la festa.⁸²

Antoni Alcover, explica en la seva carta una escena semblant, en la que una vegada Joan Mas pren la bandera sona la música triomfal per tornar a la vila, mentre els moros fugen. En aquest cas no es fa referència que Joan Mas també prengués el tambor. Esmenta que Joan Mas torna pels carrers de la vila, en direcció a l'Església, mentre és aplaudit i victorejat pels habitants que sortien als portals i les finestres. Joan Mas arribava a la Parròquia, amb la seva host cristiana armada i la banda de música, on es realitzava el Tedèum. No es torna a esmentar si es realitza un espectacle pirotècnic, a diferència de l'escrit de Ramon Picó i Campamar, però sembla que se solia fer, ja que és un acte que ha perdurat fins a l'actualitat.⁸³

⁸¹ Entrevista Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

⁸² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁸³ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

Al llarg del segle XX, es coneix que l'esdeveniment era molt semblant. Joan Mas prenia la bandera als corsaris, i es dirigia amb marxa triomfal cap a l'Església de Pollença. En aquest cas, també acompanyat per l'Ajuntament Vella, personatges que no són esmentats en els escrits anteriors; i dels canons que han pres als moros. Se segueix amb la tradició que els moros no podien entrar en l'Església, fet que com indiquen alguns entrevistats, provocava que alguns participants moros, es vestissin de cristià per poder assistir al Tedèum⁸⁴. El Tedèum utilitzat sembla ser que sempre ha estat el de mossèn Miquel Tortell⁸⁵. No és fins després de 1947, que també es canta el "Goig" a la Mare de Déu dels Àngels, escrit per Miquel Costa i Llobera, també conegut popularment com el "Puix Patrona"⁸⁶, que s'ha convertit en un dels moments més esperats del Tedèum.

Posteriorment, durant la segona meitat del segle XX també es va afegir el "Visca Pollença", himne adoptat per Pollença, compost per Pere Melià i harmonitzat per Mestre Albertí⁸⁷, que sorgeix d'una obra de teatre estrenada el 1942 anomenada *Amor de pagesia*, també coneguda popularment com "*N'Aineta*"⁸⁸; a més que s'incorpora "l'Alborada". Aquestes dues cançons, encara ara són interpretades per la Banda de Música Municipal de Pollença, a la Plaça Major, després del Tedèum. A més de l'espectacle pirotècnic, que es va acabar convertint en un espectacle de focs artificials, que va anar canviant de localització amb els anys, i molts de cops suspès pel perill d'incendi⁸⁹. És també en la segona meitat del segle XX, que els moros també retornen a la vila, acompanyat dels tambors i les trompetes, recorrent els carrers per on s'ha dut a terme la batalla, i aturant-se en les localitzacions on s'han realitzat combats. Durant aquesta tornada, els càrrecs dels moros, es van aturant i donant les gràcies a les seves tropes, realitzant reverències i aixecant l'espasa a l'inrevés per simbolitzar la seva derrota, a més d'investides en algunes ocasions. En el final d'aquest recorregut, va començar a ser tradició que els càrrecs dels moros oferissin un discurs agraint a les tropes, que inicialment es feia a l'escalinata del Calvari, però en l'actualitat es realitza a Monti-Sion. Aquest acte es realitzava prop de

⁸⁴ Entrevista a Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025.

⁸⁵ Bota Totxo, Miquel. (1971): "Sia la nostra pau somriure d'àngels". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1971*. Ajuntament de Pollença.

⁸⁶ Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

⁸⁷ Coves Quer, Rafel. (1981): "Petita història del teatre pollencí". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1981*. Ajuntament de Pollença.

⁸⁸ Coves Quer, Rafel. (1981): "Petita història del teatre pollencí". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1981*. Ajuntament de Pollença.

⁸⁹ Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

Monti-Sion o a Monti-Sion, perquè els moros havien de retornar els vestits, i anteriorment les espases, a l'Ajuntament⁹⁰.

Personatges i càrrecs

En l'actualitat, qualsevol persona major de setze anys, nascuda, empadronada o resident al Municipi de Pollença, que disposi de la vestimenta apropiada pot participar del simulacre de moros i cristians, així ho explica l'Ajuntament de Pollença en les seves recomanacions que va fer durant la campanya del 2024⁹¹.

Encara que no sempre va ser així, ja que com explica Ramon Picó i Campamar, en la seva descripció del simulacre de 1858 o 1859, infants entre 10 i 12 anys participaven com a morets⁹². Aquest fet també es pot observar en les imatges de Guillem Bestard, de principis del segle XX, que apareixen infants vestits de moro. La participació, tampoc era lliure, ja que inicialment s'havien d'apuntar a unes llistes aquelles persones que participarien del simulacre, només podent haver-hi entre 20 i 30 cristians, mentre que del bàndol moro no hi havia límits.

Aquestes llistes varen seguir fins al segle XX, passant a tenir altres funcions a més de comptabilitzar els participants, ja que els vestits, sobretot els de moro, els deixava l'Ajuntament de Pollença, i aquestes llistes servien per saber a qui havien deixat la vestimenta. A més, a causa de la baixa participació en el simulacre, fins als anys setanta l'Ajuntament regalava tiquets per la revetla, licors i tabac per incentivar que augmentés el nombre de participants, els quals eren apuntats a aquestes llistes.⁹³

Quant als càrrecs, inicialment eren elegits a dit per l'Ajuntament de Pollença, que solien ser persones privilegiades i pròximes als poders fàctics de la vila⁹⁴. En el cas de Joan Mas, normalment se solia cercar una persona robusta i forta. No és fins al 1988 que es va decidir democratitzar l'elecció dels càrrecs del simulacre, després de diferents

⁹⁰ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

⁹¹ Ajuntament de Pollença. (2024b): *Campanya #QuiEstimaLaPatronaLaRespecta!*. Instagram. https://www.instagram.com/reel/C9JzNfZNdLX/?utm_source=ig_web_copy_link

⁹² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

⁹³ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025; Ferragut Estades, Antoni. (2013): "I si...". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2013*. Ajuntament de Pollença; Trias Martorell, Rafel. (2023): "Anys per Patrones". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

⁹⁴ Amengual Cifre, Miquel. (2014): "L'agost ens duu la Patrona i l'auge del turisme". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2014*. Ajuntament de Pollença.

sessions del ple de l'Ajuntament, que es decideix la qüestió⁹⁵. El darrer Joan Mas elegit a dit va ser en Jaume “Panada”. Les primeres votacions es varen realitzar el juliol del 1988, les candidatures dels moros eren individuals, igual que la de Joan Mas. La persona amb més vots de la candidatura a Dragut aconseguiria el paper, el segon amb més vots seria el Lloctinent i el tercer amb més vots l'Abanderat⁹⁶. En el cas de l'Ajuntament Vella, era conjunta. El primer Joan Mas elegit democràticament va ser Jaume Simó Plomer “de l'Estanc” i el primer Dragut va ser Miquel Ordines “Moixet”⁹⁷. No va ser fins al 1991 que la candidatura dels moros es va fer conjunta, de tres persones, els primers a ser-ho varen ser Andreu Cuderes, en Pep Bota i en Mateu Bravo.⁹⁸

En l'actualitat, les votacions es realitzen el segon divendres de juliol, en la que es presenten només candidatures individuals pel càrrec de Joan Mas, la resta són candidatures col·lectives, en el cas dels càrrecs moros una candidatura de tres persones, i en el de l'Ajuntament Vella de quatre persones. Des del 1988 per poder presentar-se a càrrec, s'ha de ser una persona nascuda o empadronada a Pollença major de vint-i-set anys, o que els compleixi aquell mateix any, a més que en el cas de la candidatura a Joan Mas és imprescindible xerrar català. En el cas de l'Ajuntament Vella, han de ser persones nascudes o empadronades a Pollença majors de trenta-cinc anys, o que els compleixi al mateix any, encara que en un primer moment també eren vint-i-set anys, com la resta de càrrecs⁹⁹. No és fins al 2024, que en els requisits es va utilitzar el terme “persones” enlloc “d'homes”, donant la possibilitat a què les dones també es poguessin presentar, encara que des de 2016 per llei ja hauria d'haver estat possible¹⁰⁰, fins a l'actualitat cap dona s'ha presentat.

El simulacre està conformat per dos bàndols clars, els cristians i els moros, entre els quals es poden veure diferents tipus de personatges que són interpretats pels veïns de

⁹⁵ Amengual Cifre, Miquel. (2014): “L'agost ens duu la Patrona i l'auge del turisme”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2014*. Ajuntament de Pollença.; Entrevista a Jaume Simó Plomer de “l'Estanc” i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Miquel Ordines “Moixet”, 29/05/2025.

⁹⁶ Entrevista a Miquel Ordines “Moixet”, 29/05/2025.

⁹⁷ Entrevista a Jaume Simó Plomer de “l'Estanc” i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet “Dimoni”, 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025; Entrevista a Miquel Ordines “Moixet”, 29/05/2025; Ferragut Estadès, Antoni. (2013): “I si...”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2013*. Ajuntament de Pollença.

⁹⁸ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

⁹⁹ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁰⁰ BOE-A-2016-7994. Ley 11/2016, de 28 de julio, de igualdad de mujeres y hombres. Artículo 32. Participación en el ámbito cultural: “4. Las administraciones públicas promoverán y garantizarán la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres en la participación en las fiestas tradicionales y en la cultura popular, corrigiendo estereotipos sexistas”

Pollença. Aquests, es poden classificar entre els personatges principals o càrrecs, i els personatges secundaris o comuns.

El bàndol cristià representa als pollencins que es varen aixecar en armes per defensar la seva vila, entre els quals es troben diferents personatges històrics que participaren en els esdeveniments del 31 de maig de 1550. El líder dels cristians i personatge principal de tot el simulacre, és Joan Mas. Es coneix pels escrits del cronista Joan Binimelis, i les investigacions de Francesc Serra de Gayeta¹⁰¹, que Joan Mas va néixer entre els anys 1519 i 1524, per tant, en l'atac de 1550 devia tenir entre 26 i 31 anys, per aquest motiu el que representa a Joan Mas ha de tenir mínim vint-i-set anys o complir-los el mateix any. Era fill d'una bona família, i vivia en una casa situada al carrer Major, a uns 40 metres de la plaça de l'Almoina, aproximadament en la mateixa casa en la qual el personatge surt en el simulacre. Com s'ha indicat anteriorment, Joan Mas formava part de la milícia pollencina, en concret dels cavallers.¹⁰²

Un altre dels personatges històrics que formarien part dels càrrecs del simulacre és l'Ajuntament Vella, els antics jurats de la Universitat de Pollença, conformada pel batle reial i els jurats, un d'ells portant la bandera de Pollença. Aquests antics jurats sortien de Can Nogués o Can Casset, encara que la sortida va variar amb el pas dels anys, fins que el 2015 es va normativitzar la seva sortida a Can Nogués, des del Carrer de l'Àguila. L'Ajuntament Vella són els tercers a entrar a l'Església durant el Tedèum, per darrere de la banda de música i els canoners, i per davant de Joan Mas i la resta de cristians. El primer dels quatre personatges en entrar, és l'abanderat que porta la bandera de Pollença.

Les tropes que comanda Joan Mas i l'Ajuntament Vella, són els anomenats cristians, que com s'ha mencionat es tractaria dels habitants de Pollença, masculins en aquest cas, armats amb el primer que varen trobar i amb roba de dormir, per fer front als corsaris. Dintre d'aquest grup de cristians es troben dos tipus de cristians que es diferencien de la resta.

Els primers serien els canoners, que com explica el seu nom són els encarregats de fer disparar els canons, que són els mateixos del segle XVI. Aquests recuperen els canons a Sant Jordi, els quals estaven en mans dels moros, i realitzen descàrregues de

¹⁰¹ Serra de Gayeta, Francesc. (1973): "L'atac corsari de Dragut a la vila de Pollença l'any 1550: La llegendària figura d'en 'Joan Mas'", *BSAL*. 34, 303-312.

¹⁰² Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

canó per tot el recorregut després de Sant Jordi. A Can Escarrintxo es tornen a disputar els canons, que en el primer combat estan en mans dels cristians, en el segon en mans dels moros i en el tercer i últim tornen a estar en mans dels cristians. Els canoners són els segons en entrar en l'Església per realitzar el Tedèum, per darrere de la banda de música i per davant de l'Ajuntament Vella i Joan Mas.

L'altre grup seria similar als canoners per la seva funció, ja que es tractaria dels escopeters, actualment arcabussers, que han format part del simulacre des dels seus inicis. A partir del 2020 s'utilitzen arcabussos en lloc d'escopetes de caça, que es carregaven amb cartutxos de fogueig, perquè amb la modificació del 2020 del Reglament d'Armes¹⁰³, les armes de foc varen quedar prohibides en les festes, però amb la utilització d'aquests arcabussos d'avantcàrrega, que es carreguen per la boca del canó, el 2022 va ser possible que hi hagués armes de foc al simulacre¹⁰⁴. Al haver-hi la Pandèmia de la COVID-19 que no va permetre realitzar el simulacre de moros i cristians durant els anys 2020 i 2021, es va aconseguir arribar a una solució perquè hi pogués continuar havent armes de foc. Els escopeters solen anar a la rereguarda, i van rompent les paperines que engalanen els carrers de Pollença per on passa el simulacre. Les persones que poden formar part del grup d'escopeters o arcabussers, són aquelles que tenen permisos d'armes. En els primers simulacres s'explica que els caçadors participaven en el simulacre com a escopeters, i si no ho feien, deixaven l'escopeta a qui no en tenia¹⁰⁵. També són coneguts alguns accidents amb les armes de foc que havien deixat ferits, sobretot de cremades¹⁰⁶.

Quant a les cristianes, aquestes apareixen de diferent manera al llarg dels anys i no sempre han estat presents. En els primers simulacres hi havia les costureres, personatge que es va perdre amb la recuperació del simulacre el 1882. No va ser fins al 2019 que es va recuperar aquest grup femení de filadores que participa activament del simulacre, anomenat el Batalló Femení, que surt des de Sant Jordi. Abans de la creació del Batalló Femení, les cristianes només realitzaven el paper d'espectadores o feien barrera a la plaça de l'Almoina, perquè pogués passar la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu

¹⁰³ BOE-A-2020-9134. Real Decreto 726/2020, de 4 de agosto, por el que se modifica el Reglamento de Armas, aprobado por el Real Decreto 137/1993, de 29 de enero.

¹⁰⁴ Punt informatiu. (2023): "És el final de les armes de foc als moros i cristians?". *Punt informatiu Pollença*.

¹⁰⁵ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "que tots els cassadors que tenian escopeta eran de una part o altre, y si non eren dexau l'escopeta a qui nontenia".

¹⁰⁶ Salas Vives, Pere. (2011): *Història de Pollença. Segle XX*. Ajuntament de Pollença i Sa Nostra Caixa de Balears.

dels Àngels i, posteriorment, es pogué produir el combat. Aquesta barrera de les cristianes a l'Almoina encara se continua produint, però no deixa de ser una funció derivada de ser espectador, ja que realitzen aquestes barreres per poder presenciar el combat i el crit de Joan Mas des de primera fila.¹⁰⁷

Un altre element que forma part del bàndol cristià és la banda de música que acompanya a les tropes. La banda de música sempre ha aparegut durant la tornada triomfal de Joan Mas, havent pres la bandera de l'estel i la mitja lluna del bàndol corsari, i els cristians a la vila de Pollença, entonant la marxa "En Guerrilla". Hi ha hagut diferents bandes que han participat en el simulacre de moros i cristians, com la Banda Liberal, algunes bandes convidades quan no n'hi havia una de pollencina com la Unión Artística Murense. Actualment, participa la Banda Municipal de Pollença, caracteritzada pels instruments de vent com les trompetes, els trombons, els clarinets, les tubes, etc. La banda de música és la primera a entrar a la Parròquia de Pollença pel Tedèum, i és l'encarregada de fer un darrer concert a la Plaça Major una vegada acabat el Tedèum, en el que s'interpreta el "l'Alborada" i el "Visca Pollença". Cal destacar que durant el segle XIX i principis del segle XX, durant el combat el bàndol cristià era acompanyat per un tamborer, fet que es pot observar en algunes fotografies de Guillem Bestard (Imatge 13).

Així i tot, és el bàndol amb menys canvis, ja que quasi sempre s'han mantingut els mateixos tipus de participants, dintre de les hosts cristianes. L'únic canvi més destacat és la desaparició durant molts d'anys de la participació activa de les filadores o costureres des de Sant Jordi. Encara que en els escrits de Ramon Picó¹⁰⁸ i d'Antoni Alcover¹⁰⁹ no es fa referència en cap moment de l'Ajuntament Vella, encara que això no vol dir que aquests càrrecs no existissin o no estiguessin presents en aquells simulacres, ja podria ser que els autors no els hi donessin importància o els haguessin obviat de la descripció del simulacre.

En el cas dels corsaris, es pot veure un grup més heterogeni de personatges que formen part d'aquest bàndol, dels quals molts s'han perdut en l'actualitat. Molts d'aquests personatges són recollits en descripcions antigues del simulacre, o apareixen en

¹⁰⁷ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁰⁸ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹⁰⁹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

fotografies. Representen el grup de 1500 homes que varen atacar la vila de Pollença el 1550.

En el cas del bàndol sarraí, es poden veure tres càrrecs principals que encapçalen les tropes. Aquests són en Dragut, el Lloctinent i l'Abanderat, encara que no sempre han tengut aquest nom, sobretot en el cas de Dragut i el Lloctinent. El cap de tot l'exèrcit corsari és Dragut, però aquest ha rebut diferents noms al llarg de la història com poden ser Capità, Capità Major, General, Rei Moro, Dragut, entre d'altres. En el cas del Lloctinent, se l'anomenava Traïdor, Renegat, Capità i fins i tot se'l va arribar a confondre amb Dragut¹¹⁰.

El líder del bàndol corsari és Dragut, el qual es tracta d'un personatge històric real, Turgut Reis, Almirall de la flota otomana que va liderar l'atac corsari del 31 de maig de 1550 a la vila de Pollença. Dragut o Turgut Reis, és conegut per ser deixeble de Barba Roja, i un corsari de l'Imperi Otomà temut en tot el Mediterrani, famós pels diversos atacs a les costes italianes, valencianes i del Nord d'Àfrica. Va ser Almirall de la flota otomana durant el sultanat de Solimà I, i governador de Tripoli. Turgut Reis va morir el 1565 durant el setge de Malta¹¹¹. Durant el simulacre, Dragut és el primer que s'enfronta directament a Joan Mas, ja que el Lloctinent no arriba a enfrontar-se a ell. Durant els primers simulacres, aquest acabava amb un enfrontament final entre Joan Mas i Dragut, el qual portava la bandera de la mitja lluna i l'estrella, que posteriorment Joan Mas prenia.

El personatge del Lloctinent representa a un cristià renegat, un pollencí que formava part de les tropes turques, ja que havia estat raptat durant la seva infància. El renegat guia a als corsaris fins a l'interior de la vila, perquè coneix els camins i el territori, a més de ser el primer en endinsar-se pels carrers de Pollença fins a topar-se amb Joan Mas. Aquest personatge estaria inspirat en pollencins renegats que varen participar en els fets del 1550, com el mencionat anteriorment, Bartomeu Bissanyes¹¹².

El darrer càrrec principal dels moros és l'Abanderat, el qual com indica el seu nom és el que porta la bandera de la mitja lluna i l'estrella. Aquest és un dels càrrecs més durs, ja que és el més propens a ser estret i atacat, provocant en moltes ocasions l'esquinçament

¹¹⁰ Salas Vives, Pere. (2011): *Història de Pollença. Segle XX*. Ajuntament de Pollença i Sa Nostra Caixa de Balears.

¹¹¹ Martín Corrales, Eloy. (2014): "Dragut, un corsario enemigo, admirado y temido", *Studia Historica: Historia Moderna*. 36, 59-75.; Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

¹¹² Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

de la bandera o que es rompés el pal. Per aquest motiu, i com s'ha esmentat anteriorment, alguns acompanyants de l'Abanderat, o ell mateix, portaven banderes de recanvi, com a faixa o amagades en les senalles dels canoners. Com s'ha mencionat prèviament, si es rompia el pal es podia improvisar, utilitzant un pal de granera d'algun particular, però, a causa d'alguns accidents, hi ha algunes localitzacions, com Can Xumet, on es troben banderes amb pal de recanvi, tant del bàndol cristià com del bàndol moro¹¹³.

Igual que en el cas dels cristians, dintre de les tropes sarraïnes hi ha diferents tipus de personatges que conformen l'exèrcit de Dragut. El gruix dels moros està conformat pels soldats, majorment homes, encara que des del final del segle XX i des del segle XXI, i sobretot els darrers anys també és conformat per dones, grup que de cada cop augmenta de participants. Inicialment, el bàndol moro era més nombrós que el cristià, com esmenta Ramon Picó¹¹⁴, però en la dècada dels anys 50 i 60 del segle XX, el nombre de participants del bàndol sarraí va disminuir, fet que va provocar que s'incentivés la participació regalant tiquets per la revetla, a més que també es convidava als forasters de la vila a què s'incorporessin en les tropes sarraïnes, ja que durant uns anys no va ser molt ben vist que els forasters es vestissin de cristià, encara que aquest rebuig va durar pocs anys¹¹⁵. En l'actualitat qualsevol persona major de setze anys, nascuda o empadronada a Pollença pot participar en ambdós bàndols. A principis del segle XXI, hi va començar a haver algunes dones vestides de mores, però era un grup molt reduït i quasi marginal, però en els darrers anys aquest ha crescut exponencialment en nombre i amb una participació molt més activa¹¹⁶.

De la mateixa manera que el bàndol cristià, també hi ha la figura dels escopeters, actualment arcabussers, que també eren els que s'encarregaven de disparar els canons quan aquests estaven en mans del bàndol corsari, encara que als primers simulacres si existia aquesta figura del moro canoner, tal com Ramon Picó indica¹¹⁷. En l'actualitat, els moros ja no fan ús dels canons, ja que es necessiten permisos especials per poder disparar-los, i poques persones estan autoritzades. S'aplica la mateixa legislació que als escopeters

¹¹³ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹¹⁴ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹¹⁵ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹¹⁶ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹¹⁷ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "l'ajuntament los dexava tants canons com a moros y cristians hey havia emb escopeta: perque de canons l'ajuntament ne te molts de veys de les milicies de temps primé".

cristians¹¹⁸, i igual que els cristians, ja no utilitzen les escopetes de caça, sinó unes rèpliques dels arcabussos del segle XVI (Imatge 14).

A més dels escopeters, es troben dos tipus de tropes més entre les files sarraïnes, les quals ja no existeixen en l'actualitat, però es té constància d'aquestes per fotografies i documents¹¹⁹. El primer, i més antic dels dos, són els infants moros, que com explica Ramon Picó, es tractava de nins d'entre 10 i 12 anys que s'encarregaven de saquejar la vila de Pollença, robant joies i altres objectes de valor que guardaven en una senalla o cistell que portaven, aquest botí el deixaven a Sant Jordi si algun cristià no els ho prenia. El mateix Ramon Picó va participar en el simulacre com a infant moro. La figura d'aquests infants sembla que va anar evolucionant cap a inicis del segle XX, ja que en les fotografies ja no apareixen portant aquests cistells o senalles, sinó que alguns fins i tot porten espases. Per tant, sembla que la participació dels infants va continuar, però la seva funció va desaparèixer. Aquest personatge va desaparèixer entorn de la meitat del segle XX, coincidint en la recuperació del simulacre durant el franquisme.

L'altra figura del bàndol corsari que també va desaparèixer és la del cavaller moro, la qual tal com indica el seu nom es tracta d'un moro a cavall. No es coneix quan sorgeix aquest personatge, encara que sembla que als primers simulacres encara no existia, ja que per les diferents descripcions, com de Ramon Picó o Antoni Alcover, no es fa cap menció a tropes sarraïnes a cavall. En canvi, si es troben fotografies de Guillem Bestard, d'inicis del segle XX, en les que es poden veure aquests cavallers moros, fins i tot un infant moro cavalcant un ase o somera. També es troben altres fotografies de l'Arxiu Bestard, de mitjan segle XX, en les que es poden veure aquests cavallers moros en el Carrer Major durant el simulacre de moros i cristians, en una de les imatges es pot veure a quatre cavallers moros arribant a Sant Jordi pel Carrer Major, a l'altura de la carnisseria de la Cortera. Jaume Simó explica que ell era un d'aquests quatre cavallers, juntament amb en Tomeu Colom, en Francisco "Pobler" i en Mateu Moragues, i que varen ser dels darrers anys en què aquestes figures varen participar del simulacre al 1958¹²⁰. S'ha de tenir en compte que l'augment de participants en el simulacre impedia que aquests personatges

¹¹⁸ BOE-A-2020-9134. Real Decreto 726/2020, de 4 de agosto, por el que se modifica el Reglamento de Armas, aprobado por el Real Decreto 137/1993, de 29 de enero.

¹¹⁹ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹²⁰ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

poguessin participar, per la dificultat de portar cavalls en un espai tan reduït i amb tanta gent.

Així com els cristians, els moros també compten amb una banda musical que els acompanya, en aquest cas, una banda de cornetes i tambors. Als escrits de Ramon Picó¹²¹ s'esmenta que el bàndol corsari tenia un tamborer i un corneta, que els acompanyaven amb marxes militars. Posteriorment, amb la recuperació del simulacre de moros i cristians, es varen anar convidant diferents bandes de cornetes i tambors, com són la Banda de Música del Regiment de Filipines, que va participar per primer cop el 1884, també la Banda de Música de Ciutadella al 1888, la del Lluçmajor, la d'Inca, la de Muro, la de Sa Pobla, la del "Tercio" d'Infanteria de Marina, i la Banda de Cornetes i Tambors del Regiment de Palma 47, que anteriorment era la de Filipines¹²². El Regiment de Palma 47 va participar en el simulacre de moros i cristians durant quasi la segona meitat del segle XX, i no va ser fins al 2000 que la Tropa de Soldà de Pollença va agafar el testimoni d'acompanyar al bàndol corsari durant el simulacre. El 2025, la Tropa de Soldà de Pollença ha complert vint-i-cinc anys, i s'ha celebrat amb la incorporació d'una bandera commemorativa del 25è aniversari, utilitzada durant les festes de la Patrona d'aquest any. Les cançons que toquen són versions de marxes militars o cançons populars convertides en marxes militars. Els moments més destacats en què la Banda de Cornetes i Tambors participa són durant la ja comentada cercavila de les camisetes, abans de l'inici del simulacre, i durant el simulacre de moros i cristians.

Evolució de la vestimenta i l'armament

Un dels elements més destacats del simulacre de moros i cristians és la vestimenta que porten ambdós bàndols, en el cas dels moros és molt vistosa i acolorida, en contraposició amb el blanc pulcre dels cristians. Cal destacar que no sempre han estat d'aquesta manera, ja que igual que el simulacre, la vestimenta ha anat canviant al llarg del temps.

¹²¹ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹²² Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

En el cas dels cristians, com es pot observar en els documents¹²³ i diverses fonts orals¹²⁴, la idea dels participants del bàndol cristià era anar vestit a “l’antiga”¹²⁵, i molts utilitzaven la roba dels seus padrins. Ramon Picó Campamar fa una petita descripció de la vestimenta que utilitzaven els cristians a la dècada del 1850, durant els primers simulacres. Explica que els cristians portaven “capell de teula, o capell ample y solideu, collet, semarres y calsons y gonellet y sabates en sivelle, y colqun ni havia que fey a emb un suro una cabellera”¹²⁶. Les camises podien ser de diversos teixits, depenent de la qualitat, i el poder adquisitiu de cada un, entre aquests es poden trobar el drap, la llista, la tela d’indiana, tela de fil, tela de brinet i tela de sac. Els calçons que porten són els anomenats calçons amb bufes o calçons amples, els quals podien ser de color blanc o obscurs, que podien ser de diferents teixits, com la ja mencionada tela de llista, fill, indiana, cotó, llista, entre d’altres. Com indica Ramon Picó¹²⁷, també podien portar algun abric com la samarra, i a diferència dels cristians de l’actualitat, molts portaven capell, ja sigui un capell de teula, un capell ample amb solideu o un capell de palla. Antoni Alcover¹²⁸ també realitza una descripció de la vestimenta i l’armament dels cristians, amb més detall que Ramon Picó en aquest últim aspecte. Explica que els cristians portaven capells negres, d’ales vinclades, jaquet, solapa, cassot, calçons amples i antipares¹²⁹.

Posteriorment, a principis del segle XX, es pot observar a partir de les fotografies de l’Arxiu Bestard (Imatge 15) com comencen a aparèixer més persones vestides amb la roba de dormir, aquestes camises blanques, que solen ser de brinet, de drap, de fil, o d’indiana; i els calçons de bufes blancs, tot i que alguns encara porten els calçons de bufes de diferents colors. Així mateix, la majoria dels cristians encara no anaven amb aquesta roba de dormir, en canvi, portaven una camisa blanca, alguns guardapits i mocador a sobre i, fins i tot, algun jac o samarra. Es manté l’ús majoritari de capells, sobretot els de palla i els capells amples. Les sabates encara eren moltes de pell, com porqueres, però també s’observa l’ús d’espardenyes, majorment el calçat que s’utilitzava per fer feina al camp.

¹²³ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹²⁴ Entrevista a Jaume Simó Plomer de “l’Estanc” i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

¹²⁵ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15. “els cristians cercaven roba dentemps primè ‘que per Pollensa ni ha molts’”

¹²⁶ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹²⁷ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹²⁸ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

¹²⁹ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

Al voltant de la segona meitat del segle XX, es comença a estandarditzar l'ús de la roba de dormir com a vestit de cristià i de les espardenyes blanques, encara que es poden veure algunes persones que continuen portant calçons de bufes de diferents colors, algun guardapits o mocador, i capells de palla. Així i tot, aquests complements acabaran per desaparèixer de la figura dels cristians, fins a només portar la camisa de dormir blanca, els calçons de bufes blancs i les espardenyes blanques. L'única diferenciació que es pot veure entre aquests és la qualitat de les teles, que podien ser de brinet, de fil, d'indiana o de tela de sac; el coll, les mànigues i algun bordat, a més que alguns dels vestits són d'un color més cru. En el cas de Joan Mas, sempre ha vestit amb la camisa blanca de dormir, els calçons de bufes blancs i les espardenyes blanques o descalç, tal com es pot veure en diferents imatges (Imatge 16) i documents¹³⁰. Els vestits de cristià solen ser confeccionats a mà, i s'encarreguen a cosidors i cosidores, o es compren a tendes especialitzades com Can Xumet, en la que també es venen les espardenyes, tant les de cristià com les de moro¹³¹.

Quant a l'armament, Ramon Picó¹³² explica que els cristians molts portaven escopetes, destrals, falçons, pals, llenyams, entre d'altres. Antoni Alcover enumera de forma detallada que els cristians portaven espases, forques, rampaines, aixades fel·les, garrots i arcabussos o escopetes¹³³. Amb les fotografies de l'Arxiu Bestard (Imatge 17) es pot completar la llista amb forques, pales de forner, donardes, rems, etc. Posteriorment, es deixen d'utilitzar les destrals i els falçons, a més que les escopetes comencen a ser més minoritàries, el que pren més força són els pals, barres o llenyams, fets de diferents fustes com donardes, ullastre, olivera, pi, entre d'altres. Se sol cercar una fusta que sigui lleugera, però que també sigui fort, la més adient és la donarda. Alguns també portaven una fona, amb la que tiraven pallús o garbonissa¹³⁴. En l'actualitat ja no s'utilitzen escopetes de caça, a causa de la modificació del Reglament d'Armes del 2020¹³⁵, en canvi,

¹³⁰ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "En Juan Mas guaytava per la finestra, y com veyá els moros devant caseva bolava per la finestra en camisa, calsons blanchs y descals ab una espasa de bonsdeveres"

¹³¹ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹³² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "y axi un darrera l'altre sortien tots els pollencins vestit den temps prime, ab manort, ab un falso, un altre ab un lanyam, un perey ab escopeta"

¹³³ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

¹³⁴ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "colque crestia hey havia que los tirava ab pasetja, pero enlloch de pedra hey posava grapades de payus o colque garbonissa".

¹³⁵ BOE-A-2020-9134. Real Decreto 726/2020, de 4 de agosto, por el que se modifica el Reglamento de Armas, aprobado por el Real Decreto 137/1993, de 29 de enero.

es fa ús de rèpliques d'arcabussos del segle XVI. També es fa ús de corns marins, que es fan sonar al llarg del simulacre.

Joan Mas sempre ha anat armat amb una espasa de ferro i un escut de fusta, amb l'escut d'armes de Pollença, encara que l'escut inicialment estava folrat per una pell de cabra, fet que es va tornar a realitzar el 1995, quan Jaume Simó Amengual va ser Joan Mas (Imatge 18)¹³⁶. A causa de les diferents ferides que provocava portar l'escut de fusta, a partir del 1986, la persona que encarnava a Joan Mas s'embenava el braç esquerre. El primer va ser Jaume Simó Plomer de "l'Estanc", que va ser embenat per en Tomeu de "Can Niu", i posteriorment ell es va encarregar d'embenar als altres Joan Mas, fins al 2019, que va embenar al seu net Jaume Simó. No va ser fins al 2022, amb la tornada a la normalitat després de la pandèmia de la COVID-19, que Joana Xacon va succeir a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" en la tasca d'embenar a Joan Mas¹³⁷.

Les cristianes, en els primers simulacres descrits per Ramon Picó, anomenades costureres, s'explica que anaven vestides a l'antiga amb mants de canari, faldetes curtes, gipons en portelleres i sabates xascades; a més, anaven armades amb filoses, aspes, falçons¹³⁸. Posteriorment, es va començar a utilitzar la camisa blanca de dormir llarga, que en un primer moment eren de mitja màniga o de tres quarts de màniga, però aquestes s'han anat modificant amb el pas del temps, fent-les sense mànigues, més curtes i més escotades; a més les cristianes porten espadenyes blanques com la resta de cristians. Quant a les cristianes membres del Batalló Femení, que surten des de Sant Jordi, porten la mateixa vestimenta que la resta de cristianes, però amb un afegit, un mocador de tela antiga de quadres que porten al cap (Imatge 19).

Així mateix, les cristianes del Batalló Femení porten armament, el qual sol ser o un falçó de fusta o una filosa, igual que les costureres dels primers simulacres. Inicialment, el 2019, les filoses eren de canya, però a causa de diversos accidents que la canya s'ha estellat, es va decidir canviar la filosa de canya per un pal de fusta amb un floc de llana¹³⁹. Encara que també es poden veure algunes cristianes amb barres o forques.

¹³⁶ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

¹³⁷ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

¹³⁸ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "algunes dones veyes y fadrines, vestide a lentigue, ab mants de canari totes enrendades, faldetes curtes, gipons en portelleras y sabates xascades, y era de veure com aquestes dones sortien ab filores y aspes, y colquna ab falçó y venguí pega ab les filores anels moros".

¹³⁹ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

En el cas de l'Ajuntament Vella, l'Antiga Universitat de Pollença, es pot observar una evolució de la vestimenta fins a l'actualitat. A partir de les imatges extretes de l'Arxiu Bestard, de principis del segle XX (Imatge 20), ja que Ramon Picó només fa referència que anaven vestits a l'antiga¹⁴⁰, es pot distingir com la indumentària utilitzada és la dels senyors, la qual consisteix amb un capell de teula o capell d'ala ample, una camisa blanca, amb un guardapits i jac, a més d'uns calçons de bufes de seda, amb calces i sabates de pell.

Posteriorment, a la segona meitat del segle XX, s'observa una modernització de la vestimenta, ja que s'utilitzen peces de roba de l'actualitat, com són capells bombins o capells de vestir negres, abrics llargs negres o fracs negres, que eren cedits per l'Hotel Formentor, els quals eren els que usaven el personal (Imatge 21)¹⁴¹; alguns amb corbata, continuaven portant calçons de bufes de colors o grisos, calces i sabates de pell. No va ser fins als anys vuitanta, que es va realitzar un estudi de la vestimenta que s'usava al segle XVI, per així apropar-se més als fets històrics amb una indumentària més adequada i aproximada. D'aquesta manera, el vestit que fa servir l'Ajuntament Vella des dels anys vuitanta, i que s'han mantingut fins a l'actualitat, és un capell negre d'ala ample, amb una obertura davant, el qual va fermat al coll; una camisa llarga blanca, com si fos un sobrepellís; amb un jac negre i una valona blanca a sobre, uns calçons de bufes grisos, unes calces blanques i unes sabates de pell negres. El batle es distingeix de la resta de tinents de batle, ja que porta una estrella platejada al capell. L'armament que porten són espases de ferro, igual que la resta de càrrecs, però el batle, a més, porta la vara de comandament, i un tinent de batle no duu espasa i porta la bandera de Pollença.

El bàndol sarraí és també el que més modificacions ha sofert en la seva vestimenta al llarg dels anys, sobretot perquè en un primer moment es desconeixia com podien haver anat vestits els corsaris que atacaren la vila el 1550. Per aquest motiu es va utilitzar com a referència les vestimentes vistes durant la Guerra d'Àfrica del 1859. Com explica Picó Campamar, els moros portaven un turbant fet de mocadors de colors, una camisa blanca, uns calçons blancs amples, i una troca o faixa. A més, també explica que els corsaris s'emascaraven amb un suro cremat, es pintaven barbes o mostatxos i s'ennegrien la

¹⁴⁰ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "hey existeix una altre ajuntament, que figura la del temps de la batalla, composta d'homes vestits a l'antigüeyà".

¹⁴¹ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

cara¹⁴². Igual que en el cas dels cristians, Antoni Alcover també descriu la vestimenta del bàndol sarraí, els quals porten turbants, capes blanques amb sanefes vermelles, i una borla a la caperutxa de la capa, amb gabitzes blanques, calces vermelles i barbes¹⁴³. A partir de les imatges de principis del segle XX, de l'Arxiu Bestard (Imatge 22), es pot veure com anaven vestits els moros, molt semblant a les descripcions d'Antoni Alcover i Ramon Picó. Es pot observar com portaven cintes de colors al cap, camisa o túnica blanca, alguns portaven una camisa interior blanca de tirants o anaven amb el tors nu; la capa blanca amb sanefes vermelles o la capa vermella amb sanefes blanques, algunes portaven una lluna i una estrella del mateix color de la sanefa; uns calçons blancs antics¹⁴⁴, que podien ser rectes o de bufes. La mencionada capa o capot era deixat per l'Ajuntament de Pollença¹⁴⁵, però la resta de la vestimenta havia de ser confeccionada per cada un. Tant els infants moros, com els cavallers moros portaven aquest tipus de vestimenta mencionada (Imatge 9; Imatge 23).

Aquest vestit del bàndol sarraí, del capot, va ser el majoritari fins a la segona meitat del segle XX, en les que s'incorpora un altre tipus de vestimenta dels moros. És el moment que comencen a aparèixer més colors, els nous vestits no porten capa, sinó que estan conformats per un capell tarbush amb turbant, un guardapits, una faixa, uns calçons de bufes de colors, i les espadenyes. A la dècada dels anys seixanta, es canvia el capell tarbush per un turbant, a més que els guardapits també incorporen dibuixos com calaveres o llunes i estrelles. Els vestits es comencen a confeccionar amb tela de ras¹⁴⁶, de diferents colors. Els participants compren maquillatge per pintar-se barbes o mostatxos, i de cada vegada comencen a utilitzar més colors per emmascarar-se, a més que es comencen a portar collars i arracades de diferents colors. Cal tenir en compte que mentre s'introdueixen aquests nous vestits les capes se continuen usant, alguns incorporen el capell tarbush amb el capot (Imatge 24), també es maquillen. L'Ajuntament de Pollença encarrega fer vestits nous, els quals deixa als participants, a més que la gent també es comença a fer els seus propis vestits. És en el moment que la gent es fa el seu vestit que comencen a aparèixer els colors, a causa que es tria la tela amb la qual es vol confeccionar

¹⁴² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "A nels moros no los costava tant vestirse porque duyen uns calsons blanchs amples, una troca per la cinta, camia blanque y un turbant fent de mocados de colos".

¹⁴³ Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

¹⁴⁴ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024: en Jaume Simó de "l'Estanc", 21/05/2024: explica que ell portava uns calçons del seu padrí.

¹⁴⁵ Bennàsar, Felip. (2006): "Aferrat a les baules...". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2006*. Ajuntament de Pollença.

¹⁴⁶ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

el vestit, fet que donava més llibertat a l'hora de triar el color, ja que era elecció pròpia, en moltes ocasions s'utilitzaven retalls de tela de ras de diversos colors. També es comença a fer servir de manera més general les espardenyes de colors, les quals podien ser comprades a diverses botigues de Pollença, de la que ha perdurat Can Xumet¹⁴⁷.

A finals del segle XX i al llarg del segle XXI, l'imaginari del bàndol sarraí és una barreja de colors, tant pels vestits com pel maquillatge (Imatge 25). La capa quasi ha desaparegut totalment, queden molt pocs participants que les portin, sobretot alguns escopeters o arcabussers, a més que no són les mateixes que prestava l'Ajuntament de Pollença, sinó que són de confecció pròpia. L'augment de participants del simulacre i del bàndol corsari també ha augmentat la variabilitat de vestits, encara que la majoria segueixen el mateix model de guardapits, faixa, calçons de bufes i espardenyes, alguns porten turbant, altres cintes al cap, i molts no porten res al cap. L'accés a aquests vestits és més fàcil, ja que poden ser de manufactura pròpia, fets per cosidores o comprats a Can Xumet¹⁴⁸ o altres botigues com ZOE, els quals venen vestits més econòmics. De la mateixa manera, el ventall de teles que s'utilitzen en aquests vestits és més àmplia, encara que continua predominant el ras, també s'usen teles d'indiana, de polièster, entre d'altres; a més dels colors de les espardenyes¹⁴⁹.

Així mateix, en l'actualitat, s'ha vist una perversió de la vestimenta del bàndol corsari, sobretot per part de forans que s'incorporen al simulacre amb facilitat, passant desapercebut, maquillant-se i emmascarant-se, amb el tors nu pintat, amb texans o calçons esportius, i calçat inadequat¹⁵⁰. Sobretot aquest fet es produeix entre els moros, ja que la vestimenta dels cristians és molt més cara i difícil d'imitar. És també al llarg del segle XXI, que comencen a aparèixer dones entre les files sarraïnes, pel mateix motiu que és més fàcil passar desapercebut, encara que aquestes porten una vestimenta més adient, semblant a la dels homes, encara que porten el guardapits tancat o una peça interior de roba per amagar els pits¹⁵¹.

¹⁴⁷ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁴⁸ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁴⁹ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁵⁰ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁵¹ Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

El que no ha canviat tant és l'armament que porta el bàndol corsari, ja que principalment porten espases de fusta. Ramon Picó i Antoni Alcover¹⁵² expliquen que els moros portaven llances, escopetes o arcabussos, pistoles¹⁵³, ballestes i espases de fusta de mitja lluna, les quals es folraven amb un paper de plata perquè semblessin reals¹⁵⁴. A més també portaven canons, com indica Ramon Picó¹⁵⁵. Posteriorment, al segle XX, els moros deixen d'utilitzar llances i ballestes, i només porten espases corbes de fusta, que molts pinten perquè semblin reals, i escopetes de caça. A mitjan segle XX, també es comença a fer ús d'espases de ferro, les quals finalment es varen prohibir a la dècada del 2010. Igual que els cristians, el 2020 es deixen d'utilitzar escopetes de caça a causa de la modificació del Reglament d'Armes¹⁵⁶, i es fan servir utilitzen rèpliques d'arcabussos del segle XVI. De la mateixa manera, les espases de fusta eren de fabricació pròpia, però també l'Ajuntament de Pollença cedia un conjunt d'espases. Posteriorment, l'Ajuntament de Pollença va decidir regalar espases de fusta als participants del bàndol corsari, els quals havien d'anar a les escales del Calvari per poder recollir les espases¹⁵⁷. Aquestes espases estaven fetes a partir de la fusta del pi de Sant Antoni del mateix any, l'Ajuntament encarregava la fabricació d'aquestes a les fusteries locals, i cada any variava la fusteria elegida¹⁵⁸. La seva forma intenta simular a les simitarres otomanes que podrien haver utilitzat els corsaris que atacaren Pollença el 1550. El 2008, a causa de la crisi econòmica, es va decidir deixar de regalar les espases de fusta, i un cop acabada la crisi no es va recuperar aquesta iniciativa. En l'actualitat les espases es poden comprar a Can Xumet, encara que molts prefereixen fabricar-se una¹⁵⁹.

Quant als càrrecs moros, les vestimentes són molt singulars i són els que han sofert més modificacions i canvis, els més antics solen ser molts colorits, mentre que els actuals són més sobris, de colors més ocres i terrosos. En els primers simulacres del segle XIX,

¹⁵² Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

¹⁵³ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "tiran en escopetes de dos canons y dit y ab pistoles y cachorrillos".

¹⁵⁴ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "qui no tenia escopeta se feya una llansa o una espasa de fusta forrada de paper de plata".

¹⁵⁵ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "l'ajuntament los dexava tants canons com a moros y cristians hey havia emb escopeta: porque de canons l'ajuntament ne te molts de veys de les milicies de temps primé".

¹⁵⁶ BOE-A-2020-9134. Real Decreto 726/2020, de 4 de agosto, por el que se modifica el Reglamento de Armas, aprobado por el Real Decreto 137/1993, de 29 de enero.

¹⁵⁷ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁵⁸ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

¹⁵⁹ Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

tal com indica Picó Campamar, els càrrecs corsaris portaven vestits de colors que eren encarregats a Palma, a més d'una barba postissa¹⁶⁰. A partir de les fotografies de l'Arxiu Bestard (Imatge 26), s'observa que les vestimentes que utilitzen estan inspirats en roba militar del segle XIX, alguns porten capes, amb turbants o fes, barbes postisses; en general, aquests vestits eren molts colorits i es diferenciaven molt de la resta de moros.

A mitjan segle XX, es pot veure com aquests vestits ja no són tan elaborats, encara que continuen sent molts colorits. Els vestits són més casolans, a causa que són de fabricació pròpia i no són encarregats a Palma, com anteriorment. S'utilitzen diferents peces de vestir molt acolorides com guardapits, capes, túniques, turbants i tarbush; molts fets a partir de teles de cortina, o de peces de roba preexistents, com cinturons, calçons, entre d'altres (Imatge 27). A més se continuen usant barbes postisses, alguns es posen collars i arracades, de la mateixa manera que es maquillen (Imatge 28). La vestimenta que més destaca és la de Dragut, ja que es pretén ressaltar la seva figura en ser el cap dels corsaris. S'ha de tenir en compte que no se sabia com podia haver estat la vestimenta dels corsaris que varen atacar la vila de Pollença el 1550, per aquest motiu s'utilitzava com a referència vestimentes que apareixien a les pel·lícules o roba del nord d'Àfrica.¹⁶¹

A partir del 1988, quan es va democratitzar l'elecció dels càrrecs, l'Ajuntament de Pollença va dur a terme un estudi per fer les vestimentes el més acotades als fets històrics, basant-se en l'estàtua dedicada a Turgut Reis, la qual està situada a Bodrum, Turquia. Aquests nous vestits no són tant colorits ni brillants, són de tonalitats obscures com marró, negre, gris, verd obscur, entre d'altres. Així mateix, també és des d'aquest moment que els càrrecs deixen d'utilitzar barbes postisses i són maquillats, emmorenint la seva pell perquè semblin persones procedents del Nord d'Àfrica o Turquia, amb la voluntat d'adequar-se als fets històrics (Imatge 29).¹⁶²

En el cas de Dragut, els colors que més el caracteritzen són els ocres, els daurats i els marrons. Aquest porta un turbant de colors marronosos amb detalls daurats, una jaqueta llarga de colors ocres, un guardapits que sol ser negre o marró, amb ornamentació

¹⁶⁰ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "els capitans que duyen vestits de colos quel enviaven a demana de ciutat, y barba postissa".

¹⁶¹ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁶² Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025; Entrevista a Miquel Ordines "Moixet", 29/05/2025.

daurada, que poden ser de motius vegetals o una lluna i una estrella; els calçons de bufes pot ser vermell, ocre o negre, la faixa obscura i les espardenyes normalment marrons.

El Lloctinent sol utilitzar una gamma de colors més obscurs, combinant normalment negre i vermell, encara que a vegades també s'ha fet servir el color platejat. Com a vestimenta porta un turbant que sol ser de color negre o vermell, el guardapits és de colors obscurs com negre, gris o vermell, encara que també ha estat de color gris o platejat, amb diferents ornamentacions com una lluna i una estrella; els calçons de bufes són de la mateixa gamma de colors que el guardapits, normalment negre o vermell, igual que la faixa; i unes espardenyes negres.

Finalment, l'Abanderat sol utilitzar colors més vius que la resta de càrrecs, encara que aquests són apagats, normalment es fa ús del verd, el groc, el marró i el daurat. Aquest porta un turbant verd o groc, un guardapits de colors ocres o verd, una capa verda, marró o daurada; uns calçons de bufes de colors verdosos o daurats, una faixa de colors ocres o daurats, i unes espardenyes verdes o marrons.

Amb tot i això, la persona elegida té l'opció de triar si vol portar el vestit que proporciona l'Ajuntament o si se'n vol fer un, alguns es confeccionen part del vestit com el guardapits o el turbant, per la resta de peces utilitzen les que cedeix l'Ajuntament. És per aquest motiu que en algunes ocasions hi ha hagut vestits colorits en lloc de la vestimenta de l'Ajuntament.¹⁶³

Quant a l'armament, igual que la resta de càrrecs, porten espases de ferro, normalment corbes, encara que l'Abanderat porta la bandera de la mitja lluna i l'estrella, i rep l'espasa al final del combat per la tornada a la vila. Així i tot, Ramon Picó explica que en els primers simulacres Dragut també portava una pistola, en concret una pistola model "cachorrillo"¹⁶⁴. En el cas de la bandera sarraïna, aquesta en els primers simulacres fins al primer terç del segle XX, era de color vermell o marronosa amb una mitja lluna i una estrella blanca¹⁶⁵. Posteriorment, es va canviar a una bandera groga amb la mitja lluna i l'estrella blanca, ja que així era la bandera que els pollencins varen aconseguir prendre dels corsaris que varen atacar la vila el 1550.

¹⁶³ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025.

¹⁶⁴ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "el capitá moro estava demunt el portal de lesglesí ab una barba postisa de devers en fan, lespasa a la ma dreta, y ab esquerra una pistola".

¹⁶⁵ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024.

Evolució del paper de la dona

La participació activa de les dones en el simulacre en l'actualitat és un fet molt recent, ja que durant la major part de la història del simulacre de moros i cristians de Pollença, la dona ha tengut un paper passiu i contemplatiu. Així i tot, en els primers simulacres duts a terme a la dècada del 1850, la dona sí tenia el seu paper dins la batalla, tal com explica Ramon Picó Campamar als seus escrits, però només en el bàndol cristià¹⁶⁶. Les anomenades costureres s'incorporaven a la batalla a Sant Jordi, armades amb filoses, falçons i aspes, i formaven part del combat fins al darrer enfrontament entre els dos bàndols al Camp d'en Campos, en el que les costureres ja no participaven. El simulacre es va deixar de celebrar el 1864, i amb la represa d'aquest al 1882, la participació femenina es va perdre.

A partir d'aquest moment, la dona va passar a tenir un paper passiu, d'espectadora. Com es pot veure en les imatges de principis del segle XX, no apareix cap dona entre els participants, i només apareixen en les fotografies al fons com a espectadores. Als anys quaranta, després de disparar els canons a Sant Jordi, se simulava l'alliberació dels captius, que eren dones i infants, els quals sortien de l'església de Sant Jordi,¹⁶⁷ encara que no participaven en la batalla. Les dones no només passen a tenir aquest paper contemplatiu, sinó que gran part deixa de vestir-se de cristianes, per vestir de carrer. No és fins a la segona meitat del segle XX, que torna a augmentar el nombre de dones vestides de cristiana, però encara com a espectadores, malgrat que moltes continuen anant vestides de carrer. A partir dels anys 80, es comença a generalitzar l'ús dels vestits de cristiana per poder presenciar el simulacre. Amb tot i això, les dones eren les encarregades de cuidar els infants mentre els homes participaven del simulacre.

A finals del segle XX i principis del XXI, derivat del paper passiu d'espectadores, i a causa de l'augment de participants i espectadors del simulacre, les cristianes que volien presenciar el crit de Joan Mas a la plaça de l'Almoina, comencen a fer barrera perquè hi hagi prou espai per realitzar el combat. Aquesta barrera de cristianes, també permetia que la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels pogués passar sense problema. Així mateix, un grup marginal de dones es comença a atrevir a participar activament del simulacre, vestint-se sobretot de mora, ja que és molt més fàcil camuflar-

¹⁶⁶ Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15.

¹⁶⁷ Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

se i passar desaparebut entre els moros, a causa que el maquillatge, el turbant i la vestimenta poden dissimular la seva fisonomia femenina i no ser reconegudes. A més també hi ha un grup, encara més reduït, de cristianes que intenten participar de la batalla. En la majoria dels casos, quan les dones eren descobertes dins la batalla, sofrien discriminació, ja que eren increpades fins a arribar a ser expulsades del combat, sobretot en el cas de les cristianes, en tenir una vestimenta molt més diferenciada i destacar més.¹⁶⁸

Les dones, a més de ser discriminades dins el simulacre, també han estat objecte de tocaments indeguts, petons no consentits, comentaris denigrants, entre d'altres. És molt sovint que els participants del bàndol sarraí pintin a les espectadores del simulacre, en molts de casos mitjançant petons. Aquestes situacions han estat normalitzades durant molt de temps, i en molts de casos també es duen a terme per la gran ingesta d'alcohol que realitzen molts dels participants del simulacre.¹⁶⁹

Encara que hi havia dones que participaven activament del simulacre, aquestes ho feien d'amagat. La participació femenina dels primers simulacres havia quedat a l'oblit, no es tenia constància de la participació activa de les dones en el simulacre, tret d'algunes persones que recordaven haver sentit parlar de la sortida de les dones a Sant Jordi, encara que molts sense saber si era veritat o formava part d'una llegenda¹⁷⁰. Aquests rumors es mesclaven amb les llegendes existents de filadores que espantaven els corsaris amb les filoses, però exercien de testimoni d'alguna participació femenina, a més de l'existència del carrer de les filoses, actual carrer del Metge Sureda. Els mateixos escrits de Picó Campamar, també restaren oblidats, i no va ser fins al 2017, que fruit d'una investigació sobre la figura de l'escriptor que Pere Sales va realitzar, es va fer la troballa d'aquests escrits referents als primers simulacres, en el que es confirmava la participació activa de les dones a Sant Jordi.

El 2019, el col·lectiu feminista de Pollença, la Mala Pècora, comença a reivindicar la participació activa de les dones al simulacre. La troballa de l'historiador Pere Sales servia com aval històric que reforçava la proposta, a més de la llei autonòmica del 2016 sobre la igualtat entre homes i dones¹⁷¹. Al juny del mateix any, el col·lectiu va enviar un

¹⁶⁸ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁶⁹ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁷⁰ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024.

¹⁷¹ BOE-A-2016-7994. Ley 11/2016, de 28 de julio, de igualdad de mujeres y hombres. Artículo 32. Participación en el ámbito cultural: "4. Las administraciones públicas promoverán y garantizarán la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres en la participación en las fiestas tradicionales y en la cultura popular, corrigiendo estereotipos sexistas".

escrit al regidor de festes en el que exigia la participació femenina, exposant el fragment dels escrits de Ramon Picó, en el que s'esmenta la participació de les costureres a Sant Jordi¹⁷². La proposta del col·lectiu la Mala Pècora, era tornar a realitzar aquesta entrada a Sant Jordi per part de les cristianes, amb la creació d'un batalló de cristianes, que portessin el mateix armament que Ramon Picó esmenta en els seus escrits, és a dir, el falçó i la filosa. Posteriorment, es varen realitzar diversos actes, a més de parlar amb els mitjans de comunicació sobre la proposta. Finalment, amb el vistiplau de l'Ajuntament de Pollença, es va continuar amb la proposta i es va crear el Batalló Femení.¹⁷³

A partir d'aquest moment es va iniciar un període d'organització, en el que es varen dur a terme reunions entre els membres del nou Batalló Femení per coordinar i gestionar la nova incorporació del simulacre. Així mateix, també es va realitzar un reportatge fotogràfic en el qual es mostrava aquest Batalló Femení (Imatge 30) i la seva vestimenta, el qual consistia amb el vestit de cristiana amb un mocador de tela antiga de quadres pel cap. També, amb l'ajuda de glosadors, es va realitzar una cançó, anomenada "Anem totes al combat", la qual és una adaptació de "Una noia navegant" de Miquel Bota Totxo, perquè les membres del Batalló Femení poguessin cantar durant el simulacre. Posteriorment, amb l'elecció dels càrrecs, es varen organitzar reunions amb aquests. Es varen coordinar diferents barreres perquè continguessin la massa de participants que arribava des del carrer Major, impedis la pujada d'aquests pel carrer de Sant Jordi, i en el moment de l'envestida, obrissin pas a les filadores. Es va dur a terme un assaig general, dies abans del simulacre, per acabar d'organitzar-ho tot. S'ha de tenir en compte que, per moltes, era el primer cop que participaven del simulacre, i hi havia molta inexperiència. Així i tot, finalment, el dia 2 d'agost del 2019, després del toc de corn, el Batalló Femení va sortir per primer cop des de Sant Jordi, després de més de 155 anys sense participació activa femenina oficial. L'envestida va ser un èxit, a pesar que hi va haver algun accident menor, com caigudes, les quals també es produeixen en la resta d'envestides del simulacre. També es varen produir alguns ferits a causa de l'estellament de les filoses de

¹⁷² Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15: "aquí sobretot era la gran bulla de la gent quant en el fort de la batalla, sortien daqui y d'allá, algunas dones veyes y fadrines, vestide a lentigue, ab mants de canari totes enrendades, faldetes curtes, gipons en portelleras y sabates xascades, y era de veure com aquestes dones sortien ab filoses y aspes, y colquna ab falçó y vengui pega ab les filoses anels moros que com les veyen devian pensa – Aquexa gent es maleyta que fins les dones y tot safican com a rabi "es pertots de veure tal valentia de dones"- giraven cua y fogin de la vila".

¹⁷³ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

canya, per aquest motiu en les següents edicions del simulacre es varen canviar a filoses de pals de fusta.¹⁷⁴

La participació del Batalló Femení va dur controvèrsia i debat, ja que una part de la població, més conservadora, no estava d'acord amb la participació femenina, argumentant que no era la tradició i el que volien era cercar atenció. També, durant el transcurs del simulacre es varen sentir comentaris despectius dirigits al Batalló Femení, i intents de travessar les barreres de les filadores per pujar pel carrer de Sant Jordi. Encara que també hi va haver molta acceptació per la resta de població, que varen veure amb bons ulls la incorporació del Batalló Femení al simulacre de moros i cristians.¹⁷⁵

Amb la pandèmia de la COVID-19, i la suspensió dels simulacres del 2020 i 2021, va provocar que no hi hagués una continuïtat amb el Batalló Femení, i que aquest perdés la inèrcia i força. Amb tot això, el 2022 el Batalló Femení va tornar a participar a Sant Jordi, amb menys gent que el 2019. Amb l'experiència de l'any anterior es varen poder implementar millores, com l'esmentat canvi en les filoses, i també es va implementar la coordinació i el contacte amb els càrrecs elegits. Es varen reorganitzar les barreres, i la senya elegida per la sortida, quedant clar que després del combat entre els càrrecs i la senya de Joan Mas, les filadores investrien.¹⁷⁶

Durant els següents anys el Batalló Femení va quedar totalment integrat dins el simulacre, encara que s'han anat modificant l'organització de barreres a causa d'una menor participació. Així mateix, el Batalló Femení es va deslligar del col·lectiu feminista de la Mala Pècora, per no infondre un caràcter ideològic al Batalló, i d'aquesta manera integrar a totes les pollencines. A pesar de tenir una menor participació respecte als primers anys, el nombre de persones que participen del Batalló Femení continua sent alt, i cal tenir en compte, que en moltes ocasions les membres del Batalló també es volen vestir de mora. Per aquest motiu, també s'ha vist un gran augment de la participació femenina al bàndol sarraí, la qual també acudeix a Sant Jordi a ajudar el Batalló Femení a contendre als moros (Imatge 31). De la mateixa manera, s'han anat incorporant més dones a la Tropa de Soldà. Les barreres de les cristianes a l'Almoina han seguit (Imatge

¹⁷⁴ Ballester, Helena. (2016, 02 d'agost): "Batalla también de mujeres". *Ultima Hora*; Entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual, 21/05/2024; Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁷⁵ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁷⁶ Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

32), però també s'ha vist algunes cristianes a l'Almoina amb el mocador del Batalló Femení, ja que assisteixen tant al crit de Joan Mas i, posteriorment, corrents per arribar a l'envestida del Batalló a Sant Jordi. En general, en els darrers anys s'ha vist un augment de la participació femenina a tots els aspectes.¹⁷⁷

Un dels grans motius pel que moltes persones no assisteixen al Batalló Femení, és per la voluntat de veure el crit de Joan Mas, ja que a l'estar a Sant Jordi, es perd gran part dels moments del simulacre, entre ells el crit. Per aquest motiu, des del Batalló Femení s'ha intentat proposar, sense èxit, la instal·lació de pantalles gegants a la plaça de Sant Jordi, per així poder veure el crit de Joan Mas.¹⁷⁸

A partir del 2024, com s'ha explicat anteriorment, l'Ajuntament de Pollença va obrir les candidatures per als càrrecs del simulacre, cosa que permet que tant homes com dones es poguessin presentar. Aquest fet va dur molt de debat, sobretot per xarxes socials, la gent, que estava en contra, argumentava que aquesta decisió anava en contra de la tradició i que els personatges dels fets històrics no eren dones. Amb tot i això, molta gent també ho va veure amb bons ulls, argumentant que aquest canvi era necessari i que realment des del 2016 ja era legal que les dones es poguessin presentar, a causa de la llei autonòmica d'igualtat¹⁷⁹. Així i tot, aquest canvi s'ha mantingut, però cap dona s'ha presentat com a candidata, ni el 2024, ni el 2025.

Conclusions

La Patrona de Pollença és un patrimoni immaterial molt ric, que està format per diversos actes de caràcters diferents, des de la interpretació de cançons de segles passats, danses ancestrals que es mantenen avui en dia, actes religiosos com processons i simulacres que recorden els fets històrics del segle XVI. Aquest patrimoni immaterial, també està vinculat amb la creació i/o l'existència d'un patrimoni material, com són les vestimentes que s'utilitzen tant en el simulacre de moros i cristians, com en els cossiers o la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels; un patrimoni

¹⁷⁷ Entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni", 18/05/2024; Entrevista a Joana Valls Pérez "Xana", 11/06/2025; Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁷⁸ Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024.

¹⁷⁹ BOE-A-2016-7994. Ley 11/2016, de 28 de julio, de igualdad de mujeres y hombres. Artículo 32. Participación en el ámbito cultural: "4. Las administraciones públicas promoverán y garantizarán la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres en la participación en las fiestas tradicionales y en la cultura popular, corrigiendo estereotipos sexistas".

historicoartístic com és l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels; un patrimoni històric com són els canons del segle XVI que encara s'utilitzen pel simulacre de moros i cristians.

Així mateix, el patrimoni immaterial està en constant evolució, i aquest fet s'ha pogut comprovar al llarg del treball, amb els diferents actes del dia de la Patrona de Pollença. En el cas de l'Alborada, s'han modificat harmonies i s'ha adaptat als instruments de vent de la Banda de Música actual. Ha canviat la forma en què la gent assisteix a escoltar l'Alborada, i els itineraris que se segueixen. Quant al Ball dels Cossiers, s'ha permès que les dones puguin ballar com a cossiers i no només com a dama; tampoc són els mateixos cossiers que es ballaven per Sant Pere. La processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels ha perdut la seva importància, ja que hi ha molt poca participació, i sobretot, el caràcter religiós de la festa ha quedat en un segon pla. Finalment, el simulacre de moros i cristians, és l'acte en què més es pot observar l'evolució, amb la pèrdua de personatges, modificacions d'itineraris i localitzacions, els grans canvis en la vestimenta, i la reincorporació de la figura femenina a la festa.

En ser un patrimoni viu, i estar en constant canvi, és molt important realitzar estudis que puguin constatar i documentar aquestes nombroses modificacions que es van produint al llarg del temps, ja que en ser un patrimoni immaterial no deixa constància pròpia. De cada cop es fa més difícil poder conèixer com eren aquestes festivitats en temps més enrere, si no s'ha documentat amb descripcions o audiovisuals. En moltes ocasions aquestes festes passades acaben en l'oblit, com és el cas de la participació activa de les dones al simulacre, que durant molt de temps havia quedat oblidat. És important conèixer el passat de les festes i les seves evolucions, per poder entendre quina direcció està prenent aquest patrimoni immaterial i quines actuacions cal prendre per garantir la seva preservació.

En general, el que més s'observa és una obertura social dels actes, en els que sobretot la dona està començant a reivindicar el seu dret a participar, i la necessitat d'un paper actiu per aquestes dins les festivitats. Però també una massificació general de tots els actes de la Patrona, tant per part dels habitants de Pollença, com per part de forans. Aquestes massificacions estan provocant modificacions en el funcionament general de la festa, com poden ser l'aplicació de mesures de contenció, com les barreres. A causa de les massificacions, també s'estan desencadenant perversions que es veuen contestades amb campanyes de conscienciació i respecte. Aquest fet es pot veure en altres festivitats

com el Firó de Sóller, on s'han hagut de prendre mesures per controlar aquesta massificació, en aquest cas amb l'aplicació d'unes polseres necessàries per poder accedir al recinte en què es du a terme els diferents actes del simulacre.

El patrimoni immaterial s'ha de protegir, però el que no es pot fer és congelar-lo, per impedir que hi hagi modificacions. El que no es pot permetre és que es duguin a terme alteracions d'aquest patrimoni immaterial sense cap rerefons de força, com és el cas que quasi es produeix en el simulacre de moros i cristians el 2025, quan els integrants de l'Ajuntament Vella varen proposar canviar la sortida d'aquests personatges històrics a Sant Jordi. Com s'ha mencionat al llarg del treball, la intenció d'aquesta iniciativa era donar més visibilitat a la bandera de Pollença, perquè a parer seu havia perdut importància. Aquesta proposta, no té una argumentació suficient per poder provocar la necessitat d'un canvi dins l'esdevenir de la festa, ja que a més causava diverses problemàtiques com la ruptura amb la tradició de la sortida des de Can Nogués o Can Casset, que s'havia recuperat feia pocs anys; el desplaçament de la bandera de Pollença als afores de la vila, i l'opacament del Batalló Femení amb l'ocupació del seu espai que tant havia costat aconseguir, i l'afegida dificultat del Batalló Femení per poder incorporar-se al combat.

En canvi, una bona iniciativa, la qual es va aplicar, va ser la del Batalló Femení, que tenia un rerefons històric, tant en els fets del 1550, com amb la història del mateix simulacre, amb el descobriment dels escrits de Ramon Campamar; però també un rerefons social, la necessitat d'un espai on la dona pugui participar activament, recolzat per la legislació autonòmica.

Aquestes modificacions que es duen a terme per una raó de pes o amb una argumentació sòlida, han de ser permeses. Aquestes raons de pes són l'aplicació de nova legislació, com el cas del canvi en les armes de foc utilitzades; la impossibilitat d'accés o utilització d'un espai on es du a terme aquest acte, com les diferents urbanitzacions que varen obligar al desplaçament dels combats finals, fins a fer-se a Can Escarrintxo; una iniciativa que sigui recolzada per una argumentació històrica, com podria ser la modificació de la vestimenta per adequar-la als fets històrics; o un rerefons social, com la ja esmentada necessitat d'un espai per la dona.

Per poder protegir el patrimoni immaterial, i que aquest sigui més ric, s'ha de permetre que aquest pugui evolucionar, però sempre que estigui sostingut per una raó de

pes, de les abans mencionades. Una proposta que es podria realitzar, la qual podria ser positiva pel desenvolupament de la festa, seria la recuperació de les espases de fusta fabricades a partir del Pi de Sant Antoni, les quals són regalades als participants per part de l'Ajuntament. En primer lloc, aquest fet ja es duia a terme amb anterioritat al simulacre de moros i cristians. A més es reaprofitaria la fusta del Pi de Sant Antoni, i es faria una inversió en les fusteries locals. Així mateix, seria una forma de controlar les aglomeracions que es produeixen a la plaça de l'Almoina, abans de l'inici del simulacre, que permetria que la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels pogués passar per aquest indret amb més facilitat, a causa que la gran majoria de moros estarien a Monti-Sion per recollir la seva espasa. De la mateixa manera, també provocaria una millora en el compliment de la vestimenta, ja que en l'actualitat molta gent no té espases, i podria accedir a aquestes de manera gratuïta.

Una altra proposta, molt semblant a l'anterior, que Lydia Galindo Puche menciona en la seva entrevista, és que l'Ajuntament entregués cada any una peça diferent de l'armament o vestimenta del Batalló Femení a Sant Jordi a les dones que vagin vestides de cristiana, en concret un falçó, un mocador o una filosa. D'aquesta manera s'incentivaria a les dones a formar part del Batalló Femení, també que aquestes estiguessin a Sant Jordi des de l'inici del combat, a més que milloraria el compliment de la vestimenta.

Per acabar, remarcar un altre cop, que és necessari protegir el patrimoni immaterial, perquè aquest no es degradi i es pugui mantenir, però no s'ha de congelar. S'ha de permetre que aquest evolucioni, sempre que estigui sostingut amb una raó de pes. Els canvis i les evolucions enriqueixen a la festa, però no s'ha de permetre que aquests canvis l'acabin degenerant. Així mateix, és important documentar aquesta evolució, preservant la memòria i els testimonis d'aquesta, per aquest motiu també les fonts orals són molt importants, encara que s'han d'abordar de manera crítica.

Bibliografia

- Ajuntament de Pollença. (1974): *Fiestas de Pollensa 1974*. Ajuntament de Pollença
- Ajuntament de Pollença. (1975): *Fiestas Pollensa 1975*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1976): *Fiestas Patronales – 1976. Pollensa*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1977): *Pollença Festes 1977*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1978): *Festes de Pollença 1978*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1980): *Festes Patronals – 1980. Pollença*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1982): *Festes Patronals Pollença 82*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1988): *Festes Patronals Pollença 88*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1991): *La Patrona 91 Pollença*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1992): *Festes Patronals Pollença 1992*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1995): *Patrona 95*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (1996): *La Patrona Pollença 96*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2004): *Pollença 2004*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2005): *La Patrona Pollença del 26/07/05 al 02/08/05*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2006): *Patrona Mare de Déu dels Àngels Pollença. Festes i celebracions pel 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2007): *La Patrona 2007*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2009): *Patrona 09. Pollença, del 26 de juliol al 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.
- Ajuntament de Pollença. (2011): *Patrona Pollença 2011 del 26 de juliol al 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2012): *Patrona Pollença 2012. 26 de juliol – 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2013): *Festes de la Patrona 26 de juliol 02 d'agost Pollença 2013*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2014): *Festes de la Patrona. Pollença 2014. 26 juliol – 02 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2019): *Pollença 2019. La Patrona 26 Jul. – 2 Ag*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2020): *Feim la Patrona 2020 del 26 de juliol al 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2023): *Patrona 2023. Del 22 de juliol al 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2024a): *La Patrona 2024. Del 22 de juliol al 2 d'agost*. Ajuntament de Pollença.

Ajuntament de Pollença. (2024b): *Campanya #QuiEstimaLaPatronaLaRespecta!.* Instagram.

https://www.instagram.com/reel/C9JzNfZNdLX/?utm_source=ig_web_copy_link

Ajuntament de Pollença. (2025): *La Patrona. Del 22 de juliol al 2 d'agost 2025*. Ajuntament de Pollença.

Amengual Cifre, Miquel. (2014): “L’agost ens duu la Patrona i l’auge del turisme”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2014*. Ajuntament de Pollença.

Ballester, Helena. (2016, 02 d'agost): “Batalla también de mujeres”. *Ultima Hora*. ba

Ballester, Helena. (2021, 02 d'agost): “Arranca la fiesta de la Patrona de Pollença con la música de la Alborada”. *Ultima Hora*.

Banda de Música de Pollença. (2025): *Alborada 2025*. Instagram.
https://www.instagram.com/bandamusica_pollenca/p/DMz0LHeo9x-/

Bennàsar, Felip. (2006): “Aferrat a les baules...”. *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2006*. Ajuntament de Pollença.

Bisanyes Cànaves, Antoni. (2011): “Les coses que ja no hi són”. *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2011*. Ajuntament de Pollença.

Blanes i Blanes, C.; Bonet Rosselló, J.; Font Jaume, A. i Rosselló Callejas, A. M. (1990): *Les illes a les Fonts clàssiques*. Miquel Font Editor, Col·lecció Alicorn/5.

Borràs, Aina. (2024, 01 d'agost): “Una mujer bailará como ‘cossier’ en la Patrona de Pollença por primera vez”. *Ultima Hora*.

Bota Totxo, Miquel. (1971): “Sia la nostra pau somriure d'àngels”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1971*. Ajuntament de Pollença.

Bota Totxo, Miquel. (1986): “Els Cossiers de Pollença”. *Llegendes i tradicions*. Edicions Cort. 79-83.

Bota Totxo, Miquel. (1990): *125 anys de música a Pollença 1865–1990*. Ajuntament de Pollença.

Castro, Maria; Plaza, Lleonard i Serrano, Juli. (1995): *Les danses rituals de Mallorca*. Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports.

Cerdà Amengual, Agnès A. (2019): “El ball de la Dama i els Cossiers, una tradició mallorquina ancestral”. *Punt Informatiu Pollença*.

Cifre Cifre, Miquel. (1999): *Joan Mas. La història i el mite*. El Gall Editor, Pollença.

Cifre Forteza, Bernat. (1976): *El camí no deixa*.

Cifre Vicens, Josep Àngel. (2010): “Rere les passes de Dragut”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2010*. Ajuntament de Pollença.

Coves Quer, Rafel. (1981): “Petita història del teatre pollencí”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1981*. Ajuntament de Pollença.

D'Habsburg-Lorena, Lluís Salvador. (1981): *Costumbres de los mallorquines. Artesanía y folklore*. Ed. Olañeta.

D'Habsburg-Lorena, Lluís Salvador. (2000): *Die balearen. In wort und Bild geschildert Zweiter, 1869-1891*. Grup Serra.

El día del Mundo. (1997): *Etnología y tradiciones de las Illes Balears*. Ed. El día del Mundo.

Ensenyat Estrany, Bartolomé. (1975): *Folklore de Mallorca: Danzas. Música. Ritos y Costumbres*. Palma: Escuela de Música y Danza de Mallorca.

Ferragut Estades, Antoni. (2013): "I si...". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2013*. Ajuntament de Pollença.

Llompart Moragues, Gabriel. (1966): "Els cossiers de Mallorca". *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación*. Vol. 653, 203-212.

March Cerdà, Joan Carles (2012): "Els secrets de l'experiència". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 2012*. Ajuntament de Pollença.

Martín Corrales, Eloy. (2014): "Dragut, un corsario enemigo, admirado y temido", *Studia Historica: Historia Moderna*. 36, 59-75.

Martínez Torrens, Jero. (2024): "Pollença, musa dels artistes". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2024*. Ajuntament de Pollença.

Martorell, Joan. (2024): "Els sons de la Patrona a finals del segle XIX". *Punt Informatiu Pollença*.

Martorell, Joan. (2024, 28 de juliol): "Una tradició retorçada, vigorosa i esculpida pel temps". *Punt Informatiu Pollença*.

Martorell, Joan. (2024, 31 de juliol): "Una dona serà cossier enguany per primera vegada". *Punt Informatiu Pollença*.

Martorell, Joan. (2025, 21 de juliol): "L'Ajuntament Vella retira la proposta de canvi en la sortida del Simulacre després del rebombori generat". *Punt Informatiu Pollença*.

Mas, Joan i Salas, Pere (2003): "Moros i cristians", a Mas Vives, J., *Diccionari del Teatre a les Illes Balears*. Palma de Mallorca, Lleonard Muntaner - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 464-466.

Oliver, Antoni. (1986): "Tornar a Pollença". *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1986*. Ajuntament de Pollença.

Punt informatiu. (2023): "És el final de les armes de foc als moros i cristians?". *Punt informatiu Pollença*.

Ripoll Torres, Miquel. (1997): "De Pollença la més gran". *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 1997*. Ajuntament de Pollença.

Roig, Juanjo. (2023, 27 de juny): “Las mujeres podrán ejercer de Cossiers en la Patrona de 2024”. *Ultima Hora*.

Rosselló i Nicolau, Gaspar.(1994): “Entre minvant i lluna nova”. *Pregó de les Festes de la Patrona de Pollença 1994*. Ajuntament de Pollença.

Rosselló i Verger, Vicenç M. i Rotger i Moyà, Francesca. (2011): *Agrimensors i plànols parcel·lars a les Illes Balears (1857-1862)*. Govern de les Illes Balears.

Salas Vives, Pere. (2007): “Pollença”. *Les fires, els mercats i les festes populars dels nostres pobles*. Ed. Consell Insular de Mallorca, 173-176.

Salas Vives, Pere. (2011): *Història de Pollença. Segle XX*. Ajuntament de Pollença i Sa Nostra Caixa de Balears.

Salas Vives, Pere. (2018): *Ramon Picó i Campamar. Un home de la renaixença*. El Gall Editor, Pollença.

Sansó i Rosselló, Aina Maria. (1991): “Els Cossiers de Manacor. Documents, històries i vivències”. *Papers de Sa Torre. Aplecs de cultura i ciències socials*.

Serra de Gayeta, Francesc. (2005): *Nova aportació a la Història de Pollença*. El Gall Editor, Pollença.

Serra de Gayeta, Francesc. (1973): “L’atac corsari de Dragut a la vila de Pollença l’any 1550: La llegendària figura d’en ‘Joan Mas’”, *BSAL*. 34, 303-312.

Trias Martorell, Rafel. (2023): “Anys per Patrones”. *Pregó de les festes de la Patrona de Pollença 2023*. Ajuntament de Pollença.

Riutort Pou, Miquel i Munar Munar, Felip. (2023): *Festes, tradicions i costums a Mallorca*. Documenta Balear.

Rotger Capllonch, Mateu. (1995): *Historia de Pollensa*. Impremta Punt Gràfic, 3a edició.

Munar Munar, Felip. (2006): *L’esplendor de la festa: màgia i misteri de les festes antigues*. Institut Estudis Baleàrics.

Vicens Sancho, Antònia. (2005): *Vestimenta Tradicional Mallorquina. Tall i confecció*. Editorial El Far.

Viera, Curro. (2020, 02 d’agost): “Alborada por sorpresa en Pollença”. *Ultima Hora*.

Vilella, Cristóbal. (1989): *Trajes de la Isla de Mallorca*. La Isla de la Calma.

Fonts audiovisuals

IB3. (2020): *Feim la Patrona, Pollença 2020*. IB3.
<https://ib3alacarta.com/play/tv/documentals/e103>

Fonts orals

Entrevista a Jaume Torrens Xumet “Dimoni”, 18/05/2024

Entrevista a Jaume Simó Plomer de “l’Estanc” i Jaume Simó Amengual (fill), 21/05/2024

Entrevista a Lydia Galindo Puche, 26/05/2024

Entrevista a Miquel Ordines “Moixet”, 29/05/2025

Entrevista a Joana Valls Pérez “Xana”, 11/06/2025

Entrevista a Joan Xumet, 10/07/2025

Entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas “Micer”, 22/07/2025

Fonts legislatives

BOE-A-2016-7994. Ley 11/2016, de 28 de julio, de igualdad de mujeres y hombres.

BOE-A-2020-9134. Real Decreto 726/2020, de 4 de agosto, por el que se modifica el Reglamento de Armas, aprobado por el Real Decreto 137/1993, de 29 de enero.

Fonts documentals

Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15

Arxiu Municipal de Pollença 1711

Fons Fotogràfic Bestard/Cerdà

Apèndix documental

Transcripció dels escrits de Ramon Picó i Campamar, Arxiu del Consell de Mallorca RP-1/15

RP-18/15

Relació del gran simulacre que ara fa pochs anys se feria a Pollensa per la Mare de Deu dels Angels, en memoria de la batalla hi hague a Pollensa entre moros y cristians el dissapte de Trinitat de l'any 1550.

El dia 2 d'agost, festa de la Mare de Deu dels Angles que Pollensa te per Patrona, ce celebra en dita vila una gran festa y es "costum dels vens que en el sermó, ames de recorda les glories totes de la vila," se fasse memoria "1500" d'aquella gran batalla que tengueren els Pollensins contre'ls Turchs que'l dissapte de Trinitat "de 1550" atacaren aquella vila manats per el famos pirata Dragut.

Ce celebra un ofici ab musica "ab abarque seguir el qui dels obres" y ademes del Ajuntament hey existeix una altre ajuntament, que figura la del temps de la batalla, composta d'homos vestits a l'antigüey. Acabat l'ofici surten els joves deles cases principals a feles tantes per la vila acompanyats de l'ajuntament antiga y de un so de guitarres y violins y pel decapvres, surt la proceso, enla qual selien la imatge de la Patrona, y du el talam l'Ajuntament de l'antigua: y colque vegada hey han fet anar una lira d'altos alots figurant els pollensins celebres vestits cada hun segons l'estat del que representa.

Durant alguns anys, despres de la processo se celebra un gran simulacre figurant la batalla entre moros y cristians, y venian a Pollensa gent de moltes viles per veurero, perque era cosa deveure y es llàstima que s'ha ja perduda.

Tenia jo debes deu o dotze anys com se feya aquest simulacre y men record com si fos are; y fins y tot una vegada vaig de moro petit y comque hi anava per enmig si puch dona les fites bennetes: y axi veureu com se feya el simulacre.

En temps se prepara la cosa y se cercavan aquelles que havien de ser moros y cristians, y els obres feyan una llista de tots els quen volien eser, y no cal dir que tots els cassadors que tenian escopeta eran de una part o altre, y si non eren dexau lescopeta a qui nontenia. La llista dels cristians era curta, perque foren pochs els pollensins: y axi es que no passa

de vint o 30 homos; la del moros era llarga y tants com en volian esser heu eran, y qui no tenia escopeta se feya una llansa o una espasa de fusta forrada de paper de plata.

Com els obres tenian la llista feta anaven a l'ajuntament y l'ajuntament los dexava tants canons com a moros y cristians hey havia emb escopeta: perque de canons l'ajuntament ne te molts de veys de les milicies de temps primé.

Ab axo s'acostava la festa, y cada hu s'arreglava el vestit els cristians cercaven roba dentemps primè "que per Pollensa ni ha molts": capell de teula, o capell ample y solideu, collet, semarres y calsons y gonellet y sabates en sivelle, y colqun ni havia que fey a emb un suro una cabeyera. A nels moros no los costava tant vestir-se perque duyen uns calsons blanchs amples, una troca per la cinta, camia blanque y un turbant fent de mocados de colos, mens els capitans que duyen vestits de colos quel enviaven a demana de ciutat, y barba postissa.

Totduna que era acabada la processó tothom corria a cerca lloch per la plassa del almoyna ahont havia de comensa la batalla, per el carre de S. Jordi, y per els parats y penyes dels Beguins.

Tots els moros s'aplegaven a les casetes del camp den Campos, y allà se vestian: y Mestre Francesch Fantasia (que engloria dia) no sabia per hon girarne de feyne y sent mans hagues tingudes no li haurian bastat per enmascarar ab un suro cremat la les cares dels moros, perque tots volien esse negrets; y alla estava ell ab un llum ences y un suro enmascarant cares y pintant mostachos y com ell no hi poria donar abast uns embaltres senmescaraven "quera cosa de mire veure tantes cares brutes". Jo, com he dit, vaig esser moret uns anys com jo molts altres allots: y axo de fer moros tant petits era perque duien els veys, y com ells heu duihen de colque part heu hauran tret, que emb els moros que vengueren hey havia al·lots o moros que vengueren hey havia al·lots o moros petits que no peleaven sinó que duyen una canastre a la guerra y alla los posaven les joyes y alagues que robaven y ells heu duyen, servint com si dugueren de bestia. Noltros al·lots de deu fins en 12 anys figuraven aquests moros y aven vestits de moros ab unacanastre de verdures a l'esquena tapada ab un torcaboca estes, y la unica orde que mos dona el nostre capita moro va ce que no mos dexarem agafa, y si colque cristià mentres fogiren mos agafava per la canastra que li dexaren la canastra y que foguessem: y axi "Hi les canastres ne deixaven moltes les monges de la caritat del convent que esta a S. Jordi, la que jo duya era d'elles" ni hagué colqun que si va fen, que com senti que lestiraven per la canastre

lamolla, y el cristia queda ab la canastra a les mans, y aqui tothom esclafia a riure. “El meu turbant el me va fer el secretari del Ajuntament ab un casquet seu de vellut vermey y abaix un moquedo vermell un de blanch a corvellats quel vallava”

Ab axo, ja tenim tots els moros vestits y molts enmascarats, y Mestre Marti Sargent, que el que fa’ls cohets de la vila, los anava repartint cartuxos, y com tots tengueren la canona plena y l’escopeta posada se formaven per cuadrilles y escuadrons cada un ab el seu capita devant. Devora el capita Majó general moro hey anava un altre majó que duya la bandera ab la mitja lluna, y darrere Mestre Coix que havia servit de tamboré en temps del Raporters, tocava el tambó y just devora’l general hey anava un corneta llicenciat de l’exercit que tocava la corneta. Com tot estava format enventran a la vila y sen entravan per S. Jordi, y noltros els morets dels canastres anàvem darrera.

Dexem ara els moros, y anem a nells cristians que esperaven a la plassa del Almoyna per comensa la batalla. Tots els cristians estave dins les cases figurant que ningú sabia res y per fer veure quel ’arribada dels moros los venia de sorpresa y gallanbuyt

El que figurava en Juan Mas se posava dins la casa de N. Juan: y perque fes de Juan Mas cercaven sempre l’homo mes alt, fort y ben fet de Pollensa, y axi es que alguns anys va fe de Juan Mas mestre Bernat Salatorio que es homo alt y gras.

Aqui ja se comensava a senti’l tombo “y la corneta” dels moros que venan y mentres tota la gent que estava per finestres y portals, per dextra pas a nels moros, “malcriats y poques vergonyes com son ells sen entraven per la vila sense demana llicenci, y el feyan endins como pedro por su casa sense trobà ningú que los digués qui son ni que cercan, ni manes feys vos enrere pero” aquets arriban fins a la plassa de l’Almoyna sense troba ningú quelos digui “ahunt quan ni”, feyvós enrere i pero aquí als moros atrevits ja trobaven Sabate de San Pere. Perque, com sent l’avalot dels moros. En Juan Mas guaytava per la finestra, y com veyia els moros devant caseva bolava per la finestra en camisa, calsons blanchs y descals ab una espasa de bonsdeveres que pertal festa la so han dexar a una casa de senyors que la tenian d’un antepassat quera estat majó dehoja(?); y totduna que era botat alsava l’espasa y “alsant la veu” cridava ¡Mare de Deu dels Angels axistiumos! Y envestia totsol a tots els moros que li comensaven a tira escopetades y apuntant espases y llanses, pero per mes estavets que fessen en Juan Mas si acabusava com un brau y a cada espasada matava un moro o dos, y embun vol ja heu havia una escampadissa de moros per enterra que nos de creure en matas tant el Rey en Jaume.

Ab axo, en Juan Mas nos cansava de pega espasades ni de mata moros: y escopetada ve, escopetada va, els moros enlloch de guanya reculaven, y en Juan Mas que no feya sino crida Pollensins a l'ajuda que hi ha moros! Pollensins a l'ajuda! Y aqui sortia de dins una casa en Manort ab una espeta y sen anava corrents a ajuda a nen Juan Mas; lo prime que feya era tira una escopetada, y llevonse vengue pega nels moros ab la culassa delescopeta pero los pegava de per riure. Aqui sortia dunaltre casa en Llobera ab una destrál, totduna en Canaves treya eu cap per una finestra y desde la finestra tirava una escopetada y llevonses sortia a batallá; y axi un darrera l'altre sortien tots els pollencins vestit den temps prime, ab manort, ab un falso, un altre ab un lanyam, un perey ab escopeta y a cada un que sortia la gent que si o mirava feya bamballetes y crits: y mentres tant els moros reculaven fogint de aquells poch pollensins que peleaven com a cans de bou, y a cada investida dels cristians hey havia volada de moros per enterra com si hi hagues pasat una barra fibblonera, pero els moros en veure tanta escapadissa de morts per enmitj del carre pegaven investida y los enduyan y era de veure que com los tenian totduna els morts tornaven vius.

Y axi anaven peleant y reculant els moros fins a l'esglesia de Sant Jordi, a hont trobaven un escuadro de moros de refors que guarda lesglesia juntament ab els morets petits carregats ab les canastres a lesglesia daqui dins la plasseta de devant l'esglesia de Sant Jordi, comensava la brega mes forta que may, porque els moros ab el refors dela esglesia cobraven coratje, y els crestians que no volian se manco se posavan a peu fits y fort y no tamagas, quere de veure el gran coratje de una part y altra ques tiran mes escopetades que a cualsevol batalla de debo. Aqui eran les espasades, aquí les escabusades, aquí sabrupanaven(?) y sencassaven moros y crestians vallas y feu marrades per la mota del pou, y la gent que reya (una batalla que feya riure); y aquí sobretot era de veure en Juan Mas quenvestia l'esglesia de Sant Jordi per treure els moros que per de devant les cases ell li tiran en escopetes de dos canons y dit y ab pistoles y cachorrillos: y aquí sobretot era la gran bulla de la gent quant en el fort de la batalla, sentien daqui y d'allá, algunes dones veyes y fadrines, vestide a lentigue, ab mants de canari totes enrendades, faldetes curtes, gipons en portelleras y sabates xascades, y era de veure com aquestes dones sortien ab filoses y aspes, y colquna ab falçó y vengui pega ab les filoses anels moros que com les veyen devian pensa – Aquexa gent es maleyta que fins les dones y tot safican com a rabi “es pertots de veure tal valentia de dones”- giraven cua y fogin de la vila.

Jo encara menrecort ben de la batalla delom que jo era moret, y ja y els altres stavem devora les caurell de lesglesia de Sant Jordi, mirant com en Juan Mas investia lesglesia, y els moros que li tiraven de demunt l'esquelonada: el capitá moro estava demunt el portal de lesglesia ab una barba postisa de devers en fan, lespasa a la ma dreta, y ab esquerra una pistola: y recort que mos digue – Morets, campo dispararé la pistola, tots fogiren cap anel camp den Campos y axi vore que com ell va tira, ja mos venen els cristians demunt y tots sortirem per dins el rostoy d'en Camp den Campos, y embunscal ja hi foren tots els moros y els cristians que los encasaven.

Aquí dins aquest Camp den Campos, era de veure la gran batalla que durava fins fosch: tots els parats dels Beguins, y fins les penyes estaven plenes de gent que sho mirava, demodo que no res vista may tanta de generació diguent com aquella; ques llàstima que no hi hagues hagut cap pinto per treure una bona vista y maparo tot tal com era: y jostich cert quel meu germà pinto que mori, n'hauria fet una bona pintura si no hagues mort tan aviat, per que la tenia comensada. Pero nostre senyor no va voler que, que mons hey deya ell cap balent; pero mori com la comansada

Tornem a la batalla, que ja vos dich jo que era de veure, com els moros s'escampavan per dins el camp den Campos, y els crestians per darrera l'esglesia de S. Jordi que los escopetetjaven y colque crestia hey havia que los tirava ab pasetja, pero enloch de pedra hey posava grapades de payus o colque garbonissa. Els moros, saplegaven y feyen escuadrons y davant investides, pero sempre havian de recular tant era el coratje delos pollensins y a cada reculada quedaven una estesa de morts que feya po: pero venia totduna una altre escuadro per recabra els morts que axo si que los tocaven tornaven vius, y ab axo el tambo dels moros semble redoblava “que com aquell dia no li rebentaven el (?), ja era per un miracle de la morena” y la corneta tocava a l'atach “sense resposta (questich segu quel que la tocava feya setmanes que vestajava lale per veurerlo tot aquell ora)” y retrobnavia per les penyes dels Beguins. Molt de veure era tot axo, y mentres en Juan Mas corria de aquí y d'alla, encoratjant a tothom, haurian vist que hey havia moros que corrian d'una part y altre ab una mequedo caa un ple de cartuxos que los anaven repartint; y su chrehia moltes vegades que els moros agafan colque crestia, pero totduna hey corrian els altres pollensins y el rescataven, y encara me record que lany que vaig esse moret, hey havia un crestia “quera cosin germà meu, y ara es mort” ab escopeta “escupetetjava els moros” just devant els beguins prop del camí, lluny dels altres, y lenvestien 5 moros ab esgors y escopetes y aquí haurian vist la gran brega dell cotial contra tots, y va teni

l'astucia el crestia de ferlos caure a tots fent tot un caramull dins un clot d'ametle y con los tengué dedins que hi havian caigut de per riure, vengue tirarlos demunt grapades de payins per enterrarlos envida ja qui eran els grans rialles de la gent.

Ab axo, ja comensava a ser hora baixa, y llevonses tots els que tenian escopetes, tant moros com cristians, tiraven unes baletes fetes d'una pasta que componia Mestre Marti Sargent, homo molt enginyós en tota casta de cohets y de rodells; y aquexa baletas que tiraven en ventan tiraven escopetades re feyan amunt y en ne senlayre sencenien y feyen un llumet viu y molt cla, ara blau, ara vert ara vermell, y durava una estona y sapagava antes de toca enterra "quera cosa molt de veure que semblaven just y tot estrelles". Una bona estona duraven les descargues daquets llumets, y hora baixa de tot, moros y crestians s'aplegaven per donar la darrera investida. El general moro agafava la bandera, se posava devora ell el tambore a la esquerra y a la corneta a la dreta, tots els moros s'aplegaven devora ell, y alsant la bandera amunt cridava: Ala' Ala'. Moros y morets, la darrera per Sant Pere que mos guart d'una vegada! – Y aqui, comensava el tambore a remena les manetes que entre els seus dits ballaven y bramien com les cametes d'una llebre afuada, el cornete sonava tan fort com porien y seguint tohom l'abanderat envian corrents que ja vos ia jo que alla semblava un esbolderat de tote la morisme que queya damunt Pollensa.

En Juan Mas com veyá veni aquella torrentada de moros, comensava a crida ¡Aqui, cristians, aqui! Aqui Pollensins! Ala tots pegantlos fort y que no quedí ni un moro per lleo!

Y aquí sortien a l'encontre dels moros, y com moros y cristians se topaven enalrevol havian dit que eran el cap de Formento y el cap del Pina ques pegaven murades. Qui no ha vist allò, mal ria foraste, pot di que no ha vist batalla! Alla haurian vist moros y cristians que sempenyan, que s'envergaven punyades, que s'abrallavan y prenian ab colque crit que axerdava, y colque brut que senentra una hora a laredo: alla, haurian vist empentes y pues reculades y investides; ja no hi havia costureres y les culasses ballaven a la ayre, les espases de fuste partaven esmusa y orcades: y com les armes no eran bones res, llevonses escuyen els punys, y vengue esclafits y punyades, moros y cristians que feyan la traveta que queyan abrassats, y enmig de aquex desveri, colqun moro rebia colque punyada de bones de veres y deya com es vella Vina! Que anem de fer riure i de bons de veres? – Y aqui, per acaba, en Juan Mas, que semblava Sanso matant filisteus, sabrallanava amb el general moro que duya la bandera, y moros y cristians admirats de la brega daquells dos cans de bou se decantavan per veure qui guanyava- ¡Ah Mare de

Deu dels Angels!, cridaven els pollensins, Mare de Deu va, ajudau anen Juan Mas, y els moros cridaven ¡Ah General Moro si guanyas! Ah! General Moro, mosseguel!

Y aquells dos homs embolicats voltaven y retorcian, es vinclaven y tots els seus nirvis crovian, fins que en Juan Mas el tirava enterra, y alla el degollava com qui degolla un cabrit y li prenia la bandera cridat Victori! Victori!

Com els moros sentian axo ¡- Quii- pora dir l'esglay que los agafava! Encara no veyan el general estes, cametes amigues treyme d'aquí! deyan ells y girant en redo ja eran partits cap anel torrent y fogien per alla dedins y s'amagava qui trobava amagatall, y qui no posava a les cames: y aquí era la gran bulla de la gent com veyan els moros que fogien y els crestians que encara los escopetetjaven de lluny. Anaban fent y amen ja no quedava cap moro per el camp den Campos sinó els catius que havian fets els cristians. Y aquí acabava la gran batalla, tan forta com may ni haja haguda, sinó que aquesta no vontava cap gota de sanch ni duna part ni altre "sinó moltes gote de suo" y axo era lo millo que tenia que nostre senyor fes que totes les batalles fossen axi, que millo staria el mon de lo que va.

Ara contem la gran entrada que feya en Juan Mas a Pollensa, juntament ab els cristians que li havian ajudat.

Tot duna que els moros eran fuyts en le coa entre les cames, els crestians pertian ab els catius moros devant devantben voltats de cristians ab escopetes y darrera hey anava en Juan Mas ab la bandera dels moros y a la mitja lluna de l'asta hey duya enganxat el tambo dels moros: com arribaven a la plasseta de S. Jordi trobaven la musica que los esperava y totduna la musica rompia una marcha triomfal ab molt de bombo y platillos que semblava que tot el mon sen enteras. La gran gentada dels carres sòbria per fe pas anen Juan Mas y molts que feyan llum ab faves y enceses, y mentres passen tot eran crits, que may ses vist un avalot dalegria com aquella.

Com els cristians arribaven a la plassa del Almoyna, quera ahont havia comensada la batalla; aquí si que la gent los rebia ab les mans altes y capells y moquedos alayre: aquí tothom cridava ¡Visca en Juan Mas! y en Juan Mas que cridant tant fort com poria, deya ¡Visca Pollensa! y tothom li responia ab un crit que semblava una ventada que tot sen ho hagues de du. Ja no veurian cristians una cosa com, aquella: voldi, estich cert que si llavonsses haguessen entrat a Pollensa mil moros de bons y deveres, amb un obri y tanca

duys el tros mes gros hauria estat l'oreya, mirau vosaltres si la gent anava encesa fins els xichs si haurien afuat com a beyes.

De la Plassa de l'Almoyna, en Juan Mas, sen ana cap dret a la Parroquia, per fe gracies a Deu y la Mare de Deu dels Angels, d'aquella tan senyalada victoria y sen entrava ab la bandera y el tambo seguit de tots els cristians per el portal de l'orgue: pero els moros catius romanian defora com a moros que eran.

Devall l'orgue, ja trobava en Juan Mas els obres y l'Ajuntament y ab ells sen anava cap dret a l'alta y mentres tant l'esglesia jastava plena de gent era unon cuarangades dins la bota.

Tots els cristians de la batalla s'ajoneyavan a lalta, y en Juan Mas oferia a la Patrona la bandera y el tambó, y llevonses el clero de la Parroquia entonava un tedeum y l'orgue bramava tant com se poria treure, que tote lesglesia resberronava de sentirho.

Vos dich que era una cosa de veure, veure aquells Pollensins vestits a lantiga ab escopetes y falsons drets davant laltar tot cucs devora en Juan Mas mentres els capellans cantavan: allo era una cosa que enternia, y me recort que havia vist colca vey que s'ho mirava y les llàgrimes li queyan.

Acabat el Tedeum, sortia tothom de l'esglesia; y llevonses ja no hi havia moros ni cristians, y com si res hagues estat tots sen anaven a refrescá a cals obres ab gran germandat y alegria, y alla bevent y fumant se refreyant ab grans riayes les peripècies de la gran batalla, que es de les poques en el mon que acaben ab un refresch.

Y ara ja que hi som diguem colque cosa dels cohets y rodells que amollaven el vespre a la plassa.

Fragment transcrit de l'entrevista a Jaume Simó Plomer de "l'Estanc" i Jaume Simó Amengual

- Que recordes de quan eres petit i quan vares començar a participar a la festa?

Jaume Simó Plomer de "l'Estanc": La meva festa va començar a l'any 50. Vaig començar sent moro a l'edat de 14 anys, amb en Jaume Monoi, un cosí nostre. En aquell temps t'havies d'apuntar, i el saig deia quants en podien participar, si 70 moros i 100 cristians. Els calçons eren dels nostros padrins que duien per dormir. L'any 58 són els darrers cavalls que varen entrar al carrer Major, que hi ha una fotografia. Els de la

fotografia érem els quatre cavalls, el darrer any que varen sortir els cavalls, érem jo (a la dreta), en Tomeu Colom, en Francisco "Pobler" i en Mateu Moragues. Antigament en sortien 7 o 8, el darrer any varem ser 4. Antigament l'escut de Joan Mas estava folrat d'una pell de cabrit, i el meu fill el va dur així, que li va fer en Salvador Ramon de Can Pontico.

Tenc records de l'any 40-41-42, a Sant Jordi, quan disparaven els canons sortien les dones amb els nins, que havien estat captius. Que els moros se feien a Ca les Monnares i se fermaven els moros i els cristians pels ametllers i les figueres. A partir de l'any 50 varen anar a Can Escarrintxo. A jo me varen criticar per ser Joan Mas i haver-me vestit de moro, perquè en Joan Xumet mos va cercar per fer barrera. Antigament eren pocs que anaven amb la camisa de dormir, molts duïen calçons de bufes de color, un guardapits de color, un capell, forques, espases, algun falçó. Hi havia una combinació de distints vestits de cristians.

- Com va ser l'experiència de ser Joan Mas? En el cas de Jaume Simó Plomer de "l'Estanc", el primer Joan Mas democràtic.

Jaume Simó Plomer de "l'Estanc": Jo ho he estat 3 anys, però el primer va ser emocionant, perquè el primer any que ho vaig ser era el primer any que se votava. Per organitzar les eleccions vàrem fer un grup de persones, amb en Joan Martí el batle, en Joan Saig, en Pere Pericàs, en Rafel Canyelles, érem uns 7 que al final vàrem organitzar les eleccions.

El darrer any que vaig ser Joan Mas, me varen tancar, hi havia 5 o 6 que m'aturaven i no me deixaven passar, m'havien duit fins a la farmàcia. Lo de embenar, el primer any duïa canelleres, per en ser a Can Niu, me vaig donar compte que m'havia pelat tot i sagnava, en Tomeu Niu me va embenar i després me va ensenyar. I a partir d'aquest moment vaig embenar. El darrer que vaig embenar va ser en Jaume el meu net. Després ja na Joana Xacon s'ha encarregat d'embenar. Antigament no s'embenaven perquè no hi havia tanta gent, i hi havia dos peons de l'Ajuntament que anaven dient quan havien de recular els moros i els cristians. Als anys 70 comença a haver-hi més gent. Els vestits de moro eren de l'Ajuntament, els feien de saquetes de sac de sucre, els calçons antics dels padrins, i la cinta del cap se'l feien cada un. Abans de les eleccions el vestits de càrrec s'ho feien cada un. Jo la bandera l'he vist marrón o vermell amb la lluna i l'estrella blanca.

Jaume Simó Amengual (fill): A l'any 95, que jo ho vaig ser, no era necessari tenir un grup de gent, per la primera envestida tothom volia estar davant, no hi havia lloc, encara no hi havia les barreres dels cristians. Ara si que s'ha normalitzat, hi ha unes 20-30 persones, companys d'en Joan Mas que l'ajuden a aguantar els cristians, a fer les barreres, i és necessari per així tenir més espai. Per sortir per la finestra m'ho vaig veure amb feines, no vaig fer passadís, però tampoc tenia l'espai que hi ha ara. I l'empenta era molt dura, molt més que ara, i s'havia d'aguantar. Quan el meu fill ho va ser, va estar molt més organitzat i més pausat. S'acorden els combats perquè surtin tots bé, quan ho va ser el meu fill també era el primer cop que sortien les dones, però al final va anar bé. També abans hi havia més cristians que moros, ara hi ha moltíssims de moros, també hi ha molta més gent, però també molta gent que no va ben vestida, que es vesteix de qualsevol manera.

En Toni Crist va ser càrrec de moro molts d'anys, i va ser dels que comença a dur el guardapits amb la calavera. Abans la gent també duia espases de ferro, normalment eren els càrrecs, però també en duïen. Els vestits de moro actuals, es una incorporació que se va fer amb un estudi històric de la vestimenta, amb en Pere Sales, més o menys quan mon pare ho va ser amb en Miquel Moixet. Però després també cadascú se'n feia un si volia. Però ara fa poc ja l'han normativitzat

Fragment transcrit de l'entrevista a Jaume Torrens Xumet "Dimoni"

- Què recordes del simulacre de quan eres petit, de quan vares començar a participar? I quines diferències veus que hi ha amb els actuals simulacres?

Sobretot els dinars que fèiem amb la família i es reunien tots els germans de mon pare i anàvem a casa de la padrina i es vivia un esperit de festa que senties molt de dins, molt fort. Record l'alegria i la pau dels carrers, la preparació dels dinars i les ganes de la festa que havien començat amb berbenes. Però el dia 2 amb el dinar era quan senties que havia començat la festa. També al dinar se xerrava de la festa, les coses que havia passat altres anys, la joventut i se rememorava i vivia amb més força la Patrona

Sobre el combat noltros com vivíem al carrer dels Àngels, que dona pràcticament al carrer de l'Almoina, el que fèiem era anar de petits amb les meves ties a veure-ho des d'allà, però des de darrera. Després amb 5 o 6 anys mon pare me va dur a l'Almoina damunt una finestra i ho veia des de primera fila. Quan eres petit veies barres d'un costat

a un altre, que venien i tornaven, però no veies el perill, perquè tenies el sentiment de festa. Un any, en un altre cap de cantó que dona també al carrer Major, hi havia el meu cosí de cristià amb un rem i les meves ties deien “pobret, pobret” i ell, en lloc de passar-ho malament, es penjava del rem i disfrutava de la festa. La família sempre pateix per qui fa de moro o de cristià, però el que està a dins està disfrutant de la festa. També el que recordes és el crit d'en Joan Mas o d'en Dragut i senties les campanes que eren el símbol de perill dient que arribaven els moros. Després d'això venien els moros i després cridava en Joan Mas i en Dragut i es produïa un silenci espectacular, ningú havia de demanar silenci, la gent ho vivia molt i ho respectava molt i, no hi havia turisme, tothom o era d'aquí o eren familiars. Abans de la repicada de campanes passava la processó que per un nin petit era més fàcil anar a veure, que eren nins vestits un d'en Joan Mas, la Mare de Déu... que te feien sentir aquest sentiment de poble. Jo vaig participar a la processó bastants d'anys, les monges demanaven si volies participar, a jo m'ho demanava Sor Francisca. Vaig ser diferents personatges, molts de pics l'Ajuntament Vella, i record portar la bandera de Pollença. La meva germana també va participar, sent una de les dones de Can Sales.

Quan tenia uns 6 anys al carrer dels Àngels sentíem molt de renou i les persones majors de la meva família havien viscut la por de que tornés a haver-hi una Guerra Civil i van sentir a una hora que no era l'habitual un renou de tambors molt forts que eren els de la Banda de Cornetes. Abans hi havia els del Regiment de Palma 47 que eren les cornetes i tambors, i ara ja no són els mateixos, sinó que la banda de cornetes i tambors és municipal. També la banda de cornetes anava tocant a hores diferents a diferents llocs de Pollença perquè he sentit al Regiment 47 tocar davant un per ser regidor, a davant la casa del batle, una espècie del que fa l'Alborada ara. No és realment com el passa carrers que fan les cornetes els dies anteriors, perquè aquest sí que el feien abans els nins de la banda municipal de cornetes també amb caparrots darrere, però no s'aturaven en cap lloc en concret, però Palma 47 sí que s'hi aturaven a cases en concret. Un any se varen aturar davant casa meva per tocar-li a mon pare perquè era regidor de festes.

També record que de les finestres de l'Almoina els cristians baixaven amb cordes i llençols fermats cap al carrer, des del porxo o des d'un segon pis, com si els hagués agafat desprevinguts l'atac dels corsaris, cosa que ja no se fa. Quan era petit jo esperava aquest moment amb moltes ganes, perquè tot i que eren un o dos que ho feien m'agradava

molt veure-ho. Sí que un any ho van filmar i un va quedar enganxat a un cartell de Telefònica que hi havia allà, i va sortir per la televisió nacional a Televisió Espanyola.

Si ho penses sí que veus que hi ha canvis, però no te'n dones compte, com seria el cas de les camisetes, la retirada de moros cap a Mont i Sion que és una festa, perquè abans sí que els acompanyàvem, però ara és una festa que s'ha tornat molt grossa. Quan en Dragut fa un discurs als moros abans de la batalla s'ha convertit en un acte multitudinari, abans era més personal, eren u moros i deia algo, però sortia en Dragut i anava al combat. Cada acte petit es va transformant en un acte més gran i amb més força, on l'espectador augmenta de ser pocs. En el carrer Major solia haver-hi menys gent, sí que hi havia a l'Almoina, però la resta del carrer Major estava més "despejat". Se multiplica tant la gent que va a veure-ho com la gent que hi participa. També una altra cosa que se va notar molt és la teatralització de l'acte. Ara és com que s'atura molt i perd en certs moments la naturalitat i espontaneïtat a costa de certs espectacles per donar importància a certs càrrecs que abans alomillor no participaven tant i ara se'ls dona pot ser massa importància. És més en certs moments un espectacle.

Record que de petit me contaven que els moros no s'han desenvolupat sempre al mateix lloc, ara van a Can Escarrintxo, però abans se feia a la Plaça Nova que era com una finca amb ametllers. Ma mare me deia que allà els moros i cristians se fermaven a l'ametller, agafaven presoners. Me deia que el fet que el lloc fos més natural li agradava més personalment. Al camp de futbol també se feia això de fermar i agafar presoners i agafar la bandera i canons cosa que ha desaparegut. Més que res el que m'han contat es confon el simulacre amb el fet històric, te conten sobre les filoses i a Sant Jordi on estaven empresonats les dones i els nins petits, però no saps si és del propi simulacre o no, perquè ells també ho tenien confós. També aquells que van al pregó i qui van a l'església hi ha les cançons de la Mare de Déu i del Puig Patrona, tot i que la societat no participa tant avui dia en aquests temes religiosos. Mai s'ha deixat entrar als moros a l'església, perquè els cristians han guanyat i van a adorar a la Mare de Déu i els moros queden defora, tot i que sí que ha canviat és que abans se cantava el Puig Patrona dins l'Església i un cop acabat el tedèum s'acabava la festa, però ara a Plaça toca la Banda de Música el Visca Pollença, però no sé exactament per què no he participat com a cristià des de que se fa aquest acte, jo abans era cristià, però ara som moro.

De jove mos vestíem amb els amics i arribàvem a ser bastants. Anàvem primer a Plaça i després per l'Almoina i pels bars que envoltaven la Plaça Major i l'Almoina, abans

que comencés el combat els que volien estar a primera fila es col·locaven i esperaven. Quan anaves a la Plaça Major anaves de bar en bar a dins, perquè abans ja havien llevat el mobiliari, tot i que antigament ni el llevaven. Com la festa va degenerar, els cristians, que eren els que estaven a Plaça, i alguns moros, abans de vestir-se, anaven pels bars a beure, i com aquests bevien i queia l'alcohol al terra, al final el bars quedaven bruts, i anys posteriors van decidir llevar el mobiliari i només estava la barra amb tassons de vidre, ja que els tassons de plàstic són una cosa posterior. En aquest moment la gent s'empenyia per fer riure i s'embrutaven els vestits i ja anaven tacats de mesclat per fer-te la broma i molts cristians a diferència d'ara que se'ls veu bastant nets, abans molts ja se'ls veia tacats de mesclat abans de començar el combat. Després el que es va incorporar és que molts de bars posaven música amb algun cassette de la Patrona com el "Visca Pollença" i el "Puig Patrona", i els cristians cantaven i amb les barres pegaven cops enterra, i pegaven bots i la festa dins els bars era enorme i se va convertir en una berbena a les cinc del capvespre. Les camisetes que s'ha incorporat relativament recent a la festa, mentre tothom està pendent dels moros a les camisetes, a la part de dalt de la Plaça estan els cristians dafora dels bars beguent. Com ja no pots entrar dins els bars, la gent beu entre turistes i ja s'ha acabat la festa dins dels bars i s'ha traslladat a les camisetes on els moros reben a la Banda de Cornetes i, allà se forma una multitud de gent que se tira begudes pel cap, se romp les camisetes, s'embruten, que seria allò que feien els cristians traslladat als moros. Aquest fet i que és més fàcil aconseguir un vestit de moro estira a que la gent es vesteixi més de moro, perquè hi ha més festa, se pinten, és més entretingut. Abans els moros s'havien d'amagar més fins al moment del combat i eren els cristians els que disfrutaven més de la festa.

Abans l'Ajuntament donava mesclat als moros. I un altre tema que ha desaparegut és el fet d'anar a cercar les espases que donava l'Ajuntament. Els moros anaven a les escales del Calvari a per l'espasa pel combat, que estava feta amb el Pi de Sant Antoni un cop tallat aquest i se repartien abans del combat. Entre que els moros anaven a rebre les cornetes, cercar l'espasa, se vestia i havia de tornar estaven com més amagats, mentre que els cristians esperaven ja bevent i fent festa. Ara abans de les cinc els moros se'n van a esperar les cornetes i mentre esperen beuen i fan festa. Abans les cornetes eren una forma d'acompanyar els moros a l'Ajuntament, que era on se vestien els moros abans, perquè molta gent no tenien vestits de moro. Era com un senyal i anaven darrere seu. Podia haver-hi festa amb el so de les cornetes, però no és com ara que s'ha convertit en un acte

multitudinari, ja que no només hi ha els participants sinó també els espectadors, fent que sigui un acte molt guapo. Abans la gent no estava tant pendent de les cornetes i dels moros, sinó que anaven al carrer Major, però ara sí que hi van expressament a veure-ho.

Abans no hi havia les barreres, hi havia en Joan Saig, i la gent feia el que se deia, la gent era bastant respectuosa amb guardar el lloc. Jo me solia posar a la part de davant i esperaves els moros, veies com venia la bandera i s'acostava en Dragut i el Lloctinent, i venia en Joan Mas i feia el crit, i investies corrent. A l'Almoina és un xoc bastant fort i és molt difícil controlar per la quantitat de gent que hi ha, fins que s'estabilitza, i el que passava abans és que uns s'empenyien cap a un costat i uns cap a un altre, i ara com donen ordres certa gent i la gent es mou en base i això. Abans era un estira i amolla entre uns i altres, els moros al final acabaven cedint perquè els cristians eren majoritaris, cosa que ara és al contrari. Ara els cristians empenyen poc, tot i que fa dos anys sí que empenyen un poc més, tot i que molts van caminant i només empeny la part de davant dels cristians. Al combat hi havia molta alegria perquè veies gent que feia temps no havies vist, t'abraçaves, també el fet de beure fa que els ànims i els sentiments es multipliquin i era molta rialla. Les bregues eren sense molta importància, alguna discussió d'algú en concret, però poca cosa. Alguna frega entre algú en concret, però és minoritàriament que algú ha anat a cercar un altre per fer-li mal concretament a aquesta persona, però són fets aïllats com podria passar en qualsevol altra festa. Normalment és una festa en què tothom vol gaudir i s'ho passa bé, i el fet de pegar-se cops allà enmig i les fregues en aquell moment no passa res, perquè vas amb l'adrenalina i arribes com a un èxtasi que fa que a la gent li agradi i vulgui participar. Els ànims de ser-hi i participar, quan estàs estret perquè hi ha moments que penses que te pots ofegar, però coses greus n'han passat poques. Un any sí que vaig veure una baralla amb una persona que no era de Pollença i alguns no volien que hi fos, però són coses en concret i són molts anys de festa. No hi ha violència, és una festa per disfrutar. Aquesta excessiva alegria com les discussions són provocades molts cops per l'alcohol, perquè la quantitat que es beu aquest dia és exagerada. Les bregues igualment pocs cops arriben a les mans, sinó verbal. La gent pocs cops cerca això sinó passar-s'ho bé perquè la festa sempre ha anat sempre en aquest sentiment de poble.

Després anaves cap a Sant Jordi, senties els canons, senties les cornetes i ja un cop passat la benzinera de Can Pepe, la bandera pujava la capamunta i feia gestos dient que els moros som aquí, com una arenga cap als cristians i tornava haver-hi com una nova envestida cap a Sant Jordi i durava poquet perquè, des de Can Xim fins allà, la gent

s'anava dispersant. Després anàvem al camp de futbol, cristians per un costat i moros per l'altre, però a vegades abans d'arribar aquí, a l'Almoina li deies si eres cristià als moros "Amem si arribam a Can Moixet", havia això de dir "a veure si retrassam més la sortida dels cristians", però al final se desenvolupava sempre igual. Al camp de futbol hi havia tres combats i passaven els canons d'un costat a l'altre i se feien presoners, al final, quan jo ho era, poc se feia. En els diferents combats passaven diferents coses, com és el tema dels canons. Després anàvem a protegir la bandera segons el bàndol que érem. La dels cristians poques vegades es tocava. Durant el combat la bandera dels moros a l'Almoina quedava destrossada perquè els cristians amb les barres la miraven d'espenyar igual que feien amb les paperines, perquè la bandera dels moros era de tela prima i lluent i s'esqueixava i un cop esqueixada veies que els cristians duien un tros de bandera. Duïen banderes de recanvi com a faixa i la tornaven posar, crec que duïen més d'una, un duïa una i un company una altra. La rompuda la donaven, normalment crec que a nen Joan Mas. Mon pare va ser abanderat dels moros i sé que quan ell ho era miraven d'aguantar la bandera i dient que no els donessin als cristians. Contava que un any van estar molt de temps al combat perquè no li volien donar la bandera a nen Joan Mas i als cristians.

- Veus algun canvi en la vestimenta, tant de moros com de cristians?

Abans normalment els moros la majoria de vestits eren calçons de bufes de qualsevol color i, fins i tot, blancs com els dels cristians, una capa majoritàriament de color blanc amb una estrella i una lluna de color vermell i un rivet vermell envoltant la tela de la capa de color vermell, duïen un cinto blanc i retxat de vermell. Aquestes capes són una caperutxa. Això quan noltros érem petits quan jugàvem a moros i cristians ens ho fèiem noltros i als carrers mos vestíem o de moros o cristians.

Els cristians encara he vist que anaven amb calçons de color i no anaven del tot blanc com ara, perquè se suposava que anaven en pijama, però no hi ha el perquè que tots anessin en pijama, n'hi havia que anaven amb calçons de bufes. La camisa sí que he vist que no la duïen del tot blanca.

A mesura que han passat els anys els cristians tots van de blanc simulant el pijama de brinet o de tela de sac, i els moros sí que s'han anaticolorint. Als 80 començaven a usar aquestes teles brillants i colorides per fer-se els vestits. Al cap també va canviar bastant perquè van passar del cinto a posar-se teles damunt el cap fent una capeta la part de darrere d'aquest capell. Els guardapits sí que n'hi havia al principi però no tants. El

vestit de moro s'ha anat perfeccionant per exemple posant la lluna i l'estrella als guardapits i la capa desapareix, tot i que els escopeters sí que recentment les duen, i pens que poden ser les mateixes capes, tot i que se les han pogut fer ells imitant-les. També ara se duu la faixa amb els calçons de bufes per embellir-lo i abans no es duia aquesta.

La pintura que duen els moros ha anat a més. Abans se pintaven un poc a la cara i al cos, sobretot al principi se pintaven moltes calaveres. De cada cop la gent s'ha anat pintant més i hi havia bars com el Jam Bar que es posaven pintures damunt la barra perquè se pintessin. A l'Ajuntament se pintaven els càrrecs. Els moros de cada cop han anat incorporant els colors a mesura que les pintures treuen nous colors, primer de forma subtil com alguna retxa. Ara la cosa ha anat a més i la gent se pinta tota la cara i el cos, se fan dissenys molt espectaculars i ho han perfeccionat molt amb imatges de les xarxes socials imiten imatges d'altres ètnies. També es fan pentinats i es fan coses a la barba. Molts que volen ser moro ja es deixen la barba i els cabells créixer perquè la gent de Pollença vivim La Patrona i quan s'acaba ja pensam en la de l'any següent. Relacionat amb això, la gent de Pollença també està pendent en quin dia cau la Patrona per quadrar-ho amb la feina i poder tenir festa per poder participar. Molts de pollencins vivim per aquest dia, també per Sant Antoni tot i que prioritàriament mos agrada aquesta festa.

Sobre la vestimenta de l'Ajuntament Vella, jo record una època que duien calçons amb bufes i amb frac que els deixava mon pare en concret, que eren fracs de cambrer de l'Hotel Formentor i el capell era de pagès dels anys 50 o 60 però de mudar, de tela de color negre. Un cop fan l'elecció dels càrrecs també se fan vestits nous i l'Ajuntament Vella sol canviar el guardapits, camisa i capell. El capell és amb una estrella i és diferent del que hi havia abans i la camisa que duen blanca seria com una camisa d'escolanet blanca amb una americana més curta i els calçons sí que segueixen sent de bufes. S'intenta imitar més l'Ajuntament Vella real, perquè anteriorment se cercava alguna cosa que fes parèixer que eren de l'Ajuntament, com per exemple posant-se el frac quan realment no existia i un capell que era molt posterior i camises que eren les que tenien en aquell moment.

Abans no sé com el feien, pens que cada un se devia de fer el seu vestit, perquè se veu molta diferència entre un Dragut que ho ha estat molts anys amb un altre que ho hagi estat uns altres anys. Pareix que se feien a gust de qui era Dragut en aquell moment. Els de l'Abanderat sí que són més pareguts entre ells, perquè són vestits més discrets. Record un Dragut que anava completament de negre, un altre que duia un vestit similar al que se

duen ara de moro. El càrrec que hi havia abans del moment de les eleccions duia un vestit molt colorit. Després sí que se va fer el vestit d'en Dragut que intenta imitar el que duria ell originalment, tot i que és molt relatiu. Aquest vestit sempre s'ha anat en la mateixa línia, normalment en colors marrons, vermellorsos, normalment colors més apagats, tot i que un any record que un Dragut el duia de color blau. Darrerament els colors dels moros se van apagant i van a colors més seriosos com marrons i colors més obscurs, quan abans hi havia hagut una època molt colorida, passant del blanc pràcticament a molt de color i ara a més obscur.

- Com recordes la democratització de l'elecció dels càrrecs, i com era abans?

Amb la mort d'en Franco ve la democràcia i es donen les primeres eleccions dels moros i cristians per en Dragut i en Joan Mas, però no record bé si hi havia a l'Ajuntament Vella. Abans d'aquest moment s'elegia a dit, l'Ajuntament era qui decidia qui era en Joan Mas i qui en Dragut, i hi havia càrrecs que estaven molts d'anys seguits. D'en Dragut sempre solien ser els mateixos, però en Joan Mas sí que se cercava un home fort i robust, no petits, sinó que impressionés. Posteriorment amb les primeres eleccions se valorava per votar aquesta corpulència, també el crit d'en Joan Mas ha estat sempre molt important, i es pensava en què hauria de ser algú amb una veu potent per fer-lo. Amb en Dragut no se li demanava aquesta corpulència sinó un altre perfil, el que sí que havia de tenir era l'expressió i la forma de moure's pel carrer Major fos concreta i que fes por.

- Com has vist la reincorporació de les dones al combat, i quin paper tenien aquestes anteriorment?

Jo el que veia era que les dones al carrer Major formaven part del públic, no una participació de la batalla sinó com si s'encarreguen de separar el públic del combat o de què fos més guapo el carrer Major perquè veies a les dones vestides de blanc a cada banda del carrer. Però això no era una participació real, les dones sempre en aquesta festa han estat discriminades i fins ara no s'havia valorat la seva participació. Sí que hi havia dones que ho havien intentat vestides de mores sense que les reconeguessin. Ara la gent i el seu pensament ha canviat, però no hi havia intenció que s'incorporessin les dones a la festa. Me pareix un triomf enorme que s'hagin incorporat més i no tan amagades. El fet de ser de mores a la gent pareix que no li molestava tant perquè quedava amagat, però és una passa important incorporar a les dones a les festes, perquè tant homes com dones van lluitar contra els moros. Inclús ma mare me contava com una cosa que havia passat

realment a la història que les dones havien fet por als moros amb les filoses perquè ells no coneixien el que era una filosa i els feia por. Sí que he sentit que la dona participava de la festa i que hi havia un component de participació de dones amb filoses i falçons. És una festa de tots, no només dels homes sinó de tots els pollencins i pollencines.

La incorporació de les dones és molt més recent, quan els moros han estat ja molt massificats i algunes dones se vesteixen i intenten passar desapercebudes a la multitud, i com espectador és difícil veure-les. De cristià és més fàcil veure si són dones, però com a mores van vestides com ells i es pot amagar més la fisonomia, però de cristianes ja es veu que són dones pel vestit. El que no ha acabat de ser una incorporació completa, perquè les dones s'incorporen en un punt concret de la festa que és a Sant Jordi, en un racó per les dones, però les cristianes no s'incorporen a l'Almoina a l'inici del combat, que és el que té dret de fer totes les dones. No haurien de ser només aquell racó de Sant Jordi, sinó poder-ho fer del principi. No sé si ho han intentat o si no les han deixat entrar amb els cristians, el que sé és que no passa i que només ho fan des d'un petit espai que se'ls ha fet a la festa. Sí que participen les que fan de mores, excepte en els càrrecs, però des de l'inici que surten els moros a Montision les dones poden estar a primera línia, cosa que no passa amb les cristianes.

També hi havia un concepte classista i xenòfob en certa manera que els moros eren minoritaris, fins al punt que se'ls regalaven tiquets per la berbena, que abans era tancada, a canvi que es vestissin de moros. Majoritàriament els que feien de moro eren peninsulars, perquè els pollencins tenien aquest classisme i xenofòbia, i per aquest motiu no hi havia aquest atractiu de fer de moro. Sí que hi havia certa gent de Pollença que li agradava molt fer de moro, i no pensava amb aquestes coses, però sí que des de fora hi havia aquests prejudicis.

Fragment transcrit de l'entrevista a Lydia Galindo Puche

- Quina diferència veus entre els moros i cristians de l'actualitat, amb el que recordes de quan eres petita?

Record sortir amb mon pare i ma mare, me quedava amb ma mare, perquè món pare se ficava dedins, l'esperàvem devora ca meva. Ara entr jo, i particip, estic amb les meves amigues. Ara veig una participació més activa de les dones, ja no tenen un paper passiu, sobretot les més joves, entren i participen. Sobretot veig que la festa està més massificada,

molta gent de fora poble, i massificació turística, perquè tenc constància que els hotels avisen als turistes de que hi ha la festa i venen.

Al principi les mares se quedaven amb els fills, esperant als costats per veure els seus familiars i amics, masculins, les pintaven i tal. En els darrers anys si hi ha un paper més actiu, abans les dones se vestien de moro perquè passaven més desapercebudes. Ara amb el Batalló Femení és possible vestir-se de cristià, perquè abans si te vesties de cristià t'expulsaven de la batalla, perquè jo ho vaig intentar i me varen treure. Quan era petita n'hi havia qualcunes que es vestien de mora, però sobretot al 2010 ja se'n veien més, també nines petites vestides de mora. Les dones si se volien vestir havia de ser de cristiana, amb aquest paper passiu, o fent barrera a l'Almoina. De cada vegada hi ha moltíssima més gent, és més agobiant, perquè el carrer Major se massifica i hi ha més estretes, fins hi tot gent que ha participat a moltes patrones se veuen estrets.

Hi ha gent que participa a la festa sense anar amb la vestimenta adequada, sense camiseta, calçons vaquers i esportives, que això lleva aquest caràcter tradicional per part de la vestimenta. S'ha perdut un poc la espontaneïtat, ja que tot està molt més organitzat, però això també és més segur, perquè no hi ha tant d'accidents. Al camp de futbol he vist que no deixen entrar si no vas vestit, però no se si enguany tampoc han deixat passar.

- Com va sorgir el Batalló Femení i com ha estat el seu desenvolupament al llarg dels següents simulacres?

Comença amb una investigació d'en Pere Sales, que troba aquest escrit que explica que les dones participaven de filadores, a Sant Jordi, però se va perdre i quan se va reprendre la festa se va deixar de fer i les dones no varen participar més. A partir d'aquest extracte que va trobar Pere Sales, el col·lectiu la Mala Pecora, va fer un escrit al regidor de festes per demanar la incorporació de la participació femenina al simulacre. Se va fer per juny, i se varen fer diversos actes, se va xerrar amb els mitjans, i amb el vist i plau dels partits polítics i de l'Ajuntament se va seguir endavant. Vàrem fer les imatges per publicitat la iniciativa, vàrem tenir la ajuda d'uns glosadors per tenir la nostra cançó. Vàrem fer reunions per organitzar-los i que tot sortís bé, quan varen sortir els càrrecs també mos vàrem reunir amb ells. Volíem que tot sortís bé, perquè era el primer any. Érem moltes dones joves que no sabíem a lo que mos enfrontàvem perquè moltes no havíem participat mai. També la localització és complicada perquè és en pendent, al final

va sortir bé, mos vàrem preparar amb diverses barreres que s'obrien i deixaven passar a les que en vestien.

Va sortir bé, alguna caiguda però que es una cosa normal, no hi va haver ferides greus, que també passa en les altres envestides. Molta adrenalina i emoció, molt contentes d'haver-ho pogut fer, era una cosa que les pollencines esperàvem des de tant d'anys. Amb acabar el Tedèum mos vàrem donar la enhorabona entre noltros, perquè teníem molta pressió perquè sortís bé. Enguany es el 4t any, perquè amb el Covid se va aturar, 2019 el primer, se reprèn al 2021 i fins ara. Ja estam començant amb les reunions. L'aturada per el Covid mos ha afectat perquè hem hagut de reprendre tot l'esforç, sobretot per les crítiques que vàrem rebre per xarxes socials, sobretot per part de la gent més conservadora, que se pensa que no tenim aquest paper i que mos ho havien inventat com si no hagués un rerefons històric.

Mos ha servit per millorar i els següents anys mos ha anat millor, perquè el primer any vàrem sortir amb filoses fetes de canya, i amb l'envestida, les estretes i les empentes se varen estellar, i els següents anys hem proposat que el pal de la filosa sigui de fusta amb un floc de llana, perquè així no s'estellin. Hem pogut millorar el contacte amb els càrrecs, que ja donen per suposada la nostra participació. Fa dos anys va ser quan vàrem tenir una molt bona rebuda per Joan Mas, perquè va venir a moltes reunions, també per part d'en Dragut i els seus. La nostra participació esta més consolidada, moltes més reunions amb els càrrecs per determinar el moment de la nostra entrada, i que tot estigui organitzat, tenir el nostre espai. Al igual que ells també organitzen els seus combats i barreres, i fan reunions per concretar les coses, nosaltres també.

Fins que no ha aparegut el Batalló he intentat anar amb els cristians, però era bastant difícil perquè troben que no és el nostre lloc, que és el seu lloc. M'han arribat a dir comentaris de fora d'aquí, que no pertoqueu aquí, però d'unes males formes. Noltros mos ho vàrem plantejar al moment de l'inici del Batalló Femení, i encara mos ho plantejam, de poder ajuntar-nos amb els cristians i atacar als moros junts des d'aquell moment, a partir de la col·lisió que tenim a Sant Jordi. La qüestió seria que a part de que noltros poguem entrar i fer la representació com se feia a l'antiguitat, que era des de allà perquè sinó no tendria sentit iniciar-la des de un altre lloc; però que pugui haver la participació de la dona des del principi, perquè hi ha molta gent que fa barrera a la Font del Gall, i se queda darrera, i gent del propi batalló que vol estar al carrer Major i ajuntar-se després a Sant Jordi. És un camí que mos queda per seguir com a col·lectiu, però també

pels càrrecs del simulacre, que han de xerrar amb els seus coneguts que fan barrera i que els hi facin veure que les dones també podem estar allà.

Tots sabem que si ataquen el teu poble una dona no quedarà darrera mirant, sinó que la reacció de qualsevol ésser humà és defensar ca teva, els teus éssers estimats. No crec que les dones se quedessin fent barrera com s'ha fet fins ara, sinó que agafarien una arma i s'unirien al combat. El que queda és que les dones puguin participar on vulguin, no limitar-nos per ser home o dona. Si que aquelles filadores surten de Sant Jordi, però també hi havia altres dones, no estaven totes allà. Seria preciós trobar-se a Sant Jordi amb un suport de les dones que venen des del carrer Major, i fer front als moros junts. En el cas dels moros s'està començant a consolidar la participació femenina, perquè és més fàcil, vas pintat, dus una vestimenta més semblant, en el cas de les cristianes anam amb camisa llarga, no duim la mateixa vestimenta que els homes.

- Com és la vestimenta que utilitzen les dones?

Les cristianes que no formen part del batalló, duen el vestit de cristiana, la camisa, i les espadenyes blanques, i les que formen part del batalló van igual però amb un falçó o filosa, que no sigui de canya, i un mocador de tela antiga pel cap, de tela de quadres. Les mores el vestit es igual al dels homes, lo que pot tenir alguna cosa davall per tapar el pit o el guardapits tancat. Que permetin du qualcun tipus de sostenidor. Pintades igual, amb espases, un mocador pel cap. Les cristianes que no formen part del batalló no porten armament, perquè no tenen una participació activa més que esperar al crit de Joan Mas, estan a primera fila, fent espai, hi ha moltes estretes durant l'investida i es millor no tenir res. De cada pic els vestits de moro són més diferents, no hi ha com uns vestits que hagis de comprar a un determinat lloc ni de determinada forma, hi ha més facilitat, més tendes que en venen a preus més assequibles. Abans te'ls havien de fer a mà i a tu. Els cristians no ha canviat massa, és la mateixa vestimenta, en el cas de les filadores duim el mocador, però ja ha començat a aparèixer dones amb el mocador a l'Almoina, ja que moltes dones després del crit venen corrents a Sant Jordi.

Fragment transcrit de l'entrevista a Miquel Ordines "Moixet"

- Que recordes del simulacre de quan eres petit i quan eres jove?

No tenc record de quan era petit. De quan era més jove, no hi havia tants de colors com ara, els vestits de moro no eren tant colorits, i no se pintaven de colors, se pintaven

de negre, s'emmaskaraven. Des de Sóller se deixaven alguns vestits, la gent anava amb calçons vaquers i una capa. S'havien d'apuntar a unes llistes i l'Ajuntament te deixava els vestits si no en tenies. Les dones ja se vestien de cristiana, però no participaven. Va ser després quan la gent es va començar a fer els seus propis vestits, que varen començar a utilitzar teles de més colors, i des d'aquí ha anat a més. Abans tampoc hi havia tanta gent de fora, no estava tant massificat en general. Després va començar a venir més gent, i ara hi ha moltíssima gent.

- Com va ser la vegada que vares ser elegit Dragut? Coincidint amb les primeres eleccions democràtiques dels càrrecs.

Abans eren elegits a dit, un que va ser Joan Mas molt de temps va ser en "Meneta", i després en Jaume "Panada" va ser el darrer Joan Mas elegit a dit al 1987. Al 1988 es varen reunir al convent i varen decidir que es democratitzaria i farien eleccions. També va ser quan es va fer l'estudi pels vestits nous, que va fer l'Ajuntament, se varen inspirar amb l'estàtua d'en Dragut i algunes fotos. Encara després n'hi havia alguns càrrecs que decidien fer-se els seus vestits, encara que l'Ajuntament en cedia. Les votacions se varen fer en juliol del 1988, i la candidatura pels moros era individual. El primer sortia Dragut, el segon Lloctinent, i el tercer Abanderat. Per Joan Mas també era candidatura individual, i per l'Ajuntament Vella no m'enrecord. Jo me vaig presentar, però no vaig fer campanya com fan ara, només me vaig presentar i vaig sortir elegit. Vàrem fer un assaig, però no molts més, ara si que assagen més. El dia del simulacre, abans de partir cap al Carrer Major, vaig dir unes paraules, un petit discurs, allà a Montision. Se feien menys combats que ara, a l'Almoïna, al Carrer Major amb l'Ajuntament Vella, a Sant Jordi, a la costa de Can Pepe i al Camp de Futbol.

Fragment transcrit de l'entrevista a Joan Xumet

- Que recordes del simulacre de petit i de jove? Quins canvis veus en l'actualitat?

Érem 100 moros, anava u darrer, fa 47 anys. Els combats més o menys els mateixos, n'hi ha uns que són els principals, hi pot haver qualcuna variació per si no el pots fer, o si en volen fer a un altre lloc. Jo vaig ser lloctinent al 2001, i vaig demanar per fer-ne un aquí davant Can Xumet. I me'n record quan era petit que ho veia des de ca meva, i feien un combat aquí davant. Havies de tenir 16 anys per poder participar, lo que jo vaig avançar un any. De petits no mos vestíem. Els cristians sortien de tots els carrers de l'Almoïna, del Carrer del Moro, de Montision, del Carrer del Jonquet. Sortien dels carrers,

i s'organitzaven per sortir. A l'actualitat hi ha moltes més mores, aquí també se fan vestits de mora. Jo sempre he estat moro, però tothom xerrava del Tedèum, i vaig demanar que me fessin un vestit, per veure'l, però m'agrada més de moro.

Abans també s'anava a cercar l'espasa, jo feia col·lecció, però els meus fills me les han romput totes, però no passa res, perquè tanmateix no posava l'any. Ara la gent en demanava i en vaig demanar que en fessin i les venc. Sabies que abans de les 7 havies d'anar a cercar l'espasa, també tenies els moros més controlats. Espases de ferro quan jo era jove també en podiem dur, jo n'he duit. Espases de ferro pels càrrecs n'hi havia a l'Ajuntament, i sinó se la feien. Abans la bandera dels moros se rompia més, en "Baxaco", encarregat dels canoners, duia una bandera de cada bàndol dins el canastre dels canons. Des del 2000-2001 a Can Xumet tenim una bandera dels moros i de Pollença, perquè el meu abanderat se va rompre el pal, i vàrem haver d'improvisar un pal de granera. A l'actualitat crec que també en deuen dur de recanvi.

Noltros som els pioners de fer barrera, al 2001-2002, perquè abans no se'n feia, hi havia anys que arribaven abans els moros que els càrrecs. Els cristians no hi havia passadís, l'Almoina era més desastre, i perquè havien obert lloc, però no sé podia passar. També hi havia els municipals, que no m'agradava veure-ho. Després varen començar a fer cordons perquè no se pogués pujar, havies de donar la volta, no deixaven sortir els cristians. Abans hi havia en Joan Saig, i tothom li feia cas, estava amb els cristians, era diferent.

- Com era antigament la vestimenta, i com ha anat evolucionant fins a l'actualitat?

El vestit de mon pare era una capa blanca un calçons blancs rectes, com el dels Sant Fermí, i ja està. Després ja varen introduir el vestit de raso. Aquest vestit de mon pare el vaig dur dos o tres anys, després una veïnada me'n va fer un i ja era de raso. A la tenda ja també se'n feia, me'n record de quan jo ja hi feia feina, abans no, però quan hi era jo ja se'n feien. Quan era petit també ja se duïen les espardenyes, jo me'n anava amb mon pare a consell a cercar les espardenyes. També el padrí, món pare i el fill, que ja s'ha retirat. Noltros ja en veníem, la teva tia també en tenien, Can Niu, en Perico Serra, sobre els anys 60, tothom en venia. Al 70 els vestits nous. Se vestien de cristiana, i aquí fèiem vestits. Els vestits de càrrecs els donava l'Ajuntament, els varen canviar sobre el 2003-2004. Aquí només s'ha fet el meu vestit i el del meu fill, de càrrecs. Abans cadascú se feia

els seus, vàrem fer mig vestit perquè se varen espenyar molt, capell de Dragut, de Lloctinent, però vestit sencer no. De Joan Mas sí que n'hem fet algun.

- Com han canviat les eleccions de les candidatures?

Quan jo me vaig presentar ja era de candidatura de tres càrrecs. El primer any era de un. El primer elegit era Dragut, el segon Lloctinent i el tercer Abanderat. El primer Dragut va ser en Miquel Moixet. Ajuntament Vella sempre han anat junts, només eren u moros que anaven separats. El darrer que va ser de candidatura separada va ser elegit en Mateu Bravo com a lloctinent, i el següent any també ho va ser però en candidatura conjunta. Al 1991 és la candidatura tot junta, i va sortir n'Andreu Cuderes de Dragut, Pep Bota d'Abanderat i en Mateu Bravo de Lloctinent. Noltros no fèiem sopar, al 2002, després d'haver sortit sí que vàrem fer sopars, abans no, ara sí que se fa, es mes actual, tot va canviar. També molta xarxa social, el temps canvia, hi ha més campanya. També fèiem assajos, convidàvem a antics càrrecs perquè mos ajudéssim. Ara també assagen molt més, depèn també quan surts, si surts elegit prop de dia 11 va bé perquè tens temps, si surts al 20 ja tens menys marge.

- Com va sorgir l'Associació del 31 M?

Devers el 1995 hi havia una agrupació, els Amics de la Patrona, que eren quasi tots els que havien estat càrrecs de moros i cristians. Al 2000, hi havia un grup que posava la bandera al Puig dels Beguins, en Miquel Sopera, en Pere Moreu, etc. Posaven la bandera pels moros, després va desaparèixer, varen aturar de posar-la, i al 2000 quan vaig ser elegit me varen dir de posar-la, i d'aquí surt un poc. El que feim és, preparam això, i feim qualque acte més, com un simposium i preparam els actes del 31 de Maig.

Fragment transcrit de l'entrevista a Joana Valls Pérez "Xana"

- Què recordes de quan eres petita de la Patrona? Veus que hagi canviat a l'actualitat?

Jo vaig tenir un pare molt jove ho vaig viure súper diferent perquè jo amb ell i els seus amics sí que m'hi aficava i com no estava tan massificat no era tan perillós que per exemple una nina estès allà enmig. Jo l'he viscuda des de nina i jo vaig créixer amb el fet que, jo sent nina, podia estar allà perfectament, però era perquè al meu cercle, al que hi havia mon pare i els seus amics, era algo normalitzat. Però es vera que no me plantejava el perquè no hi havia tantes nines o dones per allà enmig, perquè és que m'aficava de ple,

sí que quan es posava la cosa una mica crítica me treien i ja està. Però fins i tot record d'anar amb el meu padrí i la meva padrina que es posaven fora del portal però enmig de les batalles. Que no era una cosa tant massificada com perquè la gent major no pogués estar allà. Sinó que també jo veia gent major, els meus padrins, amistats seves que estaven al Carrer Major en la primera investida. Sí que hi havia algun moment d'estreta, però era molt diferent i hi havia més espai i sí que ho gaudies més perquè veies moltes edats diferents, però tot i veure edats diferents, en gènere no, tot i que no m'ho plantejava perquè no era conscient. Sí que d'adolescent rebia comentaris i ja era més conscient perquè me deien "nina que fas aquí" però en aquell moment com no tenia una consciència feminista, no ho penses, però sí que ho record com a moments d'incomoditat, però me pensava que era més com que alomillor jo no havia de ser allà i estava molestant, no ho entenia i com de banda estava molt emocionada per la festa, tampoc li volia donar tant de pes. Es vera que ho vaig normalitzar tipus, és igual el que em diguin, però et crea incomoditat igualment, tipus "ai, deixa'm en pau". Jo de passar que mon pare i els seus amics ho vivia normal a rebre comentaris d'homes desconeguts i també ser "manoseades" i que tothom s'ho prenia de broma, com per exemple quan et pintaven els moros donant-te dos besos i ja s'aprofitaven i alguns morros passaven també. Tot això sí que ho sentia com a incomoditat, que se'm mesclava amb l'emoció de la festa i era molt raro. Era un contrast d'emocions, però com vivia tant la festa no volia que aquestes emocions em rompessin la festa o el passar-m'ho bé, però sí que hi havia moments que jo me sentia tensa.

Les meves amigues no volien entrar tant i jo notava que no hi havia tantes dones, alomillor alguna per allà amollada. No tenia tanta consciència o perspectiva de gènere a la festa perquè crec que quan normalitzam tant les coses no feim una lectura tan analítica d'una festa, sinó que pensam només que és una festa. Quan vas creixent vas tens més perspectiva i consciència per veure com són les coses i com han estat i com ha canviat també i el que ja no tens ganes d'aguantar, ni per tu ni per la resta. Em va començar a venir ràbia pensant perquè altres al·lotes no hi han estat o rebre exclusió o si estàs dedins només ets acceptada si ets un objecte a tocar, per tant, no ets un subjecte, ets un objecte, o sigui, o pilota fora o pilota per jo. No com una persona que està gaudint com a tal. Jo tenc amistats que alomillor varen venir alguna vegada que no són de Pollença i no han tornat més per una mala experiència per un manosseig entre no només un home sinó uns quants, d'apartar a una d'elles a un carrer i amb la tonteria i rialles tot i que no era una

tonteria, ella era jove, però per què una dona ha de sentir això? S'ha d'evitar això, aquestes actituds que fan que una dona després no vulgui tornar o no vulgui tornar a participar en cap altra festa. A Pollença hi ha molt aquest fet de "les festes només per la gent d'aquí", pues alomillar les festes per aquells que cuiden la festa, i això implica cuidar a la gent, sigui d'on sigui. Pareix que aquesta frase s'agafa per bandera i legitima qualsevol comportament. La gent que és de fora que no té, pot ser, aquesta emoció per la festa, alomillar li dona un poc igual venir, però quan se t'ajunta que estimes una festa, perquè va en relació amb la teva comunitat, i algo que has viscut des de petita i ho vius de forma intensa, amb el voler ser-hi a la festa. Me faria molta ràbia no anar-hi finalment per això, tot i que sempre m'ha acabat pesant més el voler anar-hi.

També trobaves les dones enmig, però molt separades, no en grup, i si hi havia que s'aficaven en primera línia era perquè tenien un grup d'amics allà i era tipic "t'acceptam perquè ets la nostra amiga" però fins i tot hi havia jerarquies. Si no ets a un grup és com que sobra i els meus records és veure al·lotes totes soles. Quan estam en grup es crea sororitat, i sembla que ens volen separades per estar més pendents de complaure'ls a ells i de les cures, per exemple anant a donar-los aigua, cuidant els nins . Al final, era una cosa perquè ells disfrutessin. No sé quantes cases es replantegen dir aquest any qui va a la festa i qui és que cuida i queda a casa, en molts casos queda per suposat, ho sé de gent que conec. Abans era una imatge molt típica de veure dones amb criatures als balcons i ells a baix a la festa.

He anat de cristiana sempre. Sempre m'ha agradat el tema dels canvis a nivell simbòlic i visible de començar de blanc i caotitzar-te un poc. Quan comences neta i blanca, com aquesta empremta visual i física era com dir que havia viscut a la festa. Això era algo que m'agradava molt, perquè era que havia estat a dins i que ho he disfrutat. Però aquest any m'estic pensant anar de mora, perquè abans corsàries no es veien tantes com ara. Amb l'inici del batalló sí que hi havia més cristianes i dones de mora, però més separades, però sí que és vera. La meua germana d'adolescent ella i les seves amigues anaven de mora i ella té 6 anys manco que jo. Jo crec que és per això perquè te pintes i el gènere queda més emmascarat. D'observadores eren més cristines i de part activa més mores. També pel fet que hagin pogut tenir un cercle que ho hagi facilitat, jo les veia entre dues o tres amigues en grupet.

La banda dels cristians no vull entrar en perspectiva edatista, però l'edat dels homes que van de cristians sol ser més major i jo no sé si també té a veure amb aferrar-se amb

una cosa més patriarcal perquè és més tradicional. Aquests homes que tenen entre 50 i 60 anys per l'època que van viure respecte del gènere a casa seva, no sé si això ha fet que al bàndol dels cristians no s'hagi acceptat tant la participació de la dona, així com en el bàndol dels moros hi ha més gent jove i s'accepta més. En el bàndol moro hi ha més diversitat en general, de procedències o de gent que ha nascut així, però té ascendència d'altres geografies crec que estan més acceptats al bàndol moro. També perquè ha estat un grup que crec que ha estat més inclusiu.

Per mi és una festa també molt racista, en el sentit de què nosaltres també hem anat a colonitzar i les lectures històriques estan narrades per les parts interessades, sobretot per les relacions Nord-Sud, homes-dones, sempre hi ha una jerarquia. Quina part de la història s'ha seleccionat i com s'ha explicat? Amb els cristians es veu la part més seria, no només per la vestimenta sinó també perquè simbolitza molt allò tradicional, allò arrelat i que les coses no han de canviar i l'altra banda més de transformació de les coses. Crec que la part dels moros sempre ha estat aquesta part de rebel·lia necessària amb el relat. Ha estat precisament el fet que els cristians van de "bons" però al final són els que exclouen més les dones i a gent d'altres cultures, quina paradoxa.

Jo els records que tenc de comentaris com "què fas aquí?" eren més de cristians, no record que un moro m'ho digui, tot i que la part de "toquetejar" i pintar sí però al final els cristians també "manossejen". Jo no he vist mai la festa des de fora i tenc més records de "manosseig" al cos quan he estat entre cristians. L'any passat amb el batalló, un cristià major, perquè coincideix que són certes edats els que t'ho diuen, tot i que avui dia amb l'auge de l'extrema dreta i els anomenats "incels" també hi ha de joves. He notat més incomoditats amb els cristians tot i que els moros a vegades es poguessin passar de la línia, però el fet de tocar ho he viscut més entre cristians, quan estaves estreta, què fan amb les mans a baix en lloc de protegir-se en l'estreta? I al final eren senyors més majors que reien entre ells. Ara tot això que hem aguantat em fa molta ràbia, tot allò que havíem normalitzat. En el cas dels cristians es veia la intencionalitat de dur a terme aquests tocaments, però al final és la meua experiència. Al final els cristians representen la part bona de la història i que les coses no han de canviar, però quan canvien també és interessant, però fer el canvi cap a una banda més inclusiva i no al contrari. Representa i legitima aquests discursos de què així han estat sempre les coses, la idea que no s'ha de canviar això. Amb el tema del batalló crec que als que li molesta més és als cristians. Quan diuen que no es pot canviar la festa, però al final tot ha canviat i molt, tot està

canviant constantment. El relat de què no s'han de canviar les coses és el que està adoptant gent molt jove.

- Trobes que hi ha més massificació i gent de fora?

Així com que m'agrada disfrutar de festes de fora, consider que no s'ha d'anar ni a un extrem ni a un altre. Pens que no és si pots participar o no, sinó el com. Respectar les dinàmiques per exemple perquè no vaig amb la vestimenta adequada o perquè no conec el que passarà i implica que hagin d'estar més pendents de jo, com passa a Pollença, com per exemple si algú se fica amb xancles i has d'anar alerta. Al final és responsabilitat individual. A mi no me molesta, sinó de quina manera i on ho fan. Per exemple jo deixaria que els residents siguin els que estiguin en primera línia i no jo. És pensar en com puc estar amb la gent en la festa sense que la meva participació pugui afectar els altres. A tots ens agrada anar a altres festes i conèixer cultures, abans la gent quedava a un poble i ja. Avui dia les parelles si les amistats són d'altres pobles i comunitats autònomes. La cosa no és prohibir sinó donar unes recomanacions i ho faria de forma creativa no des d'una perspectiva de restricció. Amb dones sí que he vist comportaments més de cuidar tot això i ells més agressius de “ves-te'n d'aquí” però les dones creen maneres i es crea com una cosa arrelada a les cures i estar pendents de què tots estem bé i de protecció. Quan és gent desconeguda sí que he vist un comportament de vés-te'n cap aquí i les dones intentar que la persona que estigui allà surti i estigui bé. L'oficina de turisme, els hotels i Airbnb s'han d'implicar, no només des de l'Ajuntament perquè la pàgina de l'ajuntament no la veu gent estrangera. També és responsabilitat de la gent que està connectada directament amb el sector turístic.

- Com va sorgir el tema del batalló femení?

El moment del descobriment de l'escrit com a tal no estava tan ficada en el col·lectiu de La Mala Pècora. Jo el 2019 el primer any del batalló sí que vaig participar i va ser quan aquest va tenir més repercussió, però després va venir la pandèmia i va costar reactivar-lo després. Sent que si no hagués hagut pandèmia hagués continuat amb força perquè es va iniciar amb molta força. Record que quan fèiem difusió tenia molt bona resposta, però també molta reacció, el qual implica que estàs canviant les coses. Ens deien que ens ho estàvem inventant. Però al final en què els perjudica que participem nosaltres? Perden estar allà enmig?

També l'argument aquest de "és tradició" no el podem seguir perquè el fet que sigui tradició no vol dir que sigui positiu per la comunitat. També era tradició cremar dones o tallar el cap als rebels i penjar-los a plaça. Si canviem és perquè hi ha coses que considerem que no estan bé per un bé comú, no individual. Perquè els drets sempre s'han aconseguit des de baix. Si entrem en l'argument de tradició i que ha de ser com la història va ser, per què Dragut no és turc? Si es presentés una persona turca per fer de Dragut, algú el votaria? Se li tirarien damunt. Nosaltres des del col·lectiu no li vàrem voler donar importància. A més, teníem l'aval històric, però sempre aquesta gent posarà en dubte tot perquè és difícil canviar de pensament i és més fàcil mantenir-se i reafirmar-se i estar en aquella contra. Jo crec que hi havia més gent que estava d'acord lo que passa que qui fa més renou és el que crea més repercussió.

Sé que hi ha gent jove que no li anava bé, però hi ha una franja relacionada amb aquests girs de 30-40 que són més d'esquerres perquè venim d'una generació més de dretes i la gent dels 80 més d'esquerres. Ara gent més jove més de dretes. De la meua edat era tot bé, però de gent de més de 50 anys i de l'edat de mon pare ja estaven més en contra, dient que el que volíem era atenció.

Quant a gènere sobretot homes. Però parlant amb dones més d'esquerres, però que consideraven que tampoc podem culpabilitzar a una dona per no participar en lloc de mirar a l'altra banda. Que també és el que passa en les violències simbòliques, com per exemple quan deien "jo he participat sempre que he pogut". Aquesta frase l'hem de contextualitzar, per exemple que dones han participat perquè anaven amb amics o amb el seu al·lot o per exemple dones que participaven perquè el seu home era en Joan Mas. La cosa és, hem de necessitar anar sempre acompanyades d'un home per ser acceptades a algun lloc? El dir que han anat sense problema no pot excloure el fet que una dona tota sola sense un grup no han d'aguantar o que els faci cosa participar perquè no tenen un grup. Aquests comentaris de dir que has entrat sempre s'ha de tenir en compte en com has entrat? Amb un grup d'homes, gent més extrovertida i més popular, lo qual ja se veu a les votacions, creant moltes classificacions socials. I una persona que no té un grup tan popular o una dona que vol anar tota sola allà enmig, però que com no tenen aquest suport de grup d'homes ja no ho fa. Al final pot ser aquesta dona no hagués tengut aquest grup d'homes o no ser tan popular o que el seu home no fos en Joan Mas potser no s'hagués ficat allà enmig. Tot va molt amb l'estatus social, no tan econòmic i en relació amb qui

està admès que participi en el bàndol cristià que parlàvem abans respecte a les diferents procedències geogràfiques.

El primer any era per reivindicar molt, i amb la pandèmia la gent després va veure que si havia de ser una cosa de cada any s'hauria de comprometre i implicava perdre's el crit, i moltes que eren del batalló no se'l volien perdre. I al batalló s'ha d'anar de prest perquè s'ha de crear la barrera i fer l'espai i no dóna temps a veure el crit i preparar el lloc perquè si no estaria ple de gent. Jo sempre he vist el crit i va haver-hi un moment que vaig pensar "bueno, ja som moltes" però vaig veure que no hi havia moltes al·lotes apuntades i vaig decidir quedar amb el batalló.

Es van ajuntar diferents coses: primer la pandèmia que va ajudar a fer que es perdés energia de cara al batalló. Segon, moltes no es volien perdre el crit. D'altres més jovenetes en el batalló el primer any se van fer mal perquè tot i que les barreres estaven més organitzades la banda de l'envestida on hi havia la gent més jove no tenien un pla d'autoprotecció. També vam veure que les filoses podien fer mal. Però fins que no ho fas no saps i és vera que a alguna li van fer un poc de sang, perquè al final això era nou per a tothom. L'envestida la vam fer i va haver-hi molts de xocs i de part de l'envestida no es va organitzar tant, perquè nos vam centrar en com fer la barrera i poder-la obrir per entrar en el combat. A les joves sí que els vàrem dir que anessin alerta i que potser podien caure, que havia de ser una cosa com de lluita però l'emoció també... I clar, algunes es van fer sang i crec que aquestes no han tornat a participar en el batalló. També s'ha de tenir en compte que era la novetat, però aquesta continuïtat al final costa. Fa dos anys hi ha menys gent i un altre factor que és més important i és positiu, tot i haver llevat gent al batalló, i és que moltes han volgut ser mores per participar en les festes des de dins.

També es crea una cosa molt "xula" i és que les al·lotes que han estat al batalló, però que ara volen ser mores se posen en el moment previ venen allà i es crea una força sorora. Quan deim "sí, sí, sí, les dones som aquí" ja no és només una cosa del batalló sinó participa com vulguis i que no et returi el fet de ser dona i el sistema patriarcal. L'obstacle no és teu, sinó de l'altra gent que te l'imposa. El vídeo que vam fer l'any passat des de la mala pècora incloïa també a les mores, però també dones que participen en la festa des d'altres punts com xeremies o que algú pugui ser Ajuntament Vella o Joan Mas. Ampliar la participació de les dones de forma que totes tinguem les mateixes oportunitats. No era que volguéssim que totes s'afiquessin al batalló, sinó que totes tinguessin l'oportunitat de participar d'una festa.

També, per què quan cauen les dones és perquè noltros esteim histèriques o no sabem formar part d'una festa, però quan els homes cauen o perden sabates no passa res. S'ha de tenir en compte l'espai físic perquè el carrer d'on surt el batalló està en pendent i fer l'investida fa fàcil poder caure. També dur les coses que podien fer mal com les filoses de canya i els falçons en la pròpia investida perquè després del primer any vàrem valorar que ho volíem fer, però que ens havíem de cuidar i sí que hi ha hagut alguns canvis sobre això. El que ens han criticat ells ho tenen a diari amb un context que és encara més favorable perquè el carrer és recte i pla i entre ells es protegeixen i fan cercles de protecció per exemple cap als càrrecs. Les crítiques cap al batalló no ens ha llevat força sinó al contrari.

S'ha obert la porta a qüestionar les festes en aquest sentit i ha estat interessant veure com ampliar la participació i que sigui tot més plural. El batalló no és una pressió per estar allà sinó reivindicar la festa com a element comunitari que hauria de pertànyer a tothom. Volem que el batalló sigui una cosa més de la festa, ni millor ni pitjor i que fomentés la participació de dones que tot i no estar en el batalló vulguin ser part de la festa, sigui com mora, Joan Mas, Dragut, Ajuntament festa. Estam al batalló, però reclamant que podem estar en qualsevol punt de la festa perquè això no canviarà el sentit de la festa. Els canvis impulsats per dones o per persones d'altres cultures tot i ser de Pollença perquè han nascut aquí, però tenen cultures diverses també passaria.

Feim trobades a l'Ajuntament amb els càrrecs. Al principi com mai ens hem sentit del tot incloses perquè no ens conviden als dinars que fan els càrrecs, sentim que encara no ens prenen seriosament com a part activa sinó com un suplement que s'autoorganitza i és reivindicatiu. Tot i que ha partit d'allà ara s'ha d'encarregar l'Ajuntament i és una part de la festa i no d'un col·lectiu que es manifesta allà i no és així. A les reunions costava que ens escoltessin, però sí que el darrer any mos vàrem sentir més escoltades i que ens prenién en serio. Sí que vam tenir dubtes, però va anar molt bé perquè en Dragut i l'abanderat van tenir un gest de venir i passar la bandera dels moros per davant noltros i vam poder fer aquesta confrontació entre el batalló de cristianes i els moros. És un gest que implica un minut, però és un símbol molt significatiu. Segurament els 3 càrrecs moros van xerrar-ho abans i aquest fet que venguessin ells a "provocar-nos" com a moros al batalló de cristianes ens estava validant i reconeixent. Això que vengui d'homes que són protagonistes com seria en Dragut, abanderat i lloctinent ens valida i ens fa sentir reconegudes i que formam part. Perquè els altres anys tothom anava més al seu "rollo" i

més des de la queixa. Però el 2024 vam estar molt contents d'aquest gest que implicava estar incloses.

No estàvem segures de si hi va haver intent de sabotatge, perquè com no ens tenien tant en compte, feien trobades sense noltros, però així organitzat, no ho se. Sí que teníem alguna cosa a dins que ens deia que algú ho volia fer perquè ens arribaven informacions, però no sabíem si era per llevar-nos forces o per generar-nos preocupació, però al final si algú volia boicotejar no es va notar. De manera individual sí, perquè intenten passar per les barreres. Però ens arribaven missatges que un grup de moros ens volia boicotejar, però al final sí que va haver-hi alguns moros que ens deien que entréssim quan no tocava, però no era un grup gran com a tal. No crec que fos organitzat, potser quatre boicotejadors i ja no els vam fer cas perquè no tenien pes. Individualment, sí que ho patim sempre, perquè aquests que intenten passar per les nostres barreres no els passaria pel cap anar a la barrera dels cristians demanant que els deixin passar i això implica que molts encara no ens prenen en serio realment.

Cada vegada crec que hi ha més acceptació. Hi ha més acceptació, sobretot de gent més gran. Jo xerr amb la meva padrina i les seves amigues i ara ja veig el canvi de com ho perceben, no només del batalló sinó de la participació femenina en general. Estan contents també de l'evolució sobre el vestuari i com es vesteixen les dones. L'acceptació de joves i anant a adults sí que hi ha més acceptació, però els més jovenets sí que està més dividida la cosa, en relació amb la ideologia política també-

- L'Ajuntament de Pollença ha obert les convocatòries per les eleccions dels càrrecs de la Patrona, dient que podia participar qualsevol "persona". Que trobes?

Per noltros això ja era anar tard, per què no s'havia fet abans? Els mitjans de comunicació també segons com enfoquen la notícia fan mal, i en aquest cas ho van enfocar com un debat. Des de La Primera van demanar-nos al batalló gent per fer una entrevista per contraposar gent que estigués a favor de la participació de les dones com a càrrecs i gent que estigués en contra i mos vàrem negar a entrar en aquest debat i vàrem dir que si ens entrevistaven no era per debatre això, perquè els drets no es poden debatre. És un dret des del 2016 a nivell autonòmic, tot i que anam tard perquè no l'haviem aplicada i, per llei els escrits de participació en coses han d'iniciar "persones", no es pot excloure a ningú per gènere. Aquest debat al final era la defensa de drets contra les persones que no estan a favor de què hi hagi drets d'igualtat, per tant, és una estructura

de poder, quin debat és aquest? Primer, és un aspecte legal i que els drets s'han aconseguit per moltes lluites.

Les representacions al final són això, en Dragut tampoc no és turc. Si hem de basar-nos tal qual en la història hauríem de mirar com era tot. Hem de veure en quines coses acceptam adaptar-nos en la societat contemporània i en quines no. S'inclouen moltes coses, però persones no.

No només és que estigui damunt llei sinó per força social. Això va ser per molta gent que va dir que no podia formar part perquè posava que havies de ser home per participar. Si ja costa poder estar en llocs de decisió que a damunt en espais més comunitaris que són horitzontals ja no sigui horitzontal de deveres... Ara veurem perquè amb els discursos d'odi tot i que posi "persones" fa que moltes dones que els agradaria ser Joan Mas o Dragut o qualsevol altre càrrec no es presentin encara. Jo crec que començarà amb l'Ajuntament Vella, perquè serà d'anar d'allò més subtil perquè són quatre a lloctinent... o sigui personatges més secundaris, però esper equivocar-me. Jo crec que costaria molt ser votada, però és un camí a fer. Pareix que xerram d'una època passada, però xerram de 2025 que haurem d'entrar poc a poc en espais de participació. A mi m'agradaria que enguany es presentés una dona, jo ho promouria perquè la por del que la gent dirà s'equilibri amb el nostre suport i la nostra força. Entre dones que no ens coneixem de res sentir que hi ha algú que te valida, al final és validar.

A la banda de cornetes com les dones van de moros queda més subtil i els xeremiers com fa més temps que hi són. Els cossiers ens han contat que encara costa i tot i estar a dins les dones no és igual, per exemple amb dinars que se fan. No és fàcil per les dones estar en un grup amb molts d'homes, i es nota en l'espai. A l'assaig de cossiers les dues dones eren les darreres en tota la filera, tot ho ocupaven els homes i elles dues darrere i a la part més fosca de l'església. Tampoc no podien prendre decisions. Quan entra un al·lot nou sí que l'integren més ràpid, però ser dona, jove i nova ho fa difícil, però ets nova perquè no t'han deixat estar mai. A damunt mos sentirem que ells són els experts perquè ens ho faran sentir.

Fragment transcrit de l'entrevista a Miquel Cerdà Cabanellas
"Micer"

- Quines diferències veus dels simulacres anteriors als actuals?

No tenc records de quan era petit, però si a partir que vaig començar a ser fotògraf als anys 80. Sobre els anys 80 no hi havia tanta gent com ara, però tampoc estava tant organitzat, no hi havia barreres i per tant hi havia més poc espai per fer els combats. Ara hi ha molta més organització, també està molt més “teatralitzat”, ja que assagen molt més. Les principals diferències que veig són aquestes, que hi ha molta més gent, tant que participa com que mira. També pot ser que sigui a causa de la televisió, ja que IB3 retransmet en directe el simulacre i, molta més gent el coneix. Lo que si he vist és que ara hi ha molts més fotògrafs i reporters, i molts es posen per enmig per fer la foto. Abans no hi havia tants de fotògrafs, i ara per poder fer fotos a davant has de tenir un permís, però des de que han posat aquest permís hi ha més fotògrafs.

- Com funcionen els cossiers?

Jo vaig ser cossier als anys 80, encara que tampoc ho record molt. Els de l'Esbart Pollencí se varen encarregar de recuperar els cossiers, ja que s'havia perdut. Són 12 cossiers i una dama. Record que no vam assajar tant, els assajos crec que varen començar per juny o juliol, un o dos mesos abans del dia 2 d'agost. Els balls no són tant complicats, per tant tampoc es necessita molt de temps per assajar. Primer es balla a l'Església, durant l'Ofici Major, després es balla a la Plaça Major, Plaça Vella, es balla en processó fins Montision, es balla a Montision, i el darrer ball es fa a ca la dama. Ara es fan més balls, ja que fan festa dies abans, quan posen les paperines davant la casa de la dama, i ballen. També van a ballar a la residència de la tercera edat. Per ser cossier havies d'anar als assajos i se triava als més antics. La dama és diferent, ja que va per sorteig, i s'elegeix d'un any per l'altre, és a dir que no ballarà l'any que surt elegida, sinó l'any següent. La dama elegida pot triar dos cossiers perquè ballin amb ella, i s'incorporen als assajos. La dama elegida aquell any, fa de suplent per la dama que ha de ballar, per si no pot ballar, encara que això mai ha passat.

- Hi ha molta més participació en la processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels en l'actualitat?

La processó de l'Antiga Imatge sempre ha tengut molts de problemes per trobar gent que hi participi, i moltes vegades no han arribat a sortir tots els personatges històrics per manca de participació. Potser que en els darrers anys hi hagi algo més de participació, ja que al final han arribat a sortir tots els personatges històrics, però durant molt de temps han faltat personatges per sortir.

- Has vist algunes diferències al llarg del temps durant l'Alborada?

No massa, sobretot a vegades l'itinerari va canviant, també és el director de la banda el que l'elegeix. Si que hi va haver lo de la Pandèmia que a un principi no s'havia de fer l'Alborada i al final si se va fer. Però, principalment, es va canviant d'itinerari perquè així ho decideix el director de la banda, i quan hi ha canvi de director es quan es veuen més els canvis. El director d'ara és en Toni Moltó.

Fotografies

Imatge 1 Ball dels Cossiers del 1910. Fons privat.

Imatge 2 Ball dels cossiers 1985. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 3 Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels. Jaume Torrens Xumet "Dimoni" portant la bandera de Pollença. Dècada del 1970. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 4 Antiga Imatge de la Mare de Déu del Àngels portada per cristians. Dècada del 1970. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 5 Processó de l'Antiga Imatge de la Mare de Déu dels Àngels principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 6 Ajuntament Vella i cristians al Tedèum. Dècada del 1990. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 7 Cercavila de la Banda de Cornetes i Tambors, Camisetes. Finals dels anys 1990. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 8 Espases de fusta fetes a partir del Pi de Sant Antoni. Segle XXI. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 9 Cavallers moros al Carrer Major al 1958. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 10 Combat a Ca les Monnares. Principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 11 Moros entrant al camp de futbol de Ca n'Escarrintxo. Dècada dels 1970. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 12 Moros prenent un canó als cristians. Segona meitat del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 13 Combat, principis segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 14 Arcabusser moro. 2025. Fons Privat.

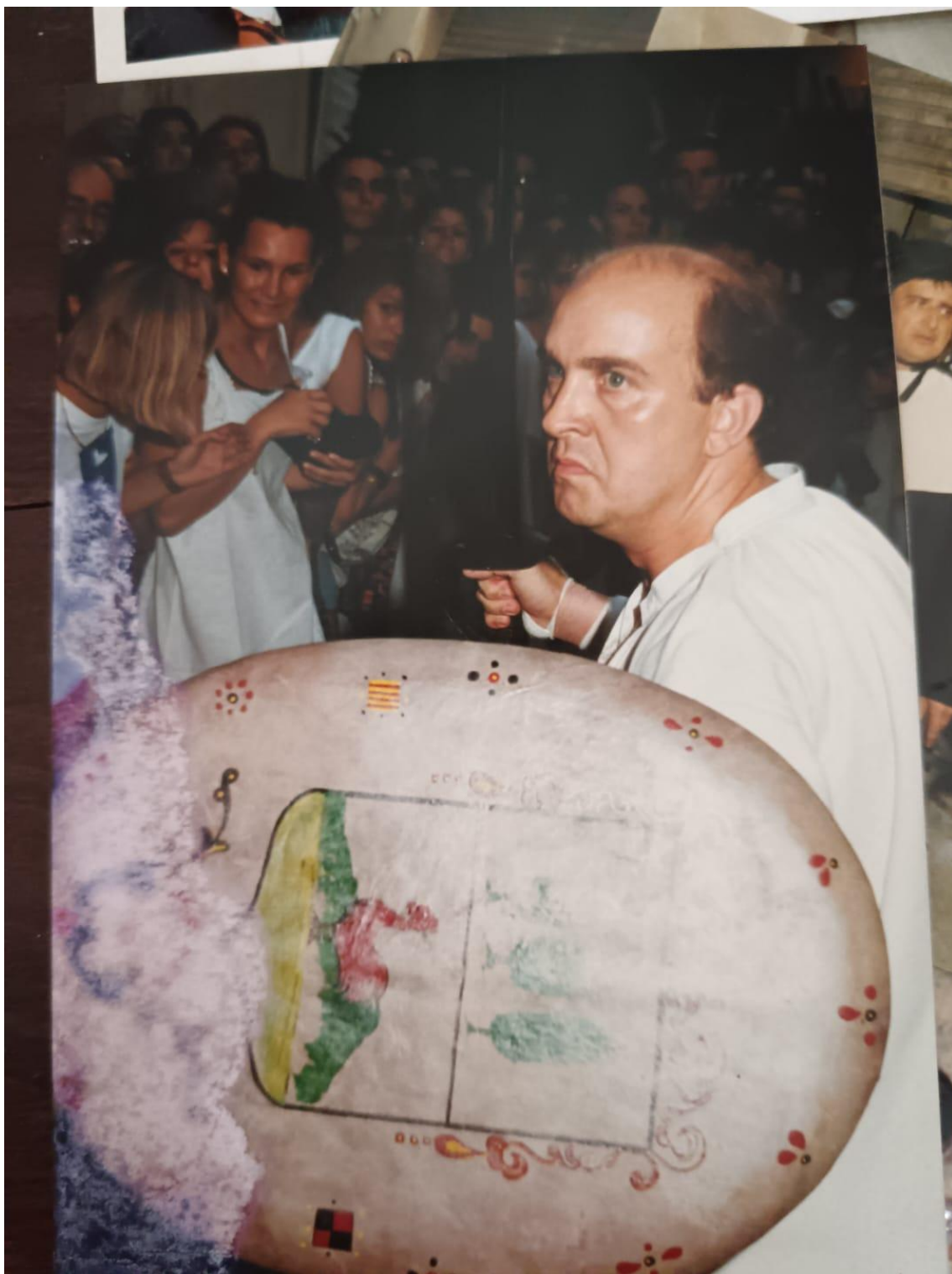
Imatge 15 Cristians, principis segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 16 Joan Mas. Segona meitat del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 17 Cristians al Carrer d'Adan Diehl. Segona meitat del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 18 Jaume Simó Amengual com a Joan Mas, amb escut folrat de pell de cabra. 1995. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 19 Batalló Femení a Sant Jordi. 2019. Fons privat.

Imatge 20 Grup de cristians, principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

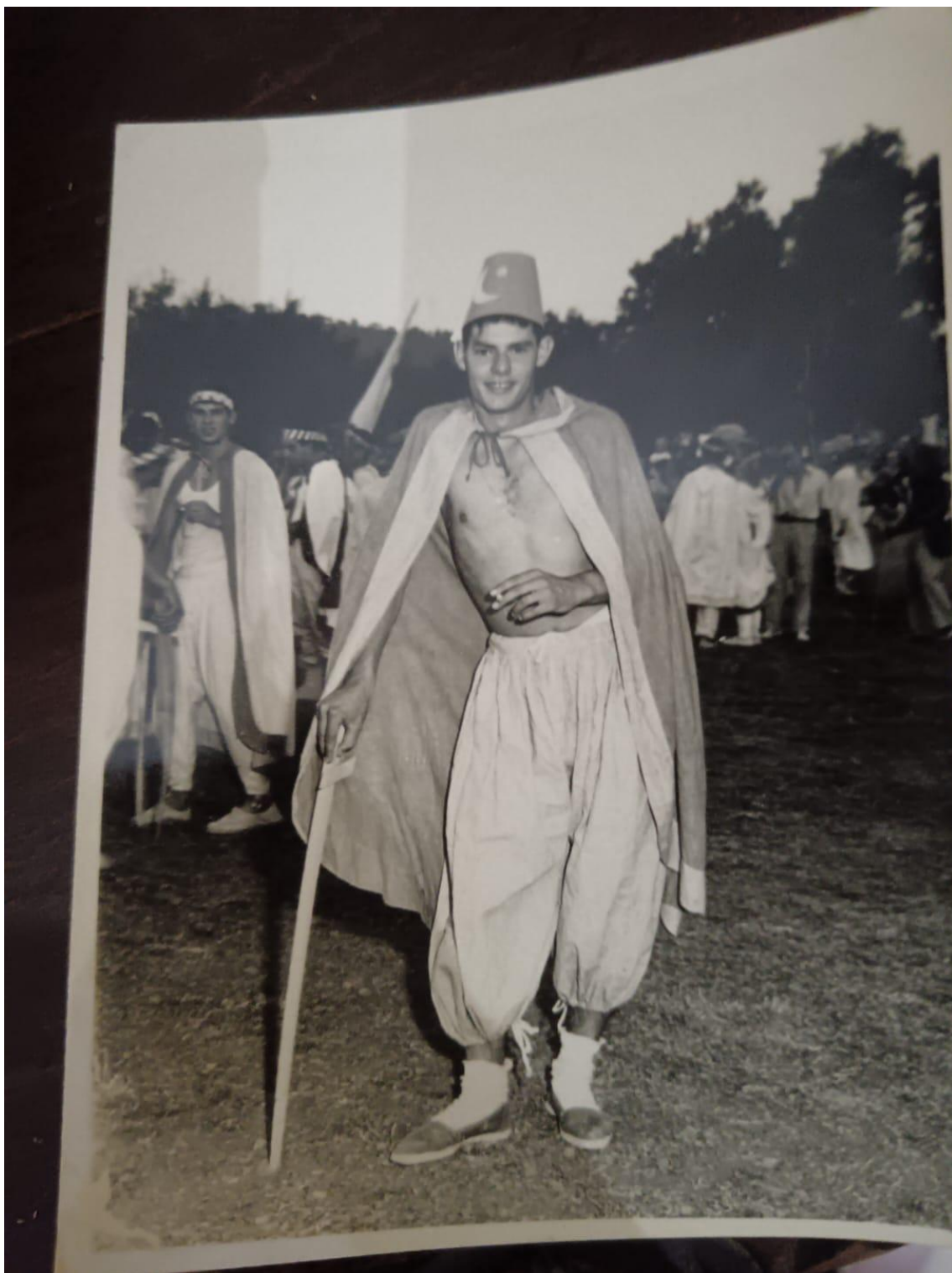
Imatge 21 Ajuntament Vella i Joan Mas. Segona meitat del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 22 Grup de moros, principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Josep Bestard.

Imatge 23 Grup de moros amb infants moros, principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 24 Moro amb capell fes. Dècada del 1960. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 25 Moros al Carrer Major. Dècada 2020. Fons privat.

Imatge 26 Grup de moros, principis del segle XX. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Guillem Bestard.

Imatge 27 Càrrecs moros 1956. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 28 Dragut maquillat i amb barba postissa. Dècada del 1970. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 29 Moros tornant a Montision, després del combat a Can Escarrintxo. Principis del segle XXI. Fons Bestard-Cerdà. Fotògraf Joan Cerdà.

Imatge 30 Batalló Femení, fotografia pertanyent al reportatge. 2019. Fons privat.

Imatge 31 Mores a Sant Jordi. 2025. Fons privat.

Imatge 32 Barrera de les cristines a la Plaça de l'Almoina. 2025. Fons privat.

Mapes

Mapa 1 Itinerari fet a partir de les descripcions de Ramon Picó Campamar

Mapa 2 Itinerari fet a partir de les descripcions d'Antoni Alcover

Mapa 3 Itinerari de la primera meitat del segle XX

Mapa 4 Itinerari de la segona meitat del segle XX fins al 2018

Mapa 5 Itinerari actual des del 2019